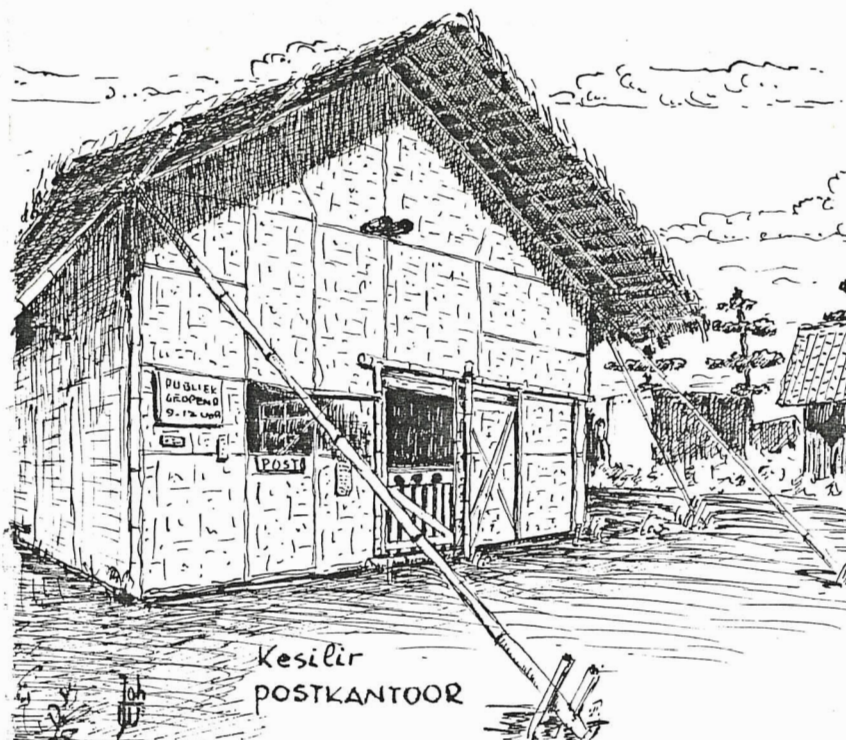

KESILIR

JULI 1942—SEPT 1943

Rapport van de Leider der Kolonisatie, J.G.Wackwitz

KESILIR

juli 1942-september 1943

Rapport van de leider der Kolonisatie

J.G. WACKWITZ

Verzetsster Oost-Azië 1942-1945
Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw

LIJST VAN BIJLAGEN

Bijlage I	INSTRUCTION to the Head of the Dutch self-controlling Settlement
Bijlage II	Temporal Regulations about the New Settlement of the Dutch People
Bijlage III	Directions to the Head of the self-controlling body of the Dutch settlers
Bijlage IV	REPORT about the Dutch self-controlling settlement KESILIR
Bijlage V	Kolonisatie-reglementen; Regelingen en wenken betreffende de inwendige organisatie
Bijlage VI	Lijst van personen die te Kesilir of op andere plaatsen zijn overleden
Bijlage VII	Model van een overlijdensacte
Bijlage VIII	Lijst van door de Japanners gestrafte personen die op 10 juni 2603 (twee later) op last van kantoor Nippon Kesilir uit de administratie zijn afgevoerd
Bijlage IX	Mededeling van het Toko- en Pasarbedrijf
Bijlage X	Bevel van de Japanse bezetting tot melding in Kesilir; kwitantie ingeleverd geld bij vertrek wegens liquidatie van de Kolonisatie

Met dank aan

Mevr. J. Warmer-van Oss
Drs. W.G. van der Weiden en Drs. C.J. van Golen van het
Museum voor Onderwijs te 's-Gravenhage;
Uitgeverij Elmar B.V. te Rijswijk;

voor hun toestemming om voor deze publicatie gebruik te maken van
de tekeningen van Ir. Joh.A.G. Warmer uit het boek "Java 1942-
1945, Kampschetsen uit: Kesilir, Banjoe Biroe, Tjikoedapateuh".

Uitgeverij Moesson te 's-Gravenhage;

voor hun medewerking bij de productie, verspreiding en verkoop van
deze publicatie.

INTRODUCTIE

Mede namens mijn broer, Drs. J.G. Wackwitz, en mijn zuster, mevrouw W. Wackwitz, introduceer ik hierbij de publicatie van het "Rapport inzake de Kolonisatie Kesilir" dat mijn vader, de heer J.G. Wackwitz, leider van de Kolonisatie, in maart 1946 ten behoeve van de Nederlands-Indische regering heeft geschreven. Wij hebben tot publicatie besloten, aangezien ons de laatste jaren van ex-geïnterneerden uit Kesilir vragen bereikten om inzage van het rapport. Het gaat hier om het authentieke rapport, waarin slechts enige wijzigingen van ondergeschikt belang zijn aangebracht. Deze beperken zich tot het schrappen van namen en van enkele passages over personen en zaken, waarvan onverkorte publicatie ongewenst is. Deze wijzigingen doen echter geen afbreuk aan de inhoudelijke waarde van het rapport.

Zoals uit het rapport blijkt heeft mijn vader zich in 1942, onder sterke pressie van de Japanse bezetters, genoodzaakt gezien de leiding van de Kolonisatie op zich te nemen; dit echter alleen op voorwaarde dat hij zelf de leidende staf zou kunnen samenstellen; hetgeen werd toegestaan. Dit is een belangrijke ontwikkeling geweest, aangezien zodoende een homogene staf kon worden gevormd die zich eensgezind principiëel ten opzichte van de Japanners kon opstellen. Uit het rapport blijkt tevens dat door het goede werk van deze staf in Kesilir een hoge organisatiegraad kon worden bereikt met vele waardevolle voorzieningen voor de geïnterneerden. Deze twee elementen, een consequent principiële stellingname tegenover de bezetters en de hoge organisatiegraad, hebben er in belangrijke mate toe bijgedragen dat in Kesilir de geïnterneerden zich in een redelijk functionerende Nederlandse gemeenschap hebben kunnen handhaven, met een zeer gering verlies van mensenlevens. De Kolonisatie heeft ruim een jaar bestaan, namelijk van juli 1942-augustus/september 1943. Bij het verschijnen van deze publicatie is het dus precies 45 jaar geleden dat de Kolonisatie in liquidatie was.

Bijzondere dank willen wij uitspreken aan het adres van de heer P. Cellarius die als plaatsvervangend leider van de Kolonisatie mijn vader tot grote steun is geweest. Wij zijn hem erkentelijk dat hij het voorwoord voor deze publicatie heeft willen schrijven.

Een speciaal woord van dank is ook op zijn plaats voor Dolf de Wit die met grote inzet een essentiële bijdrage heeft geleverd bij het realiseren van deze publicatie.

Mr. C.J. Wackwitz

EEN WOORD VOORAF

Er is een toenemende belangstelling voor hetgeen plaats heeft gevonden in de kampen tijdens de oorlogsjaren, zowel hier in Europa als overzee.

Wat het zogenaamde kolonisatiekamp Kesilir in Oost Java betreft is wel eens de vraag gehoord of er geen beschrijving over zou kunnen verschijnen. Leider van dit kamp was wijlen de heer J.G. Wackwitz die in maart 1946 een uitvoerig rapport heeft geschreven en aan de overheid heeft overhandigd.

De familie Wackwitz is bereid gevonden om op verzoek van een aantal gewezen "kolonisten" dit rapport het licht te doen zien. Dit onopgesmukte rapport zal ongetwijfeld ook de belangstelling wekken van een generatie die de oorlog niet heeft meegemaakt.

Als naaste medewerker van de heer Wackwitz in Kesilir wil ik deze inleiding besluiten met mijn grote achting uit te spreken over de wijze, waarop hij de leiding heeft gevoerd. Met zijn bescheiden doch vastberaden optreden heeft hij getoond een voorbeeld te zijn voor iedereen.

P. Cellarius

OVERZICHTSKAART KOLONIE-KEJILIR

SCHAAL 1:20000

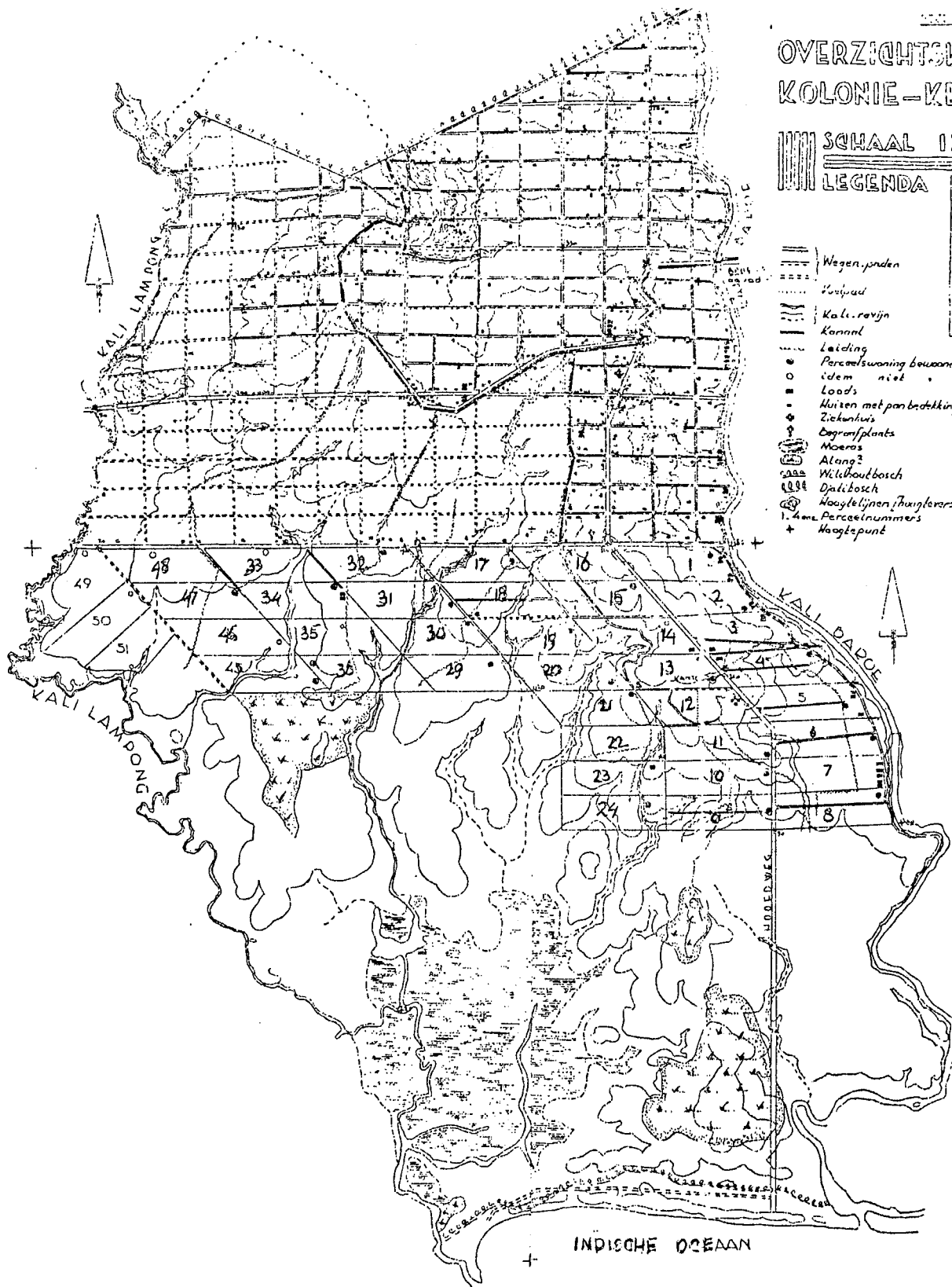
LEGENDA

RAYONINDEELING

a. Kesilir. Wes.
b. Kesilir. Oos.
c. Singgar. Wes.
d. Singgar. Oos.

- Wegen, pnden
- Voerpad
- Kali, rivijn
- Kanall
- Leiding
- Perceelwoning bewoond door kolonisten
- idem niet
- Loods
- Huizen met pon bedekking
- Zichthuis
- Opgravingplant
- Moeras
- Alang
- Wildehoutbosch
- Datibosch
- Hoogtelijnen (huigtoersicht 5m)
- 1.4 m Perceelnummers
- Hoogtepunt

INDISCHE OCEAAN

RAPPORT INZAKE DE KOLONISATIE KESILIR

Het is m.i. noodig over Kesilir te rapporteeren, 1e omdat de Ned.-Ind. Regeering zal willen weten hoe de gang van zaken is geweest in de voornaamste interneringskampen op Java, 2e omdat de Japanners met Kesilir speciale bedoelingen hebben gehad en 3e omdat er te Kesilir ontwikkelingen op politiek gebied zijn begonnen, die later geleid hebben tot samenwerking van de betreffende groep met de Japanners.

Eén en ander wordt behandeld in de volgende hoofdstukken:

- I. De Inleiding te Soerabaia
- II. De opzet der Japanners t.a.v. Kesilir
- III. Organisatie van en gang van zaken in de Kolonisatie
- IV. De collaborateurs te Kesilir, Tangerang en volgende Kampen.

waarmede tevens eenigszins de chronologische volgorde betracht wordt.

Dit rapport is geschreven aan de hand van bescheiden, die wij na Kesilir in onze bagage en in een kist door andere kampen hebben weten mede te nemen en op basis van mijn herinneringen. Een deel van mijn persoonlijke aantekeningen en eenige andere goede gegevens heb ik hierbij helaas niet kunnen gebruiken; deze zitten in Kesilir in den grond en zijn nu nog niet bereikbaar.

I. DE INLEIDING TE SOERABAIA

Den 22en Juni 1942 werd ik te Soerabaia opgeroepen, voor een bespreking met den chef van den Generalen Staf in Oost-Java, den kolonel Kawagowé. Bij deze bespreking waren behalve twee jonge luitenants nog aanwezig de Japanners Moeria (ex Mitsui Bussan Kaisha), die als tolk fungeerde, en de 1e luitenant Saraya.

Men deelde mede dat men begaan was met het lot van de werklooze en a.s. werklooze Nederlanders op Java, dat men als beste middel om deze te helpen bedoelde in te richten een kolonisatie. De Japanners zouden de noodige middelen om een kolonisatie te beginnen ter beschikking stellen, zoodanig dat betrokkenen daar na eenigen tijd "self-supporting" zouden kunnen zijn en dan, gezien de omstandigheden op Java, als Europeanen een zeer goed bestaan zouden hebben. Op de bekende gehuicheld vriendelijke wijze werd voorts gesteld dat hun onderzoekingen en overwegingen op dit punt hadden uitgewezen dat ik de aangewezen leider voor die gemeenschap was.

Ik heb uiteraard gesteld dat een dergelijk plan geheel onnoodig was, omdat indien het economische leven niet verstoord zou worden, op Java geen enkele nederlander werkloos zou behoeven te worden en voorts dat ik geen verstand had van kolonisatie en derhalve niet als leider kon en wilde optreden.

Men bleef nog eenigen tijd vriendelijk: ik was werkelijk de meest geschikte leider volgens hun eigen opinie en volgens hun

terzake verstrekte adviezen en het was zeer in het belang van mijn landgenooten deze taak op mij te nemen. Toen ik weigerachtig bleef, kwamen de bedreigingen, ik zou eventueel als vijand behandeld worden, e.d. Op mijn handhaven van mijn standpunt werd gesteld dat ik de zaak pas goed zou kunnen beoordeelen na terugkomst van een speciaal voor de behartiging van de belangen van de kolonisatie ingedeelden hoofdofficier van den Staf majoor Akatska, die toen het betreffende terrein inspecteerde. Met deze mededeeling werd de bespreking d.d. 22 juni afgebroken.

Enkele dagen later verscheen in het Soerabaiasch Handelsblad een artikel over de kolonisatie te Kesilir, waarin o.a. werd vermeld wie daarvoor in aanmerking kwamen, nl. alleen Blanda's (totoks) tusschen 17 en 60 jaar en van goede fysieke gesteldheid. Vanzelfsprekend hebben de Japanners zich hieraan niet gehouden, velen van degenen die naar Kesilir gezonden zijn waren daarvoor onvoldoende fit, er waren er verscheidenen boven de 60 jaar en in totaal zijn er ca. 1000 Indo-Europeanen naar Kesilir gestuurd. Uiteraard is er ook nooit iets terechtgekomen van hun toezegging dat na eenigen tijd de gezinnen der kolonisten zouden mogen volgen.

Op 28 Juni 1942 was er weer een bespreking onder leiding van majoor Akatska; o.a. was ook aanwezig de 1e luitenant Saraya die als tolk fungeerde.

Tijdens deze bespreking, die den geheelen dag heeft geduurd, bleek dat het kolonisatie-terrein was de reeds bestaande kolonisatie Kesilir (door de Japanners in hun eerste stukken Kediril genoemd) en omgeving, 25 km. z.w. van de dessa Djadjag, een bekend ongezond terrein in een bekend ongezonde streek, de zuidkust van Banjoewangi. Niet alleen dat deze streek zeer malaria-gevaarlijk was, er was ook geen drinkwater, beide zeer slechte factoren voor een vestiging als waarmede men bezig was. Ik heb echter ook in deze bespreking steeds vooropgesteld dat maatregelen voor werklozen op Java geheel onnoodig waren en dat een kolonisatie zeker te veroordeelen was omdat na vele ervaringen duidelijk gebleken was dat Europeanen dit zware werk in de tropen bepaald niet kunnen verrichten. Niet alleen dat dit vele slachtoffers zou veroorzaken, maar het zou nooit gelukken een dergelijke gemeenschap "self-supporting" te maken. Het moest dus bepaald uitgesloten geacht worden de voedsel-verstreking in natura na eenigen tijd geheel stop te zetten, zooals de bedoeling bleek te zijn. Bepaald onjuist en inferieur was ook de voorwaarde dat geen instrumenten werden verstrekt, doch de doktoren hiervoor zelf moesten zorgen. Bij bespreking van de medicijnen bleek dat men niet meer dan 30.000 kinine-pillen beschikbaar wilde stellen - een volkomen te negeeren hoeveelheid - en dat van verstreking van andere medicijnen niets terecht zou komen.

Over deze principieele en hoofdpunten liep verreweg het grootste deel der discussie's, waarbij ik gesteld heb de verantwoordelijkheid van de leiding van deze kolonisatie niet te kunnen dragen. Ik kreeg echter geleidelijk uit de mededeelingen en uit wat ik verder van de voorbereidingen op kaarten en andere papieren

zag, de overtuiging dat deze zaak in elk geval zou doorgaan; e.e.a. gebeurde op hoog bevel en de voorbereidingen ter plaatse waren reeds vergevorderd. Voorts bleek uit uitlatingen steeds meer dat ik van Nederlandsche zijde als leider was aanbevolen, hetgeen voor mij praktische zekerheid werd toen tot mijn groote verrassing een lijst geproduceerd werd waarop de "staf" was vermeld, geheel bestaande uit bekende Soerabaianen, vooral hogere ambtenaren van de Gemeente Soerabaia.

De moeilijke vraag drong zich geleidelijk aan mij op of ik zou blijven weigeren als leider op te treden - en daarmee alleen te bereiken dat ik als gewoon "kolonist" naar Kesilir zou worden gezonden, want officieel was ik evenals de andere particulieren na onze vrijlating uit de gevangenis Boeboetan te Soerabaia door het Japansche leger uit mijn betrekking ontslagen, dus werkloos - of trachten als leider van deze gemeenschap van landgenooten zooveel mogelijk voor hen te bereiken. Toen het voor mijzelf absoluut vaststond dat weigering mijnerzijds in geen geval tot gevolg zou hebben dat deze kolonisatie niet zou doorgaan, heb ik tot het laatste besloten, ben echter steeds vele bezwaren blijven maken en heb af en toe geweigerd als leider op te treden, waardoor bereikt werd dat verscheidene verbeteringen konden worden afgedwongen.

Een moeilijkheid bij het maken van bezwaren tegen de kolonisatie was dat de Japanners mij steeds tegenwierpen dat ik het terrein niet kende en den toestand daar dus niet kon beoordeelen. Ik heb daarom nog een laatste poging gedaan het geheel ongedaan te maken door na een verblijf van enkele dagen op Kesilir naar Soerabaia terug te gaan en toen met mijn kennis van de toestanden in Kesilir met kracht op stopzetten van de kolonisatie aan te dringen. Ook dit was tevergeefs, de kolonisatie moest en zou er komen. Ik kom op deze laatste poging hieronder nog nader terug.

De voornaamste verbeteringen, die op 28 Juni en volgende dagen o.a. door te weigeren als leider op te treden, zijn verkregen, waren het uitstel van het vertrek van de staf van 1 op 5 Juli, het uitstel van aankomst der "kolonisten" van 6 Juli op een latere datum, het ons beschikbaar stellen van een kantoor te Soerabaia voor het doen van inkoop e.d., bewegingsvrijheid voor mijzelf om in Soerabaia besprekingen te voeren en inkoop te doen, een auto voor dit transport en een hoeveelheid van 1.000.000 kinine-pillen nadat ik vorengenoemde 30.000 had geweigerd te ontvangen.

Deze faciliteiten zijn alle van bijzonder groot belang geworden voor de kolonisatie, zooals nader uit dit rapport zal blijken. Vooral ook de winst van tijd in Soerabaia voor het vertrek van de staf is belangrijk geweest omdat wij in die week in Soerabaia nog veel belangrijk materiaal hebben kunnen verzamelen. Er bleek nl. bij de eerste besprekingen die in die week nog met de Japanners plaats hadden, dat zij ook niets op het gebied van kookmateriaal en andere huishoudelijke zaken beschikbaar stelden. Na in de eerste dagen het standpunt te hebben ingenomen dat de Japanners voor al deze zaken hadden te zorgen, zijn wij, toen bleek dat van die zijde niets te verwachten was en de zaak in elk geval werd doorgezet, meer den practischen kant op gegaan, en hebben verzameld wat mogelijk was. De rollen werden in de staf verdeeld en ieder verzamelde wat hij kon, waarbij veel hulp werd ondervonden van Soerabaiasche instantie's, firma's en particulieren. In de eerste plaats hebben wij beslag weten te leggen op een

hoeveelheid Triseptol voor drinkwaterzuivering, op kookfilters van de Covim voor hetzelfde doel, op medicijnen en instrumenten voor de doktoren, op kookmateriaal - vooral o.a. honderden petroleum-blikken - op een complete kantoorinventaris, op wat reservevoedsel, enz. enz. Reeds in deze dagen heeft de "staf" uitermate verdienstelijk werk gedaan.

Voor deze staf was zooals uit het voorgaande blijkt reeds een opstelling gemaakt vóór de eerste "zakelijke" bespreking. Men was daarvoor kennelijk geadviseerd van een zijde die de Soerabaiasche samenleving goed kende. De Japanners deelden mede dat deze samenstelling naar hun meening goed was, maar indien ik andere of meer leden van de staf prefereerde dan had ik die personen maar bij hen aan te vragen en zij zouden hen beschikbaar stellen, onverschillig of deze menschen nog vrij waren of burgergeïnterneerde of krijgsgevangene. Ik heb mij hierbij op het standpunt gesteld en mij hieraan strikt gehouden, alleen menschen aan te vragen die reeds geïnterneerd waren en bovendien geheel vrijwillig zich voor dit werk beschikbaar wilden stellen. Op deze wijze is de eerste staf geheel samengesteld uit geïnterneerden ex Boeboetan en een enkelen vrijwilliger, uit de (nog) vrije samenleving te Soerabaia, die zichzelf daarvoor kwam aanmelden.

In die week werden mij door de Japanners nog eenige papieren overhandigd, zijnde een instructie voor den leider, een soort reglement voor de kolonisatie en aanwijzingen voor het hoofd ervan. Curiositeitshalve voeg ik een copie van deze in slecht Engelsch gestelde stukken hierbij (bijlage I, II en III), opdat ook daaruit nog eens moge blijken de slechte zorg der Japanners voor deze nederzetting en hun bekende gehuichel, o.a. blijkend uit de redactie van de instructie, de bepalingen omtrent te heffen belastingen, den bouw van eigen huizen, e.d.

Op 6 Juli 1942 te Kesilir aangekomen hebben wij de eerste dagen gebruikt om het terrein te exploreeren. Hierbij werd volkomen bevestigd de opinie dat het terrein geheel ongeschikt was voor een kolonisatie zooals opgezet, dat de door de Japanners getroffen maatregelen verkeerd en onvoldoende waren, dat de streek zeer ongezond was, e.d. Ik heb daarom zoo spoedig mogelijk gebruik gemaakt van de bedongen faciliteiten en ben d.d. 11 Juli per auto naar Soerabaia gegaan om te trachten de zaak nog tegen te gaan. Op den weg tusschen Kesilir en Djadjag kwam ik toen reeds vrachtauto's tegen met het eerste transport geïnterneerden dat de Japanners zonder waarschuwing toen reeds naar Kesilir stuurden. Ook de volgende dagen gingen zij hiermede door, elken dag arriveerden toen 120 man.

Op mijn tocht naar Soerabaia, die gelukkig zonder stoornis verliep, ben ik eerst afgestapt in het Planters-Hospitaal Krikilan en heb daar met Dr. H. Nijk, den geneesheer-directeur, kunnen regelen dat bij doorgaan van de kolonisatie, een zaal met ca. 30 bedden werd gereserveerd voor patienten van Kesilir. Dr. Nijk, die tevens chirurg was, was bereid dit aantal dat hij met zijn kleine staf wel zou kunnen opvangen, te behandelen en te verplegen en daarvoor niet meer in rekening te brengen dan de kostprijs van

voeding, medicijnen, e.d. In Soerabaia is toen voor dit doel geld verzameld en op mijn terugreis kon reeds f 1.000,— bij Dr. Nijk vooruit gestort worden ter nadere afrekening.

Vervolgens bezocht ik in Djember notaris en mevrouw Vermeulen en Dr. Maas en Mevrouw Maas voor het vestigen van contactpunten in Djember. Deze dames en heeren hebben Kesilir ook op buitengewone wijze geholpen en verdienen daarvoor bijzonderen dank, o.a. door het zenden later van 60 matrassen met bijbehorend beddegoed voor onze noodhospitalen te Kesilir en stekken Surinaamsche postelein, waarvan wij een grooten aanplant hebben gefokt, die voor de geïnterneerden van groote waarde is geweest.

De volgende pleisterplaats was het suikerproefstation te Pasoeroean, waar ik Ir. J.F. Bogtstra ontmoette. Deze was uiterst behulpzaam met het ter beschikking stellen van allerlei materiaal dat voor Kesilir eerste behoeften waren, zoals caporiet, aluin, krijt en kool voor drinkwaterzuivering, honderden koolfilters voor idem, honderden petroleumblikken e.d. Voorts verleende de Heer Bogtstra later zijn bemiddeling voor het doen aanmaken door een machinefabriek te Pasoeroean van kookketels, wadjans, e.d. Na mijn mededeeling op den terugweg dat de kolonisatie doorging werd al dit mooie materiaal door den heer Bogtstra met een op houtjes loopende vrachtauto naar Kesilir gestuurd. Teruggaande nam deze auto water-monsters mede uit de Kali Baroe; de ons later toegezonden analyses waren een goed hulpmiddel bij de doseering met chemicalieën ter verkrijging van zoo goed mogelijk drinkwater. Het is mij een behoefte te memoreeren het vele dat de heer Bogtstra voor de geïnterneerden te Kesilir heeft gedaan en hem daarvoor ook op deze plaats nog eens hartelijk dank te zeggen.

Te Soerabaia heb ik een rapport over mijn bevindingen te Kesilir opgeschreven en dit den volgenden dag - refereerde de copie als bijlage IV bijgevoegd - de Japanners overhandigd met het dringend verzoek dit ter kennis van den Japanschen generaal te brengen en mij in de gelegenheid te stellen mijn bezwaren ook mondeling bij hem voor te brengen. Uiteraard is dit niet gelukt, maar een bespreking den volgenden dag met eenige luitenants heb ik geweigerd. Tenslotte had een conferentie plaats, waarbij o.a. aanwezig waren vorengenoemde kolonel Kawagowé en majoor Akatska. De conclusie van het rapport - waarin ook de overbodigheid van deze kolonisatie en de algemeene bezwaren ertegen nog eens gereleveerd zijn - luidde dat Kesilir voor het door de Japanners gestelde doel ongeschikt was en dat ik daarvoor de verantwoordelijkheid niet kon aanvaarden. Op basis van de reeds opgedane ervaringen was, om te trachten nog eenig practisch resultaat te bereiken, gesteld dat een kolonisatie in een streek met een beter klimaat en waar door de "kolonisten" alleen tuinbouw zou worden bedreven, nog wel eenige kans op succes zou hebben; maar ook dit werd verworpen. Het was duidelijk, men had zijn instructie's; de kolonisatie te Kesilir moest worden doorgezet.

Ik ben toen nog eenige dagen in Soerabaia gebleven om zooveel mogelijk goederen voor Kesilir te verkrijgen en met ons kantoortje de wijze van werken, wat inkoop en "leenen" van artikelen voor Kesilir en wat de te voeren administratie en correspondentie betreft, te regelen en voorts om van de Japanners nog zooveel mogelijk verbeteringen en concessie's te trachten los te krijgen. Bij deze besprekingen, meestal namens majoor Akatska gevoerd door den luitenant Saraya, een fellen, onaangename Japanner, maar met een goed verstand, werd wel iets bereikt, zooals op het

gebied van postverkeer, geldzendingen, zenden van pakketten, vrijstelling van vracht voor deze pakketten en algemeene goederen, beschikbaarstelling van meer personeel (alleen weer vrijwilligers uit kampen of gevangenen), e.d. Klamboe's, kleeren, medicijnen, uniformen en bewapening voor de politie waren echter met geen mogelijkheid los te krijgen.

Bij mijn terugkeer te Kesilir waren daar reeds ± 700 "kolonisten", men was vanaf den 11en doorgestaan met zendingen van 120 per dag en bleef hiermede doorgaan tot begin Augustus. Er was dus direct en doorlopend volop werk te verrichten.

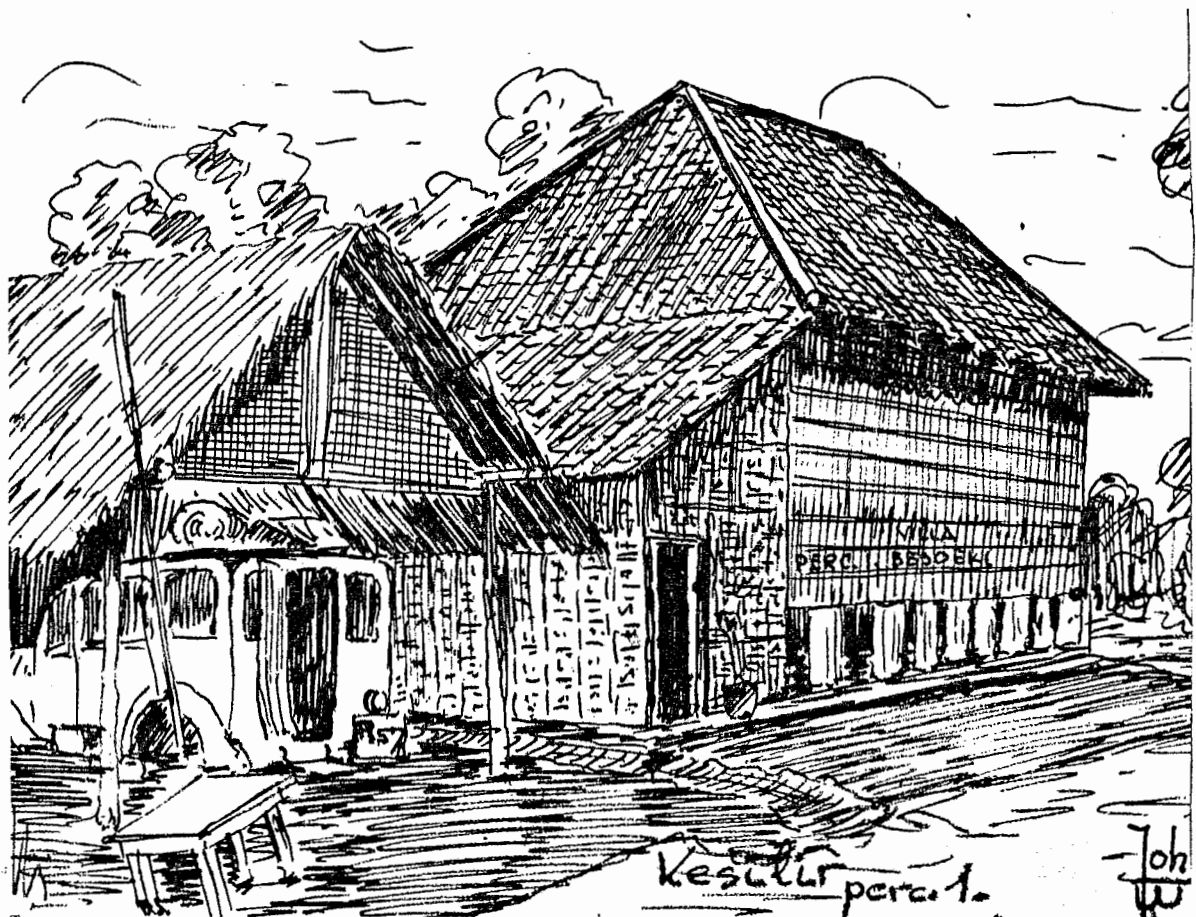
II. DE OPZET DER JAPANNERS T.A.V. KESILIR

Bij mijn bezoeken van Kesilir aan Soerabaia - vijf in totaal - heb ik gedurende die enkele dagen uiteraard meer gedaan dan alleen inkoop en geregeld en besprekingen met Saraya gevoerd.

Door een bepaalde relatie kwam ik bij mijn tweede bezoek aan Soerabaia in eind Juli 1942, in contact met den kapitein ter zee Yamaka, die stelde dat hij evenals de geheele Japansche marinestaf te Soerabaia, een tegenstander was van het Kesilir kolonisatieschema. Ik heb in dezen man nooit meer gezien dan een "shakehands-kolonel", die de Nederlanders te Soerabaia met zijn mooie gepraat zand in de oogen strooide, maar heb ik zooverre van hem geprofiteerd dat hij toen hij genoemde relatie en mij beloofde bij het Japansche leger tegen Kesilir te protesteren, gedeelten uit een rapport terzake van Tokio voorlas. Hieruit bleek dat het de bedoeling was alle op Java aanwezige niet-militaire Nederlanders (totoks), Amerikanen, Engelschen, Australiërs, eventueel ook Ambonneezen en Menadoneezen, in Z.O. Banjoewangi in kolonisatie's die self-supporting moesten worden, te concentreeren. Hun totaal werd geschat op ca. 70.000 en als terrein hiervoor werd gereserveerd de streek Zuid van de S.S.-lijn naar Banjoewangi en Oost van een door de S.S.-halte (S.S. = Staatsspoor) Kalibaroe loopende Noord-Zuid lijn. Er werd aan toegevoegd dat dit de laatste maatregel was, die men op Java tegen de Europeanen zou nemen. Dit laatste klopt: wanneer men ons daar verzameld had en aan ons lot overgelaten (self-supporting) was er inderdaad practisch niets meer te regelen.

De opzet was duidelijk: wanneer men ons in die hoek van Java zou hebben opgeborgen, konden de Japanners op Java verder alles in handen nemen en rustig hun gang gaan. Schijnbaar verwachtte men van de Indo-Europeanen geen last te zullen hebben. En in hun toen nog aanwezig zijnde overwinningsroes duchtten de Japanners van deze concentratie aan de Australische zijde van het eiland blijkbaar geen gevaar.

Het weghalen van de Nederlanders uit alle deelen van Java, de meesten waren toen nog vrij, zou m.i. een uiterst funeste maatregel zijn. Voor zoover mogelijk moest deze concentratie dus tegengewerkt worden.

Inderdaad kregen wij hiermede al spoedig te maken. De eerdergenoemde luitenant Saraya deelde kort daarna mede dat men vanuit Batavia ons 6 Japanners zou sturen, die in Kesilir kwamen om ons te "helpen". Toen zij arriveerden bleken het in uniform gestoken "economen" te zijn, die ons met raad en daad terzijde zouden staan. Hun voorman Ueda had als Mitsui Bussan Kaisha-employé ca. 10 jaar in Batavia en Soerabaia gewoond. Hori en Takahashi waren gewone spionnen geweest, hadden nl. jaren lang in het binnenland gewoond en waren goed van de Java-toestanden op de hoogte, de eerste was productenopkoper geweest bij Loemadjang, de tweede had gewerkt op een rijstpellerij bij Kentjong (W. van Poeger); de andere drie Mihori, Horino en Ijoshi waren kantoor- en tokobedienden uit Tokio. Geleidelijk ging dit zestal zich met allerlei zaken bemoeien, zij hadden voornamelijk bezwaren dat de kolonisatie als zoodanig zich niet ontwikkelde. Dit was juist; wij probeerden doorlopend de toestanden voor de gemeenschap te verbeteren, maar waakten ertegen dat dit ging in de richting van vorderingen voor een kolonisatie, zooals de Japanners die wilden. Tot dan toe was dit nogal gemakkelijk gelopen, de man met de brains, lt. Saraya, zat in Soerabaia en in Kesilir hadden wij alleen te maken met den luitenant, commandant van de militaire wacht, die van de geheele zaak niet veel begreep en met een luitenant-intendant van Bentjoeloek, die af en toe in Kesilir kwam. Maar met Ueda c.s., die zich vlak bij Kesilir vestigden en elken dag op het terrein kwamen, werd het moeilijker, ook omdat hij en zijn mensen telkens probeerden inlichtingen te krijgen van en regelingen te treffen met de andere leden van den staf. Wij hebben daarom maatregelen getroffen dat dit laatste niet mogelijk was, het contact met de Japanners zou alleen over mij lopen.

Toen Ueda c.s. te Kesilir arriveerden drongen wij er reeds bij elke gelegenheid bij de Japanners op aan de transporten naar Kesilir te stoppen. Onze argumenten waren de onvoldoende behuizing, de riskante drinkwatervoorziening, onvoldoende transport, enz., voorts de tekorten aan kookmateriaal, medicijnen, klamboe's e.d., alle op zichzelf geheel juist maar de hoofdbedoeling was uiteraard zooveel mogelijk mensen een deportatie naar Kesilir te besparen en i.v.m. mijn pas van Yamaka verworven kennis van de bedoelingen der Japanners in het algemeen doorlopend remmend en tegenwerkend werkzaam te zijn.

Na zijn aankomst te Kesilir begon Ueda al spoedig te spreken over het totaal aantal mensen dat te Kesilir moest worden ondergebracht; zijn idee was 10.000. Wij hebben ons hiertegen onder aanvoering van alle noembare argumenten - vide hiervoor en die voor een dergelijk aantal te sterker golden - fel verzet. Tenslotte werd dit een bijna dagelijksch gesprek, waarbij van onzen kant steeds gesteld werd dat het aantal dat toen op Kesilir geconcentreerd was - ± 2.400 - al veel te veel was en elke uitbreiding ongelukken zou geven. De Japanner hield van zijn kant vol, werkte o.a. met orders van Soerabaia en van Batavia. Geleidelijk kreeg ik echter den indruk dat hij de zaak niet durfde doordrukken, maar probeerde onze instemming met een grooter aantal te verwerven. Uiteraard was dit een reden om nog meer vol te houden. Langzamerhand zwakte hij af en tenslotte (begin September) kwam hij vertellen dat Kesilir door een kolonel bezocht zou worden

en dat deze, deze zaak (en andere, vide hieronder) wel zou bespreken en regelen.

Af en toe kwam Ueda met kaarten van Z.O. Banjoewangi en vroeg dan of wij andere geschikte kolonisatie-terreinen wisten. Hij wilde nog enkele andere kolonisatie's inrichten, tot een totaal van, zooals hij eenmaal stelde, ca. 70.000 man! (vide de mededeling van Yamaka!) Wij stelden geen terreinen te weten, maar volgens de kaart leken mij enkele wel geschikt; ik wees daarbij echter steeds gronden aan buiten de door Tokio gestelde grenzen, waaraan hij dus niets had.

Een speciale moeilijkheid wat betreft andere terreinen lag in "Nieuw Kesilir", een complex gronden gelegen West van de Kali Lampong, de Westgrens der kolonisatie. Deze waren indertijd onder dezen naam voor uitbreiding van de kolonisatie Kesilir gereserveerd en waren op een kaart der Japanners voor occupatie door ons aangegeven en wel direct na het oude kolonisatie-terrein en vóór de Noord aan Kesilir grenzende dessa Sanggar. Op al hun kaarten was Nieuw-Kesilir met een II gemerkt. Nieuw-Kesilir was nog zwaar oerbosch, ten dele op moerasgronden. De Indonesische ontginners waren door de Japanners verdreven, alleen hun uiterst primitieve hutjes waren achtergebleven. Hierheen had men een 1500 menschen willen zenden om deze gronden te ontginnen, er hun huisjes te bouwen, enz. Dit was volgens de Japanners echt kolonisatiewerk. In werkelijkheid zou dit moord op groote schaal geworden zijn. Ik heb hun ronduit gezegd dat uitvoering van dit plan onmogelijk zou was en vele sterfgevallen zou veroorzaken en ook hierover weken lang met Ueda gevochten. Tenslotte is bij een bezoek van majoor Akatska eindelijk beslist dat Nieuw-Kesilir voorloopig zou afvallen en verdween de gevreesde II van de Japansche kaarten.

Tenslotte is in die maand uit en te na besproken het maken van een begin met het echte kolonisatiewerk, resp. het gaan verbouwen van gewassen voor voedselproductie, meer speciaal padi om self-supporting te worden wat het hoofdvoedsel, de rijst, betreft. Zooals reeds gezegd deden wij hieraan niets, deze wenschen van de Japanners moesten om redenen van principe en prestige, maar ook om practische redenen (ziekten, onzekere voedselvoorziening e.d.) worden tegengegaan. Ueda maakte zich hiervoor en hierover erg druk, blijkbaar was zijn voornaamste opdracht ons zoo spoedig mogelijk, nl. vóór Westmoesson 1942/3, aan den sawah-verbouw te krijgen. Ik stelde mij tot taak dit te verhinderen. Dit zou een catastrofe geworden zijn: hevige malaria-explosie's, veel buikziekten, voet- en beenwonden, enz. en tenslotte geheel onvoldoende productie's, resp. voeding, met deze Europeesche werkers, die dit werk nu eenmaal niet konden verrichten. De discussie's waren lang en talrijk. Ueda probeerde telkens achter mijn rug om voor hem gunstige verklaringen van onze landbouw-specialisten los te krijgen, doch deze hielden zich goed aan de vorengenoemde afspraak. Voorts bracht hij steeds zijn deskundige Takahashi in het vuur. Ook bij dit onderwerp drong zich de indruk op dat hij tegen de vele argumenten in de zaak niet durfde doorzetten en probeerde onze instemming met dit plan te verwerven. Tenslotte raakte hij ook op dit punt vermoeid, kwam er minder over praten en delegeerde het eindelijk ook aan de a.s. bespreking met den kolonel.

Ik was mij ervan bewust met deze houding voor de geheele gemeenschap risico te loopen, nl. dat de Japanners, die tenslotte de macht geheel in handen hadden, op het tijdstip waarop wij

hadden kunnen oogsten, den aanvoer van rijst zouden hebben stopgezet. Het was mij echter om de reeds eerder genoemde belangrijke redenen niet mogelijk deze kerels op dit punt toe te geven en om het spel goed te spelen moest dit risico genomen worden.

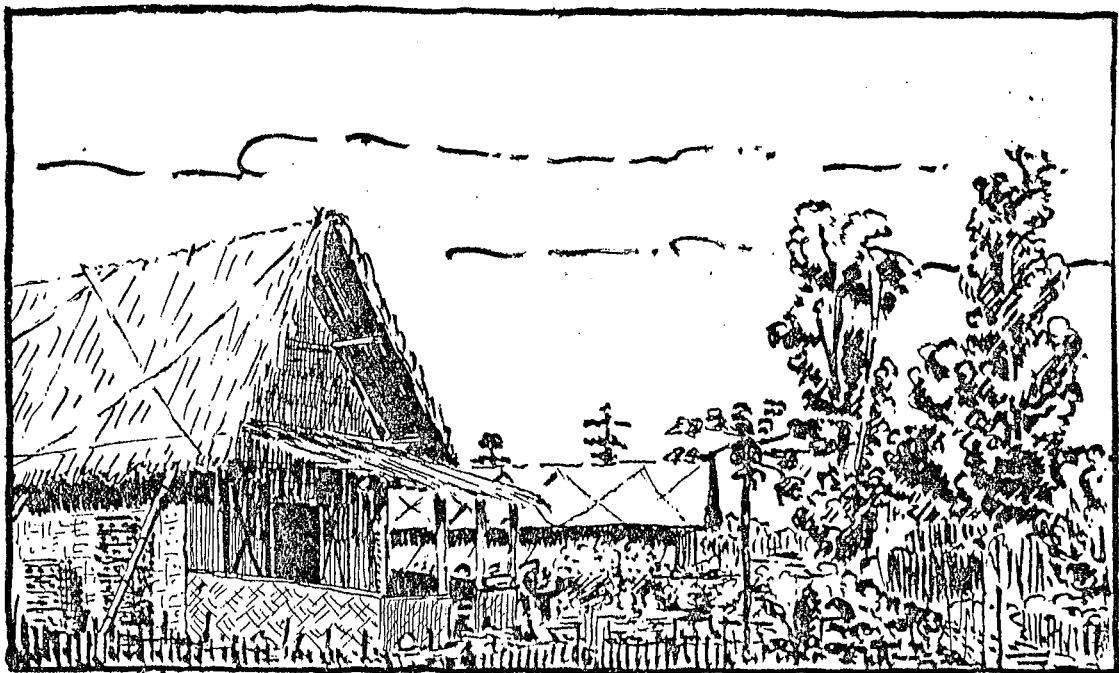
Vorengenoemd bezoek van den kolonel had plaats op 13 September 1942. Er verscheen toen met een staf van meer dan 20 officieren kolonel Nakayama, toen commandant van de Gun Sei Kan bu, de economische afdeeling van het Japansche leger. Dit heele gezelschap pakte zich in ons kantoortje samen en daar konden de heer Cellarius en ik onze bezwaren en wenschen voorbrengen, die door twee secretarissen ijverig genoteerd werden. Als tolk fungeerde de zeer goed Nederlands sprekende Myoshi, die vroeger werkzaam was geweest bij het Japansche gezantschap in den Haag en als consul in Makassar. Wij hebben alle principieele en praktische bezwaren naar voren gebracht, beginnend met de overbodigheid van een dergelijke kolonisatie, en vermeldend de afwijkingen van de gestelde regels (naar Kesilir gezonden Indo-Europeanen, zieken menschen boven 60 jaar), de slechte omstandigheden wat betreft huisvesting, hygiene, e.d. het malaria-gevaar, het ontbreken van drinkwater, de onvoldoende voeding, de reeds plaats gehad hebbende 7 sterfgevallen, de onmogelijkheid Europeanen in de tropen landbouwwerk, speciaal sawah-maken te laten doen, het reeds te grote aantal geïnterneerden te Kesilir en de dringende noodzakelijkheid er geen enkele meer aan toe te voegen, de onvoldoende, resp. geheel ontbrekende verstrekking van medicijnen, klamboe's, kleeën, huishoudelijke benodigdheden, enz. enz. Alles werd aangehoord en na eenig onderling gepraat werd mij door Myoshi medegedeeld dat men zich in Batavia nog over Kesilir moest beraden, over de te volgen principes, over de wijze van beheer, enz.; men zou daarbij aan onze opmerkingen aandacht schenken en ons de resultaten mededeelen. Hij deed daarbij een voor een Japanner merkwaardige uitlating: "U behoeft U niet bezorgd te maken, want U begrijpt wel dat wij bij deze taak ook aan de latere beoordeeling moeten denken"!

Kort na dit bezoek hebben de Japanners ook nog een enquête in de kolonisatie gehouden. Iedereen mocht zijn gedachten en wenschen op papier zetten en via het kantoor indienen. Dit moest in het Maleisch, er werden dus "piekerans" (ideeën) en "harepans" (verwachtingen) ingediend. Natuurlijk waren er hieronder goede, maar ook heel onverstandige. Gelukkig vroeg men mij ook als leider "piekerans" en "harepans" in te dienen, waarin ik nog eens een volledig exposé van de grieven en wenschen heb gegeven.

Mededeelingen van resultaten van hun overleg hebben wij natuurlijk nooit gekregen. Maar wel werd kort na dat bezoek merkbaar dat er veranderingen in de lucht zaten. Ueda praatte nog wel eens over sawahmaken door de geïnterneerden, maar hij pousseerde veel minder. Wat nieuwe transporten betreft, na 8 Augustus 1942 waren er geen meer aangekomen, maar volgens Japansche mededeelingen zouden deze weer, eerst op 20 Augustus, daarna op 1 September begonnen zijn. Wij hebben tegen hervatting steeds fel geprotesteerd, stellend dat opvangen van meer menschen totaal onmogelijk was; ik ben hiertegen ook nog eens in Soerabaia bezwaren gaan maken. Tenslotte deelde men mede dat ook dit wachtte op het bezoek van den kolonel en na deze bespreking hebben wij hiervan niets meer gehoord. (Later hebben wij van S.S.-functionarissen vernomen dat ook in West-Java orders waren gegeven om

treinen voor Kesilir gereed te maken; op het laatste oogenblik is dit transport weer afgelast). Al spoedig kwamen er nu ook geruchten over een verandering in het beheer aan Japansche zijde en eindelijk de bevestiging dat op 20 October het beheer zou worden overgegeven door het leger aan de Gin Sei Kanbu, die een kolonel met een staf van "deskundigen" hiervoor in Banjoewangi zou detacheren.

Op dien datum werd voor Kesilir een nieuwe periode ingeluid die nieuwe moeilijkheden bracht doordat er meer Japanners op ons werden losgelaten, die zich met allerlei zaken gingen bemoeien en waarvan een deel zich aan de overzijde van de Kali Baroe, onze Oostgrens, vestigde. Voor den internen gang van zaken vóór en na deze verandering moge worden verwezen naar het volgende hoofdstuk.

Kesilir — 7. IV —

MET ROTAN, GEYKENG

105

III. ORGANISATIE VAN EN GANG VAN ZAKEN IN DE KOLONISATIE

Hierbij is vooral te bedenken dat de toestanden te Kesilir geheel verschillend waren van die in andere interneringsplaatsen. In deze kwam men in een bepaald gebouw of complex gebouwen met drinkwater, met keukens, met ovens en kookgerei, met privaten, waschplaatsen, enz.; deze waren dikwijls wel onvoldoende, maar er was tenminste een basis. Te Kesilir niets van dit alles; er was zeer slechte behuizing en voorts werd alleen voedsel in natura verstrekt, waarmede wij ^{meest} zelfgewonnen brandhout en zelf verkregen kookpotten e.d. ons voedsel moesten trachten te bereiden.

Voorts veroorzaakte de uitgestrektheid van het voor de kolonisatie bestemde terrein (ca. 2.500 ha.) geheel afwijkende toestanden. De menschen woonden zeer verspreid, hetgeen voor het beheer moeilijkheden opleverde, voor de geïnterneerden echter het voordeel had van een rustig buitenleven, waarbij velen in maanden geen Japanner zagen.

HET JAPANSCH TOEZICHT

Wat de aanwezigheid van Japanners betreft, toen Kesilir nog onder toezicht van het leger stond was er bij den ingang een militaire wacht onder commando van een officier. De beheerszaken werden toen behartigd - of liever niet behartigd - door een luitenant-intendant met standplaats Bentjoeloek. Deze laatste, later vervangen door een onderluitenant, beperkte zich voornamelijk tot de dagelijksche, resp. maandelijksche verstrekking van het voedsel in natura; extra verstrekkingen voor repareeren en verbeteren der behuizing waren heel moeilijk van hen los te krijgen en wij hadden dikwijls ook veel moeite, vooral met den onderluitenant, om de pakketten voor de geïnterneerden tijdig van Bentjoeloek naar Kesilir (een afstand van 30 Km) te krijgen. De wachtcommandanten waren botte Japansche militairen, waarmede niet veel te regelen viel; het contact beperkte zich voornamelijk tot besprekingen over het tegengaan van te vergaande bemoeienis van hun soldaten met de geïnterneerden, een enkele maal over een ontvluchte geïnterneerde, e.d. Overigens hebben wij van deze lieden, de 2e luitenanten Yoshida, Okabayahsi en Akabori en den 1e luitenant Kanuma, weinig last gehad; de laatste was wat meer ontwikkeld dan de eerste drie en begreep wat meer van de besproken zaken. Wanneer wij in dien tijd iets van eenig belang wilden bereiken dan was dit alleen mogelijk door bespreking te Soerabaia.

Op 20 oktober 1942 werd het toezicht dus overgedragen door het leger aan de Gun Sei Kanbu. De hiermede belaste kolonel Kawasaki vestigde zich met een deel van zijn staf in Banjoewangi; het andere deel van die staf vestigde zich in eenige nieuw gebouwde huizen en een kantoor vlak Oost van de kolonisatie aan de overzijde van de Kali Baroe; de intendance bleef Bentjoeloek als standplaats houden. De overgave ging gepaard met een toespraak van Kawasaki tot de verzamelde geïnterneerden, waarbij zich voor de eerste maal de Japansche splitsingspolitiek deed gelden: zij eischten namelijk, en waren daarvan niet af te brengen, dat de geïnterneerden in twee afdeelingen zouden aantreden, nl. totoks (Nederlanders) en Indische Nederlanders gescheiden. De toespraak (in het Japansch, daarna werd een Maleische vertaling voorgelezen) hield voornamelijk in dat wij het te Kesilir goed zouden hebben op

voorwaarde dat er goed gewerkt zou worden - wie niet werkte zou geen eten krijgen - en voorts Japansche propaganda, waarbij b.v. Amerika en Engeland vergeleken met twee kleine kaarsjes, die practisch uitgebrand waren.

De staf van Kawasaki werd ingedeeld ongeveer parallel aan de onze, waardoor men ons schijnbaar het beste meende te kunnen controleeren. Van Kawasaki en diens adjudant luitenant Yasuda hebben wij nooit veel gemerkt, aan hun zijde was de regelende man een zekere Naito. Deze Naito was een felle Japanner met een goed verstand, die vrij veel van Ned.-Indië wist en vrij goed Nederlandsch sprak. Dit had hij voornamelijk geleerd in Buitenzorg waar hij vroeger 1½ jaar had gewoond bij een veearts. Daarna had hij langen tijd gewerkt op één der beide Japansche oliepalm-ondernemingen in Noord-Sumatra. Hij had een minderwaardigheidscomplex, daarnaast een "superioriteitscomplex" t.a.v. zijn eigen lager geklasseerde landslieden, en t.a.v. Indonesiërs, Indo-Europeanen en de meeste Europeanen. Van deze combinatie van eigenschappen hebben wij veel geprofiteerd; door nu deze dan gene eigenschap van hem uit te spelen zijn voor Kesilir verscheidene voordeelen bereikt, altijd op de basis dat Kesilir was en bleef een Nederlandsche gemeenschap.

Als assistenten had Naito de hiervoor reeds genoemde Ueda c.s., voors Myairi (ex Mitsubishi) en Fukushima (oud-politiei-inspecteur in Japan), die op het kantoor Oost van de Kali Baroe zaten, voorts Suzuki en Irie, welke beide laatsten nog in Australië geïnterneerd waren geweest, maar uitgewisseld en direct daarna in Kesilir te werk gesteld. Zeer onaangenaam was dat Kawasaki Butai hun eigen politie meebrachten, nl. ± 250 meerendeels pas van de politieschool te Soekaboemie gekomen Indonesiërs onder commando van Matsuoka en Mitanda, twee zeer onhebbelijke en gemeene individuen, die hun onderhebbenden in een vijandige houding tegenover de geïnterneerden voorgingen en waartoe de meesten daarvan zich maar al te goed leenden. Bij het bewaken van de toegangen tot de kolonisatie, bij controle van aangekomen pakketten, op de bezoeken, enz. traden deze Indonesische politie-agenten dikwijls zeer onaangenaam en arrogant op. Veel klappen zijn er te Kesilir niet gevallen, maar de meerderheid daarvan komt voor rekening van deze politie-agenten. Van de Japanners die wel eens sloegen zijn te noemen Ueda, Fukushima, Mihori, Ijoshi, Suzuki, Matsuoka en Mitanda.

Bij den kolonel in Banjoewangi was nog gedetacheerd een zekere Mitake, een luguber type, de vertegenwoordiger van de Ken Pei Tai met twee assistenten Shigematsu en Takeda; voorts een Japansche dokter (achtereenvolgens O'Hara, Narimatsu, Sakaya en weer Narimatsu) en tenslotte in Bentjoeloek als intendant/thesaurier Hozumi met een onaangename assistent wiens naam mij ontschoten is.

Begin Januari 1943 is kolonel Kawasaki vervangen door lt. kolonel Katsube, welke wisseling weer een toespraak met de bekende bedreigingen en propaganda medebracht.

Deze ploeg Japanners probeerde zich steeds meer met het beheer van Kesilir te bemoeien en dit te dringen in de richting van een kolonisatie die zichzelf bedruipen kon. Ons streven is geweest hun inmenging zooveel mogelijk te beperken, hun hoofdpzet te dwarsboomen en Kesilir het karakter van een Nederlandsche gemeenschap te doen blijven behouden. Onze politiek hierbij is geweest te zorgen dat zij steeds vertrouwen hadden in de leiding

door hen nooit in kleine zaken om den tuin te leiden en er bij voorkomende gelegenheden steeds rond voor uit te komen dat wij tegenstanders waren. Hiermede werd bereikt dat, indien wij belangrijke maatregelen onmogelijk of onaanvaardbaar verklaarden, hiernaar geluisterd werd en hun wenschen niet zonder meer werden doorgedrukt. Wij werden hierin zeer geholpen door het juiste inzicht in dergelijke zaken van de staf en de uitstekende samenwerking die daarin altijd heerschte; het is jammer dat ons front tegen de Japanners niet hechter is geweest als gevolg van niet-begrijpen van de situatie door en vooral van het soms grove egoïsme van de geïnterneerden, die eigen kleine voordeeltjes prefereerden boven een goed algemeen Nederlandsch standpunt.

HET NEDERLANDSCHE BEHEER

Onze beheers-organisatie bestond uit twee hoofdgroepen nl. voor den inwendigen dienst, resp. het besturen van de kolonisatie en voor de verschillende (technische) diensttakken.

Wat de bestuurs-organisatie betreft diene dat de kolonisatie door ons was verdeeld in 5 rayons, onder door den leider der kolonisatie aangewezen rayon-leiders. Elke loods of huis had en door de bewoners zelf gekozen kwartierleider. Tusschen kwartierleiders en rayonleiders fungeerden nog hoofdkwartierleiders, die 4 - 6 loodsen of 10 - 15 huizen onder zich hadden; deze hoofdkwartierleiders bleken gewenscht te zijn i.v.m. de dikwijls groote afstanden.

De indeeling van de staf was als volgt:

Leider der kolonisatie	J.G. Wackwitz
Assistent-leiders	P. Cellarius J.C.Ch. Lang
Rayonleiders:	
Kesilir-Oost	Ir. M.P. Broekhuysen
Kesilir-West	M.F.S. van Zeyl
Sanggar-Oost	R. Wildevuur
Sanggar-West	J. van Oudenaarde
Rayon V.	F. Landmeter
Hoofd Administratie	W.F. Joanknecht
Kas-administratie	O. van Rossum
Hoofd Dienst Leveringen	W. Passtoors
Afd. Voedselvoorziening	W. Passtoors
Afd. Goedangs	N. de Zwart
Afd. Toko's	K.A. Wout
Afd. Passars	C. Liddle & J. Jansen
Afd. Transport)	
Afd. Schoenmakerij)	C.J. Rameau
Afd. Kleermakerij)	
Afd. Kappers)	
Hoofd Medische Dienst	Dr. J.W. Wolff
Gezondheidszorg	Dr. J.A. de Nooy
Malaria-bestrijding	Dr. W.G. Venhuis

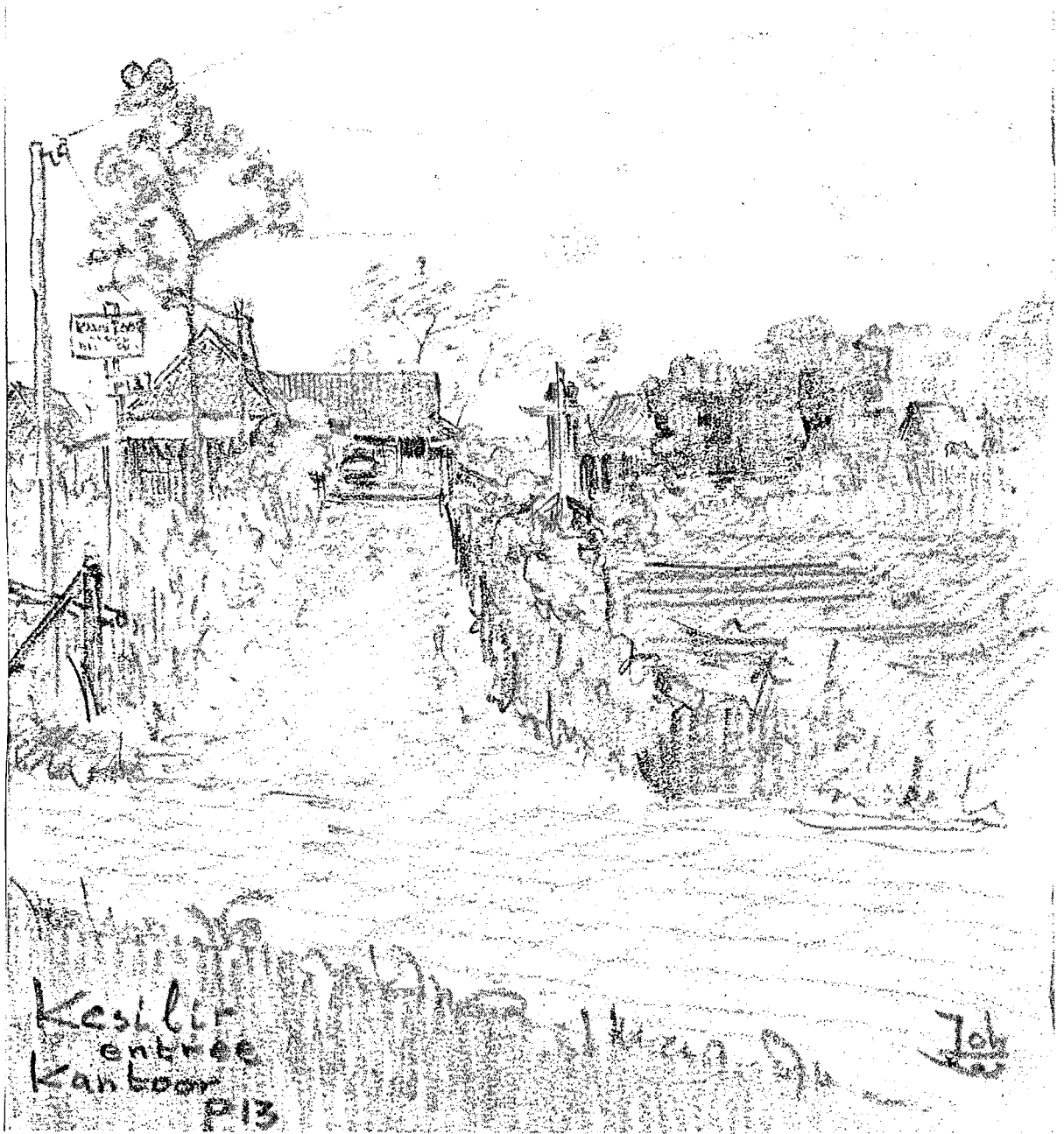
Hospitaal Kesilir	Dr. P. van Oordt
Hospitaal Sanggar	Dr. R. Bergman
Tandarts	Dr. J.W. Eerkens
	Dr. J.H.
	Dr. J.A. Coebergh
Hoofd Landbouwdienst	Ir. E.A.E. Lamping
Veeteelt	Dr. J.H. van den Berg
Sawah-cultuur	Ir. H.C.A. Klasing
Groenten-cultuur	Ir. H.F. Waterschoot
Tegallan-cultuur	Ir. B.B. Vos
Bosch-cultuur	Ir. C. Boot
Hoofd Technische Dienst	Ir. R. Heida
Kesilir	Ir. K.E. Pomes
Sanggar	H. Fluiter,
	later Dr. F.K. Küpper
Smederij & atelier	Ir. J.H. Förch
Irrigatie	Ir. A.G. Bekkeringh v.
	Loenen
Hoofd Bewakings Dienst	L.J. Oudkerk Pool, later
	M.J. Zinnemers
Geestelijke verzorging	Ds. W. Könemann
	Ds. G.D. Kuiper
	Pastoor G.J. Schalkwijk
Ontwikkeling en Ontspanning	W.A. van Goudoever

Met deze chefs van afdeelingen en onder-afdeelingen werd in vergaderingen geregeld overleg gepleegd waardoor in een goede onderlinge verstandhouding een goede samenwerking bestond en wij steeds één front konden vormen tegen de Japanners.

RAAD VAN ADVIES

Hoewel ik door de rayonleiders goed en objectief werd ingelicht over wenschen en behoeften der geïnterneerden en op bepaalde uren steeds voor ieder individueel te spreken was, leek het na eenigen tijd toch gewenscht, ook om psychologische redenen, een instituut in het leven te roepen waardoor de geïnterneerden over algemeene kwesties meer direct contact met den leider konden krijgen. Hiervoor is ingesteld een Raad van Advies, waarvan het aantal leden gesteld was op één per 500 geïnterneerden en waarin elke geïnterneerde verkiesbaar was.

Deze Raad van Advies heeft eenige nuttige vergaderingen opgeleverd waarin wederzijds openhartig de noodige inlichtingen werden verstrekt. Dit kon echter alleen op vergaderingen waarin niet aanwezig was het lid J.S., omdat deze niet vertrouwd werd i.v.m. diens pogingen Indo-Europeanen over te halen te verklaren met de Japanners te willen samenwerken en op die basis vrijgelaten te worden en i.v.m. een ons nooit duidelijk geworden kort verlof naar Malang, dezen man door de Japanners verleend, z.g. i.v.m. ziekte van zijne echtgenote. Toen kort hierna de leden J.C.Ch. Lang en P.C.M. Gude door de Japanners werden weggevoerd als vermeende deelnemers aan een complot, werd het in overleg met de

resteerende leden preferent geacht den Raad van Advies ongemerkt te laten afloopen.

GRENZEN VAN HET KOLONISATIETERREIN

Het kolonisatieterrein bestond, na afvallen van Nieuw-Kesilir, vide hiervoor, uit de vroegere I.E.V.-kolonisaties Kesilir en de Noord hiervan gelegen dessa Sanggar (Pesanggaran) en de gronden van deze dessa, - totaal ca. 2500 ha. - De Noordgrens werd gevormd door het bosch van het Boschwezen Noord van Sanggar, de Oostgrens door de Kali Baroe, de Zuidgrens door het oerbosch Zuid van Kesilir en de Westgrens door de Kali Lampong. De ingang was de brug over de Kali Baroe in den weg van Djadjag via Sanggar naar de z.g. Zuid-Banjoewangi ondernemingen. Op deze brug stond een wacht, eerst van Japansche soldaten, later van Indonesische politie-agenten.

Tot Mei 1943 mochten de geïnterneerden het strand Zuid van het oerbosch bezoeken. Des Zondags werd hiervan een druk gebruik gemaakt en werd daar zelfs veel gepicnict. Bij het geleidelijk sterker aantrekken van de teugels door de Japanners werd ook dit verboden.

Voor een goed overzicht moge worden verwezen naar bijgaande kaart van Kesilir, schaal 1:20.000, met bijbehorende legenda en rayon-indeeling.

De oud-kolonisten die later door de Japanners ook als geïnterneerden in de kolonisatie zijn ingelijfd, hebben voor afkoop van hun in Oostmoesson 1942 te velde staande djagoengooost eenige vergoeding van de Japanners gekregen. De Indonesische deelbouwers van de kolonisatie en de bewoners van de dessa Sanggar zijn met geringen vergoedingen (f 7,50 - f 12,50) door de Japanners weggestuurd naar een terrein bij de monding van de Kali Baroe en naar Bandjoelmati. Op beide ongezonde plaatsen zijn er velen van hen bezweken.

ADMINISTRATIE

Het kantoor was gevestigd in het perceel P. 13, waarin ook de staf gehuisvest was. Wij hadden voldoende kantoorinventaris om een volledige administratie en registratie bij te houden en om middels circulaires steeds een volledig en vlug contact met alle kwartieren te onderhouden. De heeren Joanknecht en van Rossum hadden vier vaste assistenten van perceelen in de buurt en hebben met dit team de administratie en registratie efficient bijgehouden. Zij hebben normale afsluitingen gemaakt per 31 december 1942 en 13 augustus 1943, waaruit het resultaat van het financiële beheer en o.a. de crediteuren op het moment van de liquidatie van Kesilir blijken. Wij komen hierop in een apart hoofdstuk nog nader terug.

Wij hebben ook altijd veel aandacht besteed aan de registratie der geïnterneerden voor latere informatie. Bij aankomst werden direct van ieder de noodige bijzonderheden in cahiers genoteerd; de voornaamste gegevens werden ook vermeld op een alfabetisch kaartsysteem.

In totaal zijn op Kesilir aangekomen 3.161 geïnterneerden, nl. in 1942 ex diverse woonplaatsen in Oost- en Midden Java 2.498, voorts in Maart 1943 ex een klein interneringskamp in een school in Bondowoso 19 en tenslotte in Mei 1943 uit de gevangenis in de Werfstraat te Soerabaia 544.

Hiervan zijn er 1.670 in augustus 1943 door de Japanners gezonden naar banjoe-Biroe (in februari 1944 verder getransporteerd naar het XVe Bataljon in Bandoeng) en 1.340 in September 1943 naar Tangerang (en van daar in Februari 1944 naar Tjimahi, IVe Bataljon).

Het verschil van 151 bestaat uit degenen, die te Kesilir en in ziekenhuizen buiten Kesilir overleden zijn (totaal 44), uit degenen die door de Japanners zijn vrijgelaten resp. om andere motieven zijn afgevoerd (27), uit een groep van 35 die wij door onzen Medischen Dienst hebben laten afkeuren en waarvoor de Japanners daarna na lang aandringen onzerzijds toestemming hebben gekregen hen naar huis terug te zenden, uit een groep van 38 door de Ken Pei Tai opgehaalden, waarvan een deel waarschijnlijk vermoord is en tenslotte uit 7 in Krikilan en andere ziekenhuizen/gestichten achtergeblevenen.

Van elk sterfgeval te Kesilir hebben wij een "officieele" Acte van Overlijden opgemaakt (voor het model zie bijlage VII). Voorts zonden wij steeds schriftelijk bericht aan de familie. M.i. kunnen die overlijdens-acten nu zonder meer authentiek verklaard worden.

Er is ook nog een grafregister gemaakt en een platte grond van de begraafplaats te Kesilir waaruit de ligging van de betreffende graven blijkt. Normaal was het gewoonte goederen van overledenen terug te sturen naar de familie-leden. De laatste maanden waren de Japanners hierin moeilijker, zoodat toen wel eens iets achtergebleven is.

In het begin verstrekten wij ook steeds een afschrift van de overlijdensacten aan den Ass. Wedana van Pessangaran; toen de Japanners dit bemerkten werd het verboden en moesten wij hun een Maleische vertaling verstrekken.

Van degenen die in ziekenhuizen buiten Kesilir overleden zijn moeten de acten daar zijn opgemaakt.

Bij de aankomst van bovengenoemde 119 geïnterneerden uit Bondowoso en 544 id. uit Soerabaia in 1943 was het gewenscht hen zoo spoedig mogelijk op de hoogte te brengen van de organisatie en bestaande voorschriften. Tot dat doel is toen samengesteld een boekje met Regelingen en Wenken betreffende de inwendige organisatie, waarin o.a. verwerkt zijn de circulaires t/m no. 48 d.d. maart 1943 (Bijlage V).

DIENST LEVERINGEN

Naast de oorspronkelijke afdeeling Voedselvoorziening ontstonden geleidelijk andere afdeelingen, die daarmee verband hielden, zoodat tenslotte één Dienst van Leveringen is opgericht die de verschillende afdeelingen coördineerde. Dit veelomvattende werk is op zeer verdienstelijke wijze verricht door den heer Passtoors, waardoor de verschillende voorzieningen steeds uitstekend gelopen hebben. Het is jammer dat juist van dezen dienst vele aantekeningen (nog) niet beschikbaar zijn, waardoor interessante cijfers inzake leveringen, omzetten, reparaties e.d. thans achterwege moeten blijven.

Voedselvoorziening:

Onder voortdurende bedreiging dat men daarmee op een zeker moment zou stoppen en wij dan moesten zorgen hierin zelf te voorzien, werd door de Japanners voedsel verstrekt ongeveer

volgens het volgende schema:

Bras	500 gr.	per persoon per dag	
Meel	50 "	"	"
Vleesch	50 "	"	"
Groenten	100 "	"	"
Suiker	20 "	"	"
Zout	4 "	"	"
Koffie	10 "	"	"
Klapperolie	8 cc	"	"
Petroleum	?	"	"
Brandhout	1000 gr.	"	(slechts zeer korten tijd)

Over dit schema werd doorlopend gevochten, van onzen kant met de bedoeling om door telkens op grootere kwanti zooals van den aanvang af gevraagd, aan te dringen, te voorkomen dat een telkens dreigende vermindering werd doorgevoerd. Dit is practisch gelukt, zelfs hebben wij wel een enkele verbetering verkregen.. Meel is nooit verstrekt; op ons aandringen is dit tenslotte geconverteerd in bras, maar 550 gr. hebben wij nooit ontvangen, het maximum is geweest een maand van 535 gram per persoon per dag. Groenten is na eenige maanden verhoogd tot 200 gr., hetgeen ook noodig was omdat de kwaliteit slecht was met veel afval. Vruchten doorlopend gevraagd, zijn nooit verstrekt. Vleesch (of visch) werd geleverd op bruto gewicht, incl. been, enz; wij hebben dit nooit verhoogd kunnen krijgen. Brandhout verviel reeds na ca. een maand, de eigen winning heeft ons dikwijls groote moeilijkheden bezorgd.

De zendingen werden door de afd. Voedselvoorziening steeds op gewicht en kwaliteit gecontroleerd. Tekorten werden mondeling en schriftelijk geclaimd, hetgeen de Japanners accepteerden. Veel succes had dit natuurlijk niet, maar de bedoeling was meer de zendingen steeds op peil te houden dan bepaalde tekorten aangevuld te krijgen. Toch gelukte ook dit wel eens een enkele maal, b.v. hebben de Japanners eens een vol maandkwantum rijst, die door den Medischen Dienst werd afgekeurd, weer teruggedreden naar Bentjoe-loek en door betere vervangen.

Rijst, suiker, zout e.d. werden door onzen dienst eens per maand aan de kwartieren verstrekt; vleesch en groenten werden op verschillende distributie-punten dagelijks beschikbaar gesteld waar de fourageurs van de kwartieren e.e.a. kwamen afhalen.

Het kwantum bras was voldoende, geleidelijk gingen wij daarvan overhouden. Deze reserve-voorraad was i.v.m. inspectie's van de goedangs, die wel eens door de Japanners gehouden werden, over alle kwartieren verdeeld (echter precies genoteerd) en was tenslotte voldoende voor een maand. Door laksheid van verschillende kwartierleiders, die niet geregeld hun voorraad lieten rouleeren, maar rijst lieten bederven en door verraad van N.S.B. en PAGI zijn de Jappen er tenslotte achter gekomen en hebben ons in Juli/Augustus 1943 den voorraad laten opmaken.

Vleesch werd door velen aangevuld door aankoop van particuliere slagers/geinterneerden, die na eenigen tijd via onze passars sappies konden kopen, van hun eigen bedrijfje een aardige winst maakten en door verkoop tegen redelijke prijzen velen van dienst waren.

Toen de groenten waren opgevoerd tot 200 gr. hadden wij hiervan wel genoeg. Dit werd nog beter toen wij overgingen op eigen verbouw en ieder ruim 200 gr. versche groenten en goede soorten kreeg.

Suiker en klapperolie werden al spoedig aangevuld ex onze toko's en passars, waardoor de door de Japanners verstrekte hoeveelheden nog slechts een kleine rol speelden.

Daar toko's en passars ook vele andere artikelen tegen lage prijzen leverden is de voeding te Kesilir ook voor bescheiden beurzen nooit een probleem geweest; met besteding van f 0.10 extra per dag (een eendenei b.v. kostte 2 ½ á 3 cent) en door combineering der aankopen voorgen geheel kwartier kon men te Kesilir zich voldoende voeden. Have-nots werden af en toe gesteund met uitkeeringen in geld; het bleek echter dat hiervan bijna geen voedsel gekocht werd, maar overwegend cigarettten en tabak, voorts wat zeep e.d.

Goedangs:

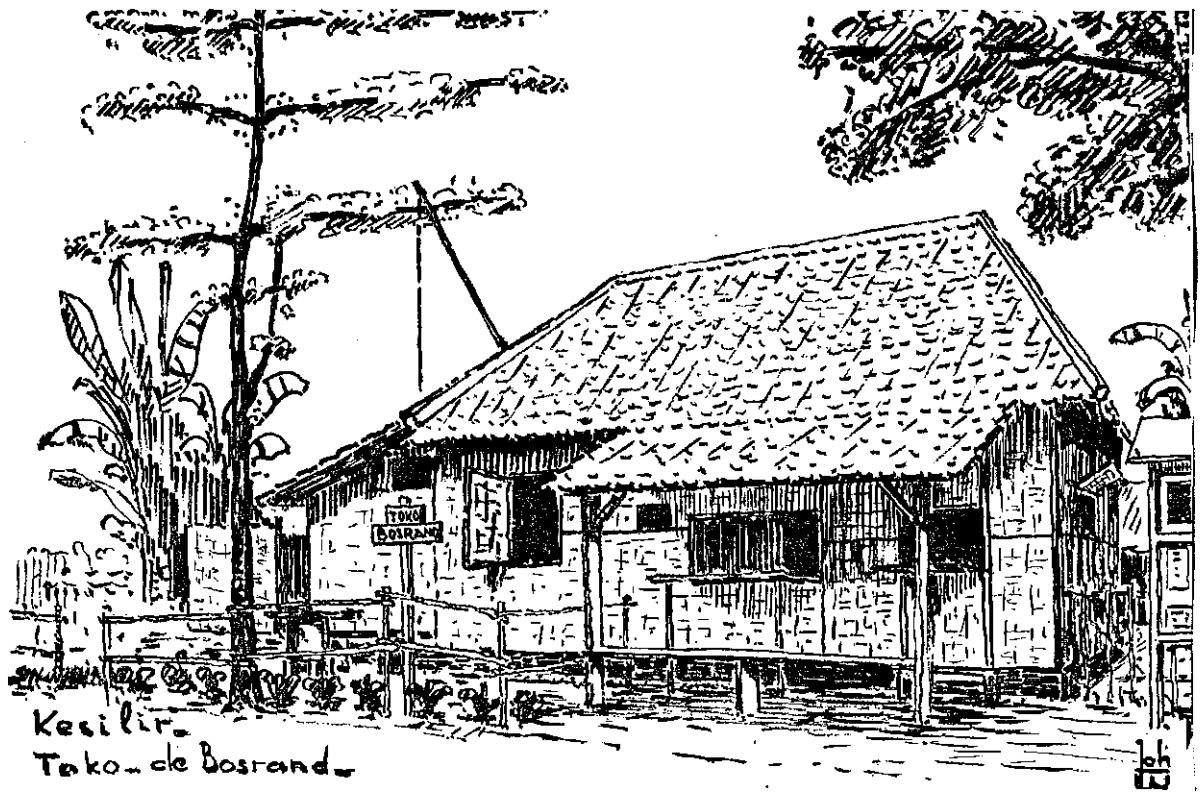
Reeds in de eerste dagen van Kesilir hebben wij de Japanners gezegd dat voor een eenigszins redelijk beheer een centrale goedang nodig was. Zij hebben toen een eenvoudige gedekloods ex Banjoewangi aangevoerd en opgezet dichtbij het kantoor. Hier ontstond onder de zeer goede leiding van den heer de Zwart en met doorlopend uitstekende medewerking van zijn assistenten een goedlopend goedang-bedrijf dat voor de kolonisatie van bijzondere waarde is geweest. Op het terrein naast de goedang hadden steeds voedselkeuringen en uitgiften plaats, hier werden de pakketten gesorteerd en verstrekt (en later door de Japanners gecontroleerd) e.d.

De goedangdienst had i.v.m. de uitgestrektheid van het terrein en ter vermindering van transport ook eenige andere gebouwtjes tot goedang ingericht, o.a. bij de passar in de dessa Sanggar. Deze decentralisatie maakte het ook mogelijk met bepaalde zaken de controle van de Japanners te ontduiken.

Toko's:

Zoodra de zaken te Kesilir eenigszins liepen zijn wij overgegaan tot de oprichting van toko's, i.v.m. de verspreide ligging der kwartieren, drie in getal. Wij hadden toen practisch geen kasgeld, moesten de leveringen van de leveranciers dus op crediet trachten te krijgen. Wij vermelden hier met groote waardering dat verscheidene Soerabaia-firma's (de meeste hiervan konden in 1942 en 1943 - zij het op beperkte schaal - hun bedrijf nog uitoefenen) hiertoe direct bereid waren, zoodat de eerste zendingen al spoedig in Kesilir aankwamen en de heeren Passtoors en Wout hun met zoo groot succes bekroonde voorbereidende werkzaamheden konden beginnen.

Het bedrijf liep al spoedig. Ons Soerabaia-kantoor, toen onder leiding van den heer Houtstra, bestelde op onze aanvragen of op eigen initiatief en zoo spoedig als mogelijk was werden de leveranciers gedeeltelijk afbetaald met gelden, die ik bij bezoeken aan Soerabaia uit de eerste ontvangsten medenam en uit stortingen die voornamelijk Chineesche firma's te Soerabaia via den heer Houtstra deden om Kesilir te steunen. Uit de ontvangsten konden wij steeds meer gaan afbetalen, zoodat er bij de leveranciers spoedig vertrouwen was en geregelde verdere leveringen verzekerd waren.

Het was uiteraard noodig geregeld op de debetsaldi te blijven inloopen zoodat de artikelen in de toko's met winst moesten worden verkocht. Wij hebben deze winsten laag gehouden, vertrouwend dat door groote omzet de schulden binnen redelijken termijn zouden kunnen worden afbetaald. Deze opzet is gelukt; refereerde de afsluiting per 13 augustus 1943 was er toen practisch geen nadeelig saldo meer; alleen al het kasgeld was bijna voldoende om de crediteuren te betalen. Dat dit niet gebeurd is, is alleen het gevolg van de maatregelen der Japanners, die bij de liquidatie van Kesilir al het kasgeld in beslag hebben genomen en ondanks onze protesten hebben geweigerd hiervan de Nederlandsche crediteuren te betalen; door hen zijn alleen een enkele Chineesche en Indonesische leverancier afbetaald.

De toko's te Kesilir zijn voor de geïnterneerden van bijzonder groot nut geweest, niet alleen dat men er allerlei eet- en drinkwaren kon krijgen, zoowel versch als in blik, ook op ander gebied kon men zich van het noodige voorzien, zooals kleding en het hiervoor noodige reparatiemateriaal, toiletartikelen, schrijfbehoeften, rookartikelen, huishoudelijke artikelen, geneesmiddelen, enz.

De omzetten hebben refereerde de afsluitingen per 31 december 1942 en per 13 augustus 1943 totaal bedragen f 142.688,48 waarbij in aanmerking is te nemen dat de prijzen toen nog laag waren. De gemiddelde netto winst werd per 31 december 1942 berekend op ruim 9%, in totaal is deze lager geweest.

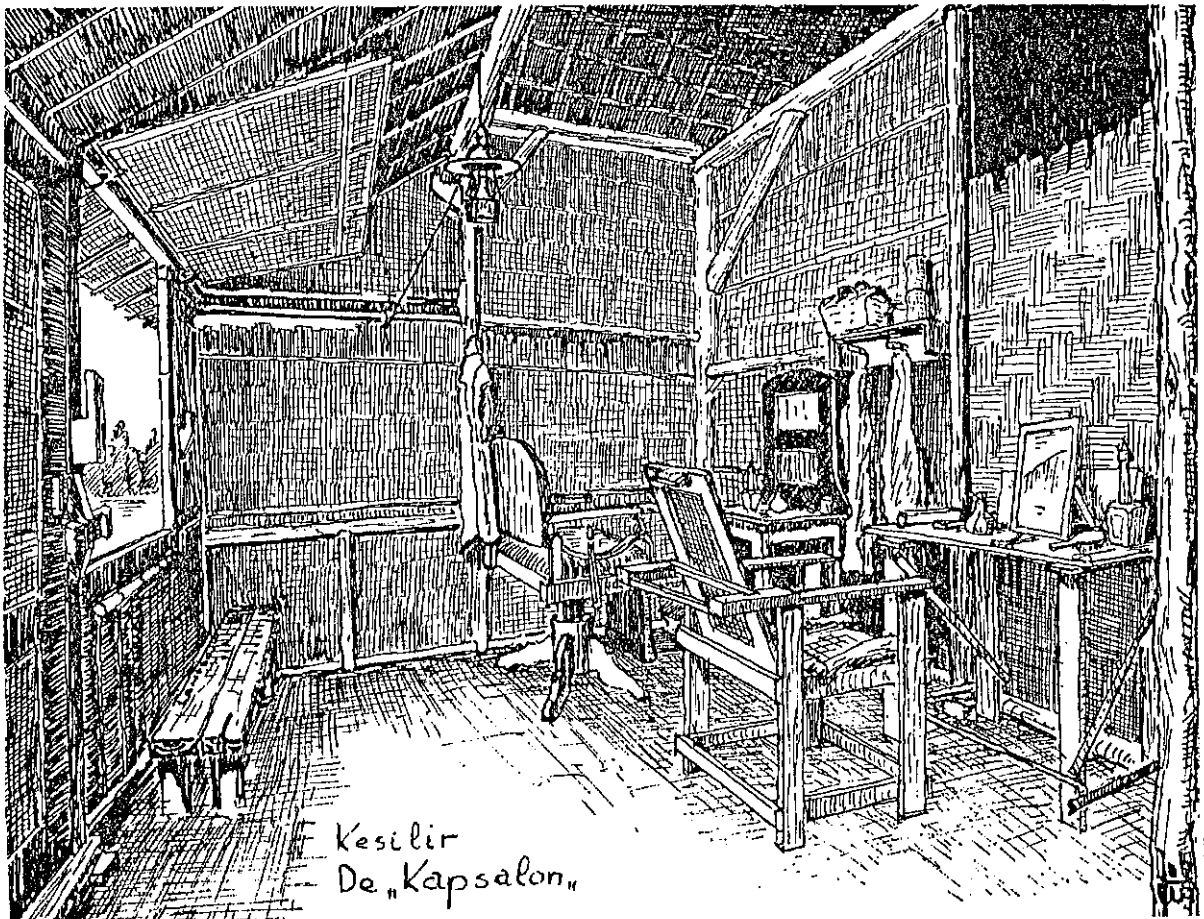
Passars:

Het bleek al spoedig gewenscht naast de toko's nog twee passars te openen voor dagelijksche levensbehoeften als eieren, vleesch, klapperolie, groenten, allerlei voedingsartikelen, e.d., die van plaatselijke Chineesche en Indonesische leveranciers werden gekocht en waarbij speciaal de heer Liddle zeer verdienstelijk werk leverde. Via deze passars zijn groote hoeveelheden bijvoeding de kolonisatie binnengekomen.

Langs dezen weg kwamen ook groote aantallen sappie's (de drie particuliere slagers hadden soms elk een kraaltje met 15 sappie's in voorraad) en pluimvee, vooral eenden, binnen. Onze opzet met dit laatste was een zoo groot mogelijke levende voedselreserve te kweeken, want de voedselvoorziening bij een liquidatie van kesilir waarbij de Japanners zich plotseling zouden terugtrekken, stond ons steeds als een schrikbeeld voor oogen. Toen de liquidatie plotseling op andere wijze kwam, nl. door overplaatsing naar andere kampen, was voor iedereen het wachtwoord "niets achterlaten" en zijn toen in de resteerende weken de vee- en pluimveestapel geheel opgegeten!

Deze passars gaven dikwijls moeilijkheden met de Japanners, die steeds meer bevreesd werden voor contact met de buitenwereld via de plaatselijke leveranciers. Geleidelijk werd hun aantal beperkt en de plaats van overgave der goederen aan het personeel van onzen passardienst verschoven tot tenslotte de aankoop plaats had naast de brug over de Kali Baroe en wij ook het transport van daar naar de passars nog moesten verzorgen.

Ook de betaling liep uiteraard anders dan voor de toko's. Deze leveranciers moesten contant betaald worden, hetgeen in het begin met onze krappe kaspositie wel eens zorgen gaf.

Transport:

Dit was een uiterst belangrijke afdeeling waaraan de heer Rameau met succes zijn beste krachten heeft gewijd. Niet alleen dat er steeds transport noodig was van voedsel van de goedangs naar de distributiepunten, van voorraden van de goedang naar de toko's, van goederen naar de passars, er was ook materiaal te vervoeren voor den technischen dienst naar in reparatie zijnde loodsen/huizen, wegen en bruggen, e.d. en last but not least een dagelijksch transport van brandhout van het Gouvernementsbosch Noord van de kolonisatie en van het oerbosch Zuid ervan naar de verschillende kwartieren. En dit met doorlopend een tekort aan tjikars en één kleine vrachtauto; waarvoor het steeds moeilijk was benzine van de Japanners los te krijgen.

In het begin hebben wij ons beholpen met enkele tjikars die wij van oud-kolonisten hebben gekocht, daarna gelukte het eindelijk op herhaald aandringen eenige tjikars van de Japanners los te krijgen. hierom bleven wij steeds vragen, tenslotte niet zoozeer om de karren maar om het bijbehorende vee dat weer een levende voedselreserve beteekende. Toen tenslotte de kolonisatie in ruim een maand geliquideerd werd hebben wij in dien tijd naar gelang van het inkrimpen van het transport de sappies van de tjikars geslacht en opgegeten totdat er tenslotte drie overbleven, die bepaald noodig waren voor het transport op den laatste dag!

De bedoelde ééntons vrachtauto, die ons van zeer veel nut is geweest, is ons ter beschikking gesteld door de C.O. Djatirono, Halte Kalibaroe SS/OL, van de fa. Tiedeman & v. Kerchem.

Schoenmakerij/Kleermakerij/Kapsalon:

Kleeren en schoenen werden kosteloos gerepareerd door geïnterneerden die zich daarvoor beschikbaar hadden gesteld. Inlevering geschiedde volgens bepaalde schema's waardoor de verschillende rayons in volgorde aan de beurt kwamen.

Het benodigd materiaal als leer, spijkertjes, gereedschap, stof, garen, naalden, tondeuses etc. werd gekocht door het kantoor te Soerabaia en betaald uit de algemeene middelen.

MEDISCHE DIENST

Dr. Wolff heeft als Hoofd van dezen dienst te Kesilir een zeer drukken werkkring gehad. De administratie vroeg veel tijd-er waren b.v. altijd veel opgaven inzake zieken aan de Japanners te doen - voorts waren er veel mutatie's onder het huishoudelijk personeel der hospitaaltjes; met besprekingen met de Japanners inzake naar Krikilan of andere ziekenhuizen te transporteeren zieken ging met het geleidelijk meer beperken van faciliteiten steeds meer tijd gemoeid. De tochten om zieken naar Krikilan te brengen en vandaar herstelden weer naar Kesilir mee terug te nemen, werden bijna steeds door Dr. Wolff zelf medegemaakt, waardoor met Dr. Nijk telkens nuttig contact op medisch administratief (en ander) gebied onderhouden werd. Voorts hielden Dr. Wolff de administratie van den medicijnenvoorraad bij, deed de daarvoor noodige aanvragen aan het kantoor voor bestelling in Soerabaia en onderhield uiteraard het noodige contact met zijn collega's en mij. Zijn coördineerend werk te Kesilir is voor de geheele kolonisatie van buitengewone waarde geweest.

Gezondheidszorg:

Op dit gebied heeft Dr. de Nooy op doortastende wijze zeer belangrijk werk verricht waardoor de kolonisatie voor epidemieën is bespaard gebleven.

De eerste zorg was de drinkwatervoorziening, waarvoor wij waren aangewezen op water uit de rivieren, de irrigatieleidingen en putten. Koken van al het benodigde drink- en huishoudwater was i.v.m. brandhout- en materiaalgebrek uitgesloten. Er moest dus gezuiverd, resp. voornamelijk gechloreerd worden. In de groote loodsen geschiedde dit in gemetselde bakken; in de kleinere kwartieren in petroleumblikken. Als mogelijk werd ook met aluin en krijt geklaard en later ontchloord in koolfilters. Dr. de Nooy heeft dit belangrijke vraagstuk direct zoo energiek aangepakt en daarna doorlopend streng gecontroleerd dat met de drinkwatervoorziening nooit moeilijkheden zijn ontstaan. Wij lieten de voorraad chemicaliën periodiek op kwaliteit en hoeveelheid controleeren en op basis daarvan uitrekening voor hoe lang er nog voldoende was. De laatste berekening van 3 augustus 1943 gaf nog voldoende triseptol aan voor 1 jaar en 7 maanden.

Zeer fel was Dr. de Nooy ook op goede faecaal-afvoer, vuil- en afvalverwijdering, voorkomen van muskieten-broedplaatsen en op zindelijkheid in het algemeen van huizen en erven. Hiervoor zijn duidelijke voorschriften uitgegeven de uitvoering en naleving daarvan werd doorlopend gecontroleerd door z.g. gezondheidscontroleurs, die dagelijks de kwartieren in hun ressorten bezochten en volgens bepaalde voorschriften controleerden.

Natuurlijk stuitte men daarbij wel eens op onverstand, onwil of luiheid aan de zijde der geïnterneerden, maar in het algemeen beseftte men wel het nut van deze maatregelen en het resultaat is voortreffelijk geweest. Toen wij de eerste dagen Kesilir exploreerden en bevonden dat de Japanners op dit gebied heelemaal niets gedaan hadden, hebben wij dit donker ingezien en waren bevreesd voor groote ziekte-explosie's. Dit is nooit het geval geweest, behalve enkele dagen in een bepaalde loods met onwillige en onzindelijke bewoners. Daarnaast deden zich af en toe natuurlijk incidenteele gevallen van bac.dysenterie voor, maar dat is in de tropen nu eenmaal steeds het geval.

Malariabestrijding:

De malaria was onze andere groote zorg te Kesilir. Direct zijn er aanwijzingen doorgegeven hoe men zich zooveel mogelijk tegen muskietenbeten moest beschermen (lange broeken, lange mouwen, juist gebruik van klamboe's, 'savonds na donker niet buiten, e.d.) en werd men dringend aangeraden zich in geval van koorts direct tot den dokter te wenden. Er werd dan een bloedpreparaat genomen en dit onderzocht in één der beide hospitalen. In elk was een batterij van twee microscopen, waarmede de doktoren soms tot in den nacht de preparaten onderzochten. Alle gegevens werden in registers genoteerd zoodat men steeds wist of men met nieuwe gevallen of recidiven e.d. te maken had, waaraan dan de behandeling zich kon aanpassen. Met onze grooten voorraad kinine (zie hiervoor) hebben wij alle patienten volledige kuren kunnen laten doen, waardoor de doktoren de malaria, hoewel er wel velen aangetast werden, toch steeds in de hand hebben gehad.

Onze voorraad kinine, die later steeds tegen aanslagen daarop door de Japanners, beschermd moest worden was echter niet groot genoeg om de geheele kolonisatie gedurende langen tijd

prophylactisch te behandelen, maar zooals gezegd was er voldoende om de zieken volledige doses toe te dienen en te doen herstellen. Toen in augustus 1943 de kolonisatie plotseling werd geliquideerd hadden wij nog een voorraad van 450.000 pillen. Wij hebben elken geïnterneerde toen 50 pillen verstrekt en de rest over Banjoe-Biroe en Tangerang verdeeld, waar zij met de andere medicijnen in de algemeene bagage veilig zijn aangekomen in Tjimahi en Bandoeng.

Wij hebben te Kesilir de malaria echter ook met algemeene preventieve maatregelen bestreden. Dr. Venhuis onderzocht poelen, sawahs, leidingen, e.d. op larven van malaria-gevaarlijke muskieten, waartegen dan bij voorkomen geëigende maatregelen werden genomen, voornamelijk bestaande in droogleggen. Voor sawahs en irrigatie-leidingen kon dit natuurlijk niet permanent zooals voor poelen, e.d., maar dit was ook niet noodig, want na eenige dagen drooglegging waren de larven gedood. Wij lieten dan ook steeds op desbetreffende verzoeken van Dr. Venhuis den irrigatiedienst de betrokken sector geheel droog leggen, nadat geëigende maatregelen waren genomen voor verzameling van bad- en drinkwater. Deze bestrijding kon veel effectiever zijn dan het Gouvernement vroeger heeft kunnen toepassen, omdat wij - vide hiervoor - op de sawahs niets verbouwden en deze dus konden droogleggen. Later ondervonden wij hiermede wel meer moeilijkheden, omdat de Japanners - vide hierna - toch nog een kleinen sawah-aanplant hebben doorgezet en deze door drooglegging benadeeld werd. Wij moesten er dan wel eens dagen voor vechten, maar Naito heeft de drooglegging - wij voorspelden zware malaria-explosie's - toch nooit definitief durven tegenhouden.

Hospitalen Kesilir en Sanggar:

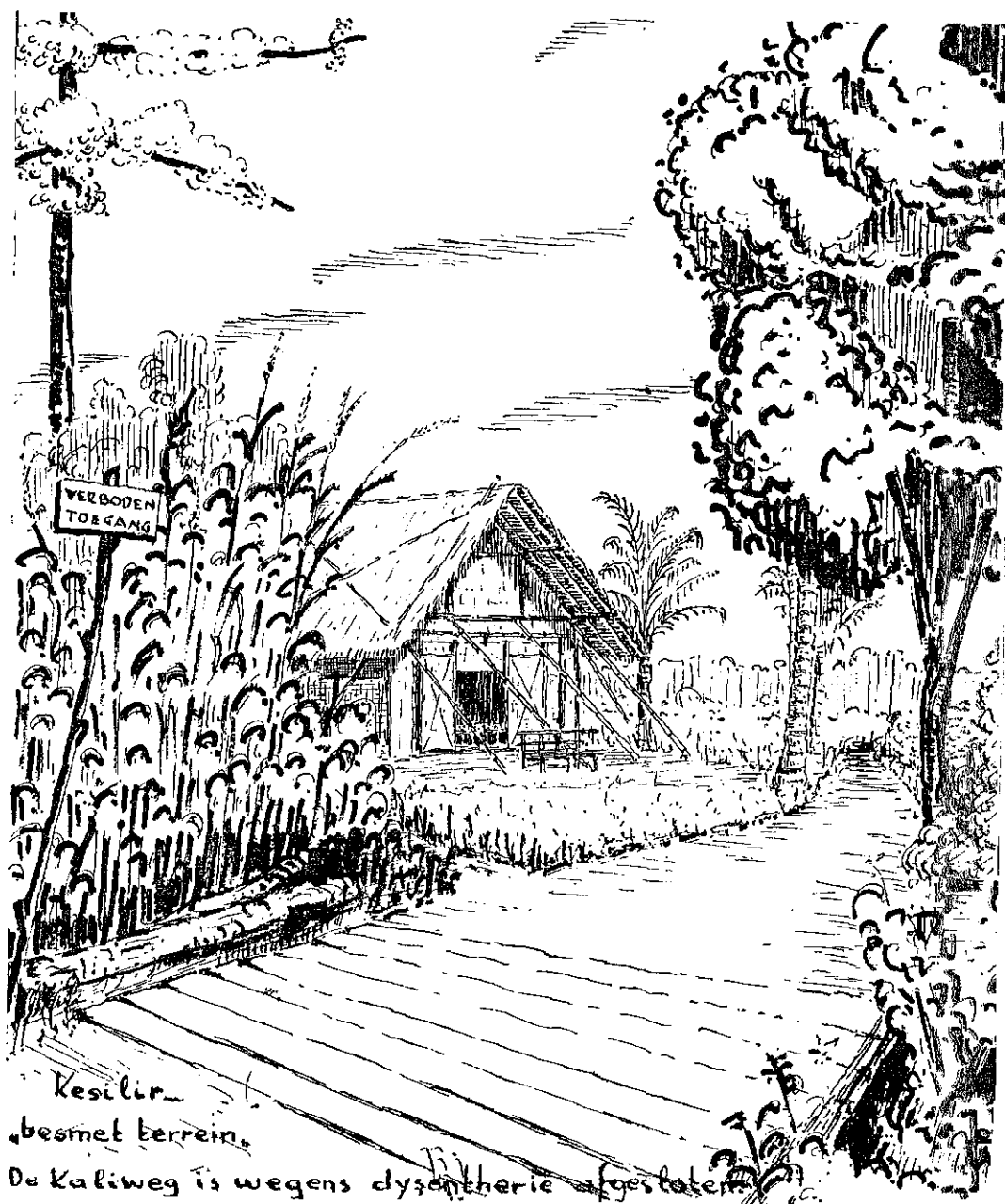
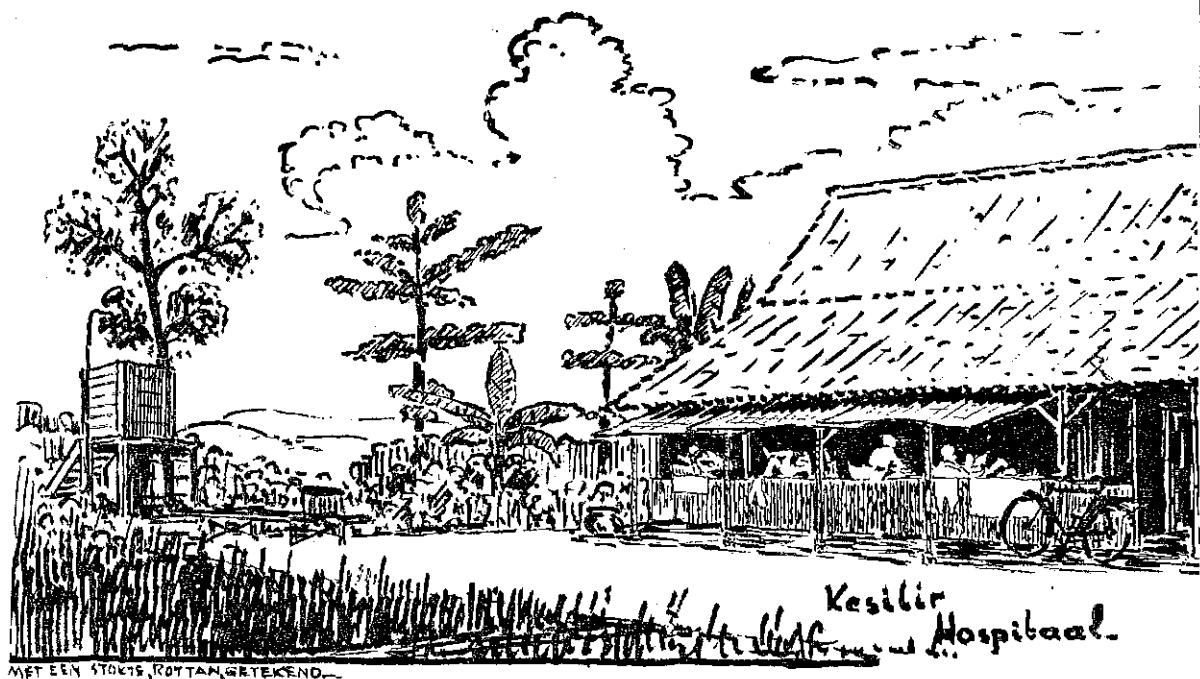
Zieken, die niet in de kwartieren verpleegd konden worden, werden daartoe overgebracht naar de hospitalen Kesilir en Sanggar, waar zij - hoewel uiterst eenvoudig - rustig lagen, doorlopend onder controle stonden van de doktoren en de verplegers, dieetvoeding kregen en alle mogelijke hulp konden krijgen. Velen zijn hier opgeknapt, die het in hun kwartieren niet zouden hebben gehaald.

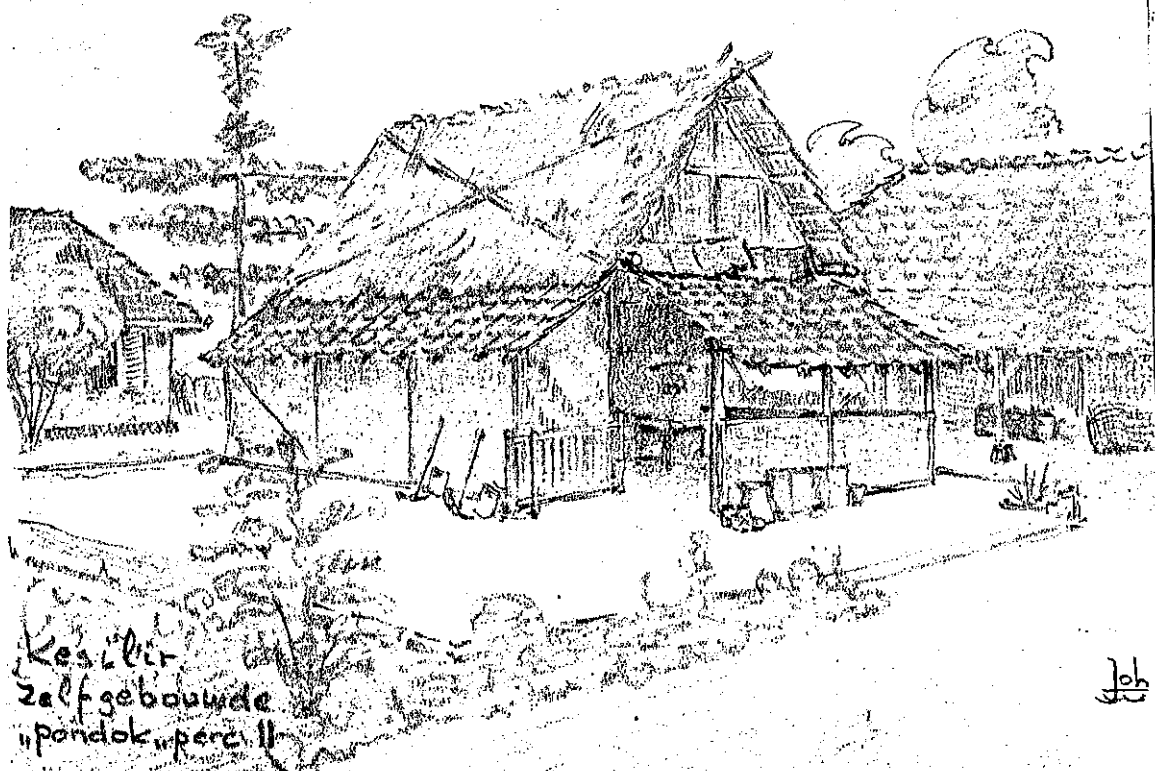
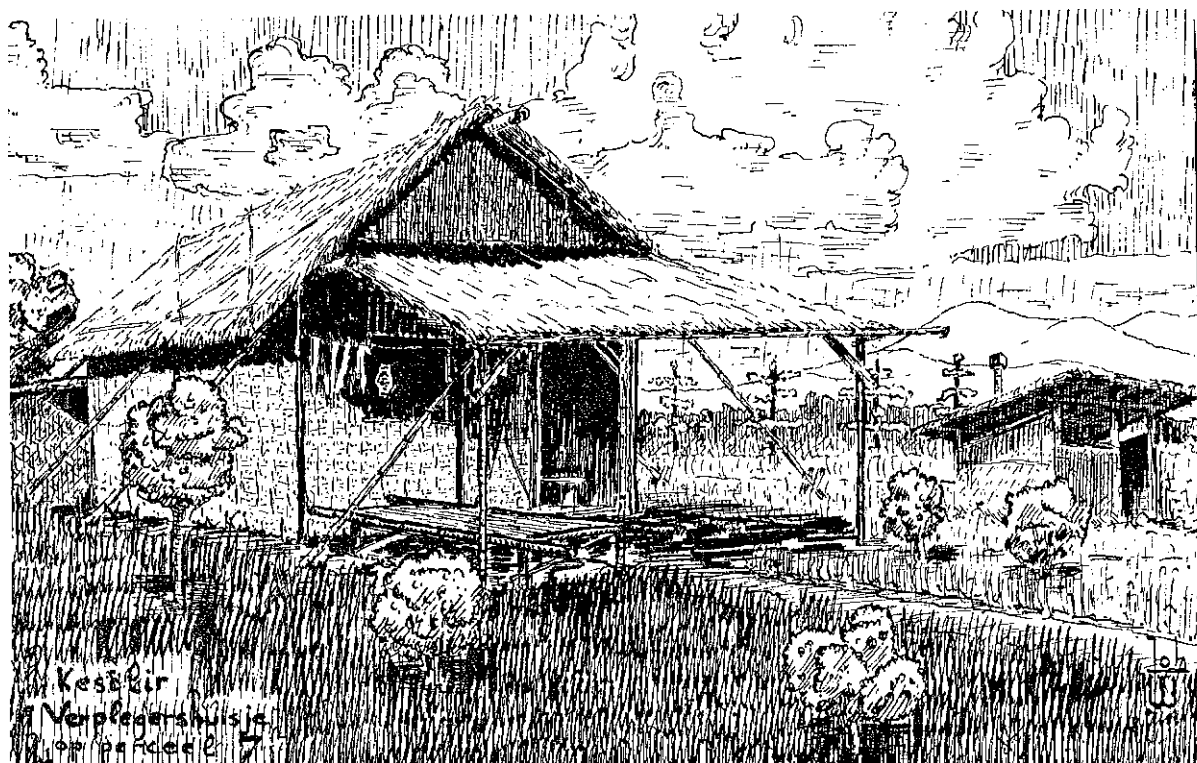
Het Hospitaal Kesilir was gevestigd in een oud kolonistenhuis op perceel 12, vlak Zuid van het kantoor der kolonisatie en stond onder leiding van Dr. van Oordt, aan wien was toegevoegd Dr. Bergman. Het hospitaal Sanggar was ondergebracht in de dessaschool van Sanggar en werd geleid door Dr. Eerkens met als assistent voor de polikliniek Dr. H.

Voorts werd elken dag poliklinisch spreekuur gehouden in de beide hospitalen en i.v.m. de groote afstanden in een huis in Noord-Sanggar en op perceel 34, terwijl op vier andere plaatsen nog kistjes voor E.H.B.O. geplaatst waren. Op perceel 34 was, i.v.m. het feit dat de wegen daar abominabel waren, permanent gestationeerd de heer A.J. Veldhuyzen, semi-arts, die in die buurt de eerste geneeskundige hulp verleende en daar verdienstelijk werk heeft gedaan. In het Zuiden van rayon V werd een enkele maal medische hulp verleend door Dr. A.B.C. Dezentjé, die daar woonde.

Tenslotte maakten de doktoren en verplegers dagelijks vaste rondritten langs de huizen en loodsen ter behandeling van de kwartierzieken. Daarnaast kwam het dikwijls voor dat de doktoren er 'savonds of 'snachts op uit moesten voor spoedgevallen, hetgeen altijd met groote animo en voortvarendheid gebeurde.

Een complete "brillendoos", welwillend afgestaan door de fa. Joseph & Co. te Soerabaia maakte het den doktoren mogelijk de

sterkte van benodigde brillen te bepalen. Aan de hand van ingevulde formulieren werden de brillen in Soerabaia besteld en ook inderdaad ontvangen. Voor have-nots werden deze kosten uit de algemeene kas betaald.

Bij de verhuizing naar Banjoe-Biroe en Tangerang hebben wij behalve de medicijnen ook alle instrumenten, hospitaal-benodigdheden, ook een deel van het meubilair, meegevoerd. Deze zijn ook daar van veel nut geweest en ook later in Bandoeng en Tjimahi bestond de uitrusting voor een deel uit de oorspronkelijke Kesilir-utensiliën.

Ernstige gevallen, die in de hospitalen Kesilir en Sanggar niet konden worden behandeld, meestal chirurgische gevallen, werden zooals reeds medegedeeld gebracht naar het Plantershospitaal Krikilan, 55 km. van Kesilir gelegen. Onze personen-auto heeft hierbij onschatbare diensten verricht. Direct na aankomst te Kesilir hebben wij den Japanners gezegd, dat ernstige zieken niet te Kesilir konden worden verpleegd, dat zij gebracht moesten worden naar het hospitaal te Banjoewangi of het hospitaal te Krikilan. Voor Banjoewangi gevoelden wij niets omdat daar Japansche bezetting lag en de Indonesiërs daar den Nederlanders vijandig gezind waren. Toen het eerste geval zich voordeed hebben wij gesteld dat dit een speciaal geval was voor Krikilan; men ging eindelijk met transport daarheen accoord en heeft daarin verder, toen de brug eenmaal geslagen was, steeds berust. Echter werd dit transport geleidelijk moeilijker, er kwam veel minder vlot toestemming van Banjoewangi, er kwam controle en later een politiewacht te Krikilan en tenslotte mocht de chauffeur van de kolonisatie de auto niet meer rijden en Dr. Wolff niet meer mee.

In Krikilan kwamen onze mensen onder de kundige behandeling en uitstekende verzorging van Dr. Nijk, waardoor verscheidene geïnterneerden gered zijn. Het was dan ook een groote slag voor Kesilir toen Dr. Nijk in mei 1943 door de Ken Pei Tai van Krikilan werd weggehaald (en in juni 1943 te Banjoewangi vermoord). Daarna heeft Dr. van Oordt nog eens in de operatiekamer te Krikilan geopereerd, maar later mocht dit ook niet meer van de Japanners. De leiding in Krikilan was na het vertrek van Dr. Nijk in handen van den Chineeschen assistent Dr. Tan. Hierover en over het Indonesisch personeel kwamen steeds meer klachten, niet alleen over onvoldoende en zorgeloze behandeling, maar ook over hun optreden tegenover de patienten, zoodat al spoedig zich het verschijnsel voordeed dat de patienten probeerden zoo spoedig mogelijk naar Kesilir terug te keeren. Dit in groote tegenstelling tot vroeger toen ieder gaarne zoo lang mogelijk in Krikilan bleef en Dr. Nijk de mensen alleen terugzond als er plaatsgebrek dreigde. Het is tenslotte noodig de hartelijke ontvangst en gastvrijheid te memoreeren die de heer en mevrouw Nijk ook steeds bereidden aan familieleden van patienten en aan de doktoren van kesilir en den heer Cellarius en mij, wanneer wij daar voor bespreking, brengen van ziekten of op doorreis moesten zijn.

Tenslotte zij nog vermeld dat bij één mijner bezoeken aan Soerabaia met den oogarts Dr. Deutman eenzelfde regeling getroffen is kunnen worden als met Dr. Nijk, nl. opname tegen kostprijs, behandeling gratis. Hierdoor zijn verschillende geïnterneerden in de oogheelkundige kliniek te Soerabaia behandeld kunnen worden.

Tandarts:

Dr. Coebergh hield zitting in het hospitaal Sanggar en had daar 'sochtends en 'smiddags spreekuur. Veel van de noodige instrumenten en materialen zijn door hemzelf, resp. mevrouw Coebergh verstrekt. Verder werd dit gekocht en gekregen door ons kantoor te Soerabaia. Veel steun in dit opzicht is ook verleend door tandarts Schols te Soerabaia, die ons ook een boormachine en stoel heeft geleend en die op mijn verzoek zich i.d.t. bereid verklaarde af en toe 14 dagen op Kesilir te komen om de gebitten zooveel mogelijk bij te werken. Deze periodieke bezoeken zijn niet doorgegaan omdat inmiddels Dr. Coebergh te Kesilir werd geïnterneerd en als tandarts optrad.

Zooals uit het voorgaande blijkt verdient het werk der doktoren van Kesilir incl. den semi-arts A.J. Veldhuyzen en den med. student F. de Haas, niets dan lof. Ik herhaal hier gaarne dat zij door hun onverdroten ijver en kundig werk onder de daar heerschende zeer primitieve omstandigheden uitermate belangrijk werk voor deze Nederlandsche gemeenschap hebben gepresteerd en ook door hun houding in het algemeen velen geïnterneerden tot voorbeeld zijn geweest. Ik leg hierbij nog eens vast dat van Japansche zijde op dit gebied niets ten bate van geïnterneerden is gedaan; alleen hun dokter Sakaya gaf van eenigen goeden wil blijk, maar eenige effectieve hulp heeft ook hij niet verleend.

Ik moet bij het voorgaande een uitzondering maken voor Dr. H. Deze man was in tegenstelling tot zijn collega's niet van den goeden geest doortrokken, integendeel; hij betrachtte nooit de noodige zuinigheid bij het gebruik van verbandmiddelen en medicijnen, nam nooit eenig persoonlijk risico ten behoeve van zijn patienten, hield geen rekening met omstandigheden, enz. en stond op goeden voet met, althans niet vijandig tegenover, P.H. v.d. Eeckhout, dan collaborateur, hoofd van de PAGI-groep.

Wel komt nog een woord van lof toe aan de verplegers in de hospitalen, die hun moeilijk werk steeds uitstekend en met animo hebben verricht, aan de Marine- en andere verplegers van het hospitaal Kesilir en de R.K. broeders/verplegers van het hospitaal Sanggar.

Tenslotte nog één statistisch cijfer, maar het belangrijkste: van de 3.161 te Kesilir aangekomen geïnterneerden zijn er 44 overleden, waarvan 34 in de kolonisatie zelf; de anderen in Krikilan of andere ziekenhuizen/gestichten. Gezien de slechte omstandigheden te Kesilir en de niet al te beste gezondheidstoestand van een deel der geïnterneerden (gepensioneerde oud-militairen) is ook dit weer een bevestiging van het efficiënte werk van den Medischen Dienst.

LANDBOUW

Met de algemeene leiding van dezen dienst was belast Ir. Lamping. Doch ook de heer Cellarius en teekenaar dezès hebben veel bemoeienis met de landbouwzaken gehad, eensdeels omdat Naito zich hier zeer veel mee bemoeide, anderdeels doordat het niet zoo best boterde tusschen den heer Lamping en de Japanners, hetgeen eerstgenoemde slechts tot eer strekt. Er was vooral dikwijls frictie over een proeftuin, die Naito had laten aanleggen en

waarin hij diverse gewassen wilde uitproberen, o.a. katoen.

Veeteelt:

Alleen gemakshalve onder Landbouw ondergebracht. Van teelt was voorts geen sprake, behalve wat betreft wat door de Japanners geïmporteerde varkens, maar waarmede wij ons praktisch niet bemoeiden. Het Hoofd Dr. v.d. Berg hield het transportvee onder controle en was voorts - met den heer Duyvewaarde - belast met keuring van het vleesch dat dagelijks door de Japanners werd aangevoerd en dat van de particuliere slagerijtjes. Wij hadden nl. voorgeschreven dat dit voor aflevering steeds gekeurd moest worden.

Sawah-cultuur:

Ondanks onze bezwaren tegen sawahmaken, vide hiervoor, hebben wij later een afdeeling sawahcultuur ingesteld en een chef daarover aangesteld. Dit was het gevolg van het volgende verloop:

Toen Kawasaki-Butai, resp. Naito, de supervisie over Kesilir overnam, begon de laatste direct weer over sawahmaken door de geïnterneerden. Op basis van alle vroegere argumenten heb ik dit afgewezen.

Den volgenden dag werden alle geïnterneerden verzameld in groepen van 600 om patjollen te leeren. Ook alle functionarissen van diensten en leen van de staf moesten hieraan mededoen. Hierdoor liep het beheer vast en op dit argument kregen wij al spoedig vrijstelling voor honderden en na enkele weken was ook dit weer doodgeloopen, behalve voor degenen die zich bleven bezighouden met groenten-cultuur. Naito ging echter, zonder mij hierin te kennen, den eersten dag naar alle groepen toe en vroeg wie als vrijwilliger padi wilde verbouwen; men zou dan een goede behandeling genieten, men mocht in eigen huisjes (dit waren de goebooks van de deelbouwers) bij de sawahs wonen en men zou bij slagen geldpremie's krijgen, nl. f 10,-- per HA, boven de opbrengst van het gewas. Groepen van 10 man moesten 2 HA bewerken. Hoewel men in het algemeen wel wist welke strijd er zich inzake al of niet sawahmaken had afgespeeld, waren er toch nog ca. 270 die zich opgaven. Grootendeels waren dit slappelingen en karakterloozen, die wel met de Japanners wilden samenwerken of niet durfden te weigeren, aannemend dat deze oorlog reeds door Japan gewonnen was, voor een deel ook hopen van de Japanners nu een stukje grond in eigendom te krijgen en allen belust op de in uitzicht gestelde gelden; een klein deel zocht bepaald samenwerking met de Japanners en greep deze gelegenheid met beide handen aan.

Ik heb Naito deze manoeuvre, die het prestige van de leiding aantastte, verweten en erop aangedrongen deze proefneming, zooals hij het noemde, niet te laten doorgaan, ook omdat deze toch een mislukking zou opleveren. Door de vele besprekingen hierover was teruggaan voor de Japanners echter moeilijk geworden en zij zetten dus door.

Alles liep zoals verwacht: van het ploegen kwam niet veel terecht, evenmin kon men het planten bijhouden, het wieden nog veel minder en tenslotte was er in deze verspreid liggende stukken veel dierlijke vraat. Het was voor Naito een eerezaak geworden en hij zette alles op alles om te slagen: vele Indonesiers werden met vrachtauto's binnengehaald om te helpen met ploegen en wieden, honderden vrouwen om te planten; de Japanners concentreerden er al hun aandacht op. Het resultaat was tenslotte dat men 29 HA slechte

aanplant had i.p.v. 54 HA en de opbrengst was niet meer dan 14 Q. per HA, hetgeen voor die sawahgronden een mislukking is te noemen. Hij hield zich groot en liet de verbouwers behalve de opbrengst (à f 3,27 per Q - totaal ca. f 1.500,--) ook de premie's voor de geslaagde aanplant uitbetalen. Eenige weken later echter deelde hij mij mede dat besloten was op Kesilir geen sawah aanplant meer te laten aanleggen!

Onze instelling van een afdeeling sawahcultuur had geen andere bedoeling dan een tactische, nl. op de hoogte te blijven van wat er in die hoek van de kolonisatie (N.W. Kesilir) omging, zoowel wat den sawah-aanplant als de politiek (zie hoofdstuk V) betreft. De heer Klasing heeft zich van deze taak zeer goed gekweten, heeft ons waardevolle inlichtingen verstrekt.

Groenten-cultuur:

Wij hebben te Kesilir al vrij spoedig wat groenten laten verbouwen om wat aanvulling te krijgen op het weinige dat de Japanners verstrekten en om tactische redenen, nl. bij telkens door hen gemaakte bezwaren dat geen landbouwwerk verricht werd tenminste te kunnen wijzen op tuinbouwwerk dat niet te zwaar was voor de geïnterneerden en dan ook wel door hen verricht werd.

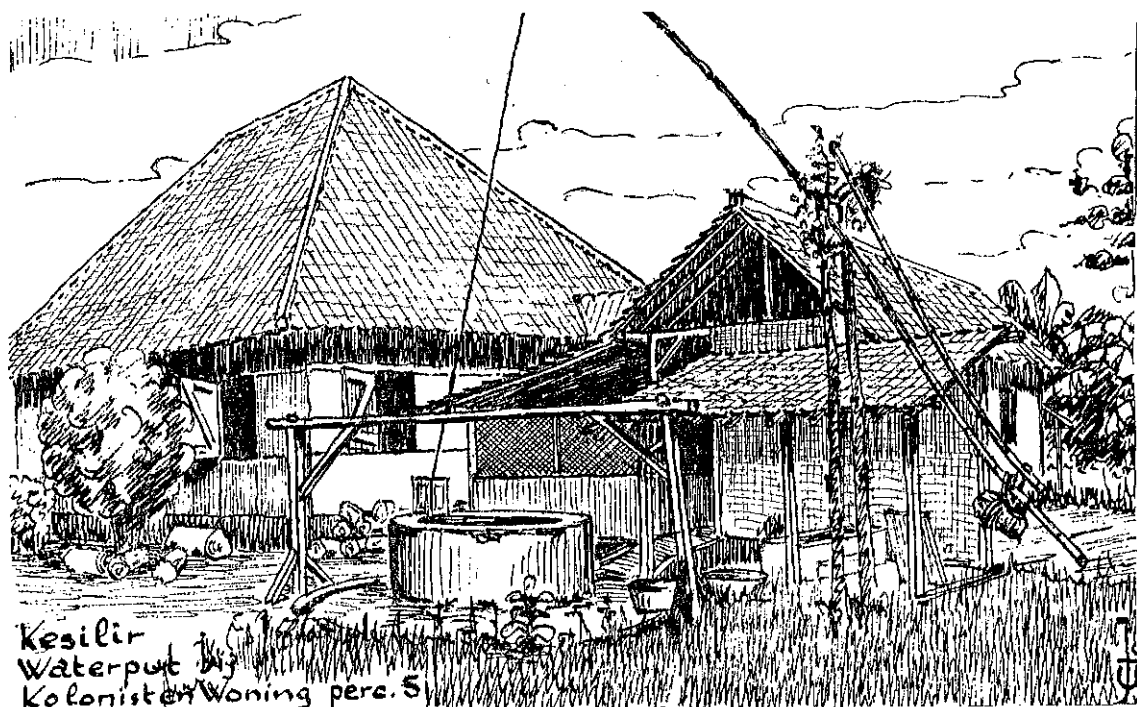
Met het optreden van Naito werd de drang in deze richting grooter. Wij stimuleerden dit ook om bovengenoemde twee redenen en vooral toen wij bemerkten dat de Japanners binnenkort de aanvoer van groenten geheel stop zouden zetten. Toen deze mededeeling kwam hebben wij den datum van ingang zoo kunnen stellen dat wij op dat moment voldoende eigen aanplant hadden; bovendien was de vergoeding die de Japanners zouden betalen opgevoerd van f 0.04 tot f 0.10 per KG. De situatie was toen eigenlijk veel gunstiger dan daarvoor; wij hadden voldoende eigen productie - minstens 200 gr. per persoon en versch en van goede soorten - en per maand betaalden de Japanners in totaal f 1.800,-- aan de kolonisatie. Het werk was licht en werd op rustige wijze alleen in de ochtenduren gedaan, was gezond en voor de geïnterneerden een goed tijdverdrijf.

De heer Waterschoot heeft zich van den beginne af met deze afdeeling bezig gehouden en den menschen goede leiding en waardevolle adviezen gegeven.

Tegallan-cultuur (tegallan = droge akker):

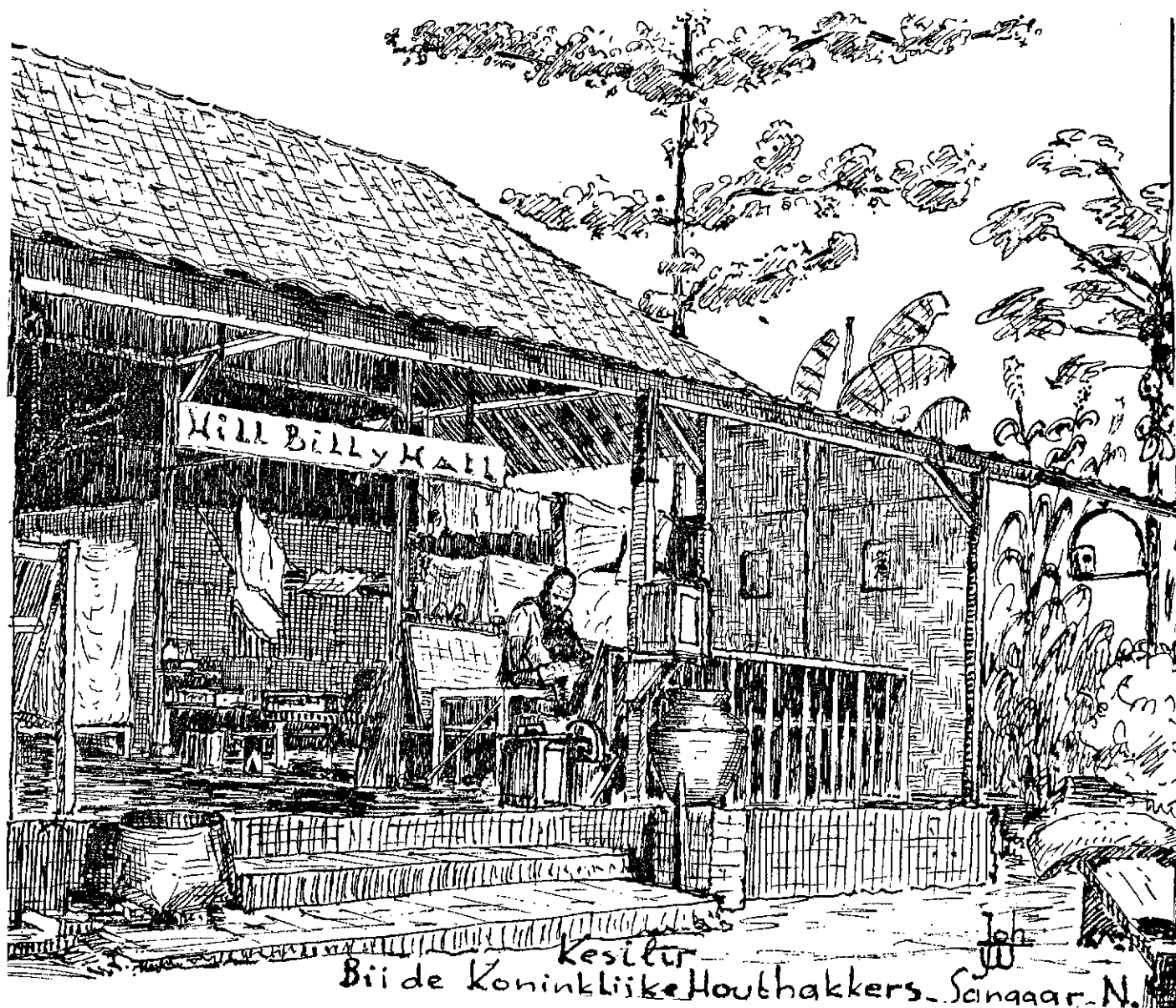
Deze begon in December 1942 weer met een oproep van Naito om vrijwilligers, elke 10 man zouden een stuk grond van 8 HA krijgen. Lokmiddelen waren dat men eigen groenten kon verbouwen, de opbrengst van de andere gewassen voor de groep zou zijn, materialen en zaden gratis verstrekt zouden worden en vooral dat men met zijn groep van 10 preferentie had op de dessa-huizen bij de tegallans gelegen. De tegallans lagen nl. vooral in en om de dessa Sanggar waar behoorlijke dessahuizen stonden. Er was vooral groote aandrang, uit de slechte gedek-loodsen, waarin telkens 50 man gehuisvest waren en uit andere slechte kwartieren, honderden boden zich aan.

Na eenigen tijd bleek de ware bedoeling der Japanners, men wilde op die tegallans djarak planten. Wij hebben de eerste besprekingen met de Japanners daarover, die ons plantwijze enz. geheel kwamen uitleggen, z.g. opgevat als voorlopig onderricht en het gezonden zaad in de goedang laten liggen. Weken later eerst kwam Naito, omdat er nog niets geplant was, duidelijke opdracht

Kesilir
Bij de Koninklijke
Sanggar, Noord

Kesilir
Bij de Koninklijke Houthakkers. Sanggar, N.

tot planten geven en toen hebben wij onze bezwaren kenbaar gemaakt. Uit djarakpitten wordt olie voor vliegtuigmotoren gewonnen; planten van djarak beteekende dus steunverleening voor de oorlogsinspanning van Japan; hieraan konden wij derhalve niet mededoen. De uitleg van Naito was dat er geen motorolie van gemaakt zou worden, maar castorolie en nog wel voor de ziekenhuizen van Kesilir! Aannemend dat dit zou gebeuren dan beteekende dit toch dat andere olie voor de motoren vrij zou komen; elke djarak-aanplant was voor ons een bezwaar. De discussie's werden zeer heftig en eindigden met strikte opdracht tot planten. Wij hebben dit toen nog niet aanvaard maar het laten aankomen op een opdracht van den lt. kolonel Katsube zelf, die al spoedig gegeven werd. Dit is per circulaire aan de kolonisatie bekend gemaakt, waardoor voor de geïnterneerden individueel het voordeel verkregen werd dat zij dit werk deden volgens strikte opdracht, derhalve geen gewetensbezwaren behoeften te hebben.

De geheele zaak was meer theoretisch dan practisch, het ging eventueel om een uiterst gering kwantum olie. Onze politiek was echter steevast te protesteeren tegen werkzaamheden die de oorlogsinspanning van Japan ten goede konden komen, 1e om in feite niet voor onze vijanden te werken en 2e om de Japanners te doen beseffen, eventueel zoo lang mogelijk, dat zij te Kesilir met een Nederlandsche gemeenschap te maken hadden.

Toen eenmaal met de djarakplanterij begonnen werd was de beste planttijd door het uitstel al grootendeels voorbij. Maar ook daarna is het werk zoo slecht mogelijk uitgevoerd, ook wat onderhoud betreft. Het gewenschte oppervlak werd bij lange na niet gehaald en de meeste stukken vertoonden een armzalig beeld. Geoogst hebben wij niet meer, wij vertrokken van Kesilir voordat het zoover was.

Bosch-cultuur:

Van cultuur was geen sprake, er werd alleen maar gekapt. Maar dit werk was uiterst belangrijk, onze geheele brandhoutvoorziening was ervan afhankelijk. De groote moeilijkheid was aan goed materiaal, groote zagen en bijlen, te komen. Op dit gebied hebben de Japanners wel iets gedaan, wij hebben enkele zagen en bijlen van het Boschwezen van hen gekregen; het meeste materiaal hebben wij zelf verzameld, meest via ons Soerabaia-kantoor.

Het kappen en zagen in het oerbosch Zuid van Kesilir was zwaar werk, werd meest verricht door jonge geïnterneerden. Het werk in het Gouvernements bosch Noord van Sanggar was veel lichter. Een moeilijkheid was steeds dat Naito niet meer dan 50 menschen voor dit werk, dat buiten de kolonisatie verricht werd, wilde toestaan, terwijl wij er 80 nodig hadden. Dit laatste aantal hebben wij met tijdelijke ploegen, e.d. bijna steeds weten te bereiken en de heer Boot heeft kans gezien de productie tenslotte aan de behoeften aan te passen.

TECHNISCHE DIENST

Het werken in dezen dienst is moeilijk en ondankbaar geweest. Er was veel contact met de Japanners nodig om te trachten gereedchappen en materialen te verkrijgen, hetgeen i.v.m. de onwil en onbekwaamheid dezer lieden altijd zeer onbevredigend werk was, het aangevraagd werd of niet of slechts zeer gedeeltelijk of in zeer slechte kwaliteit geleverd. Voorts was er aan de huisvesting

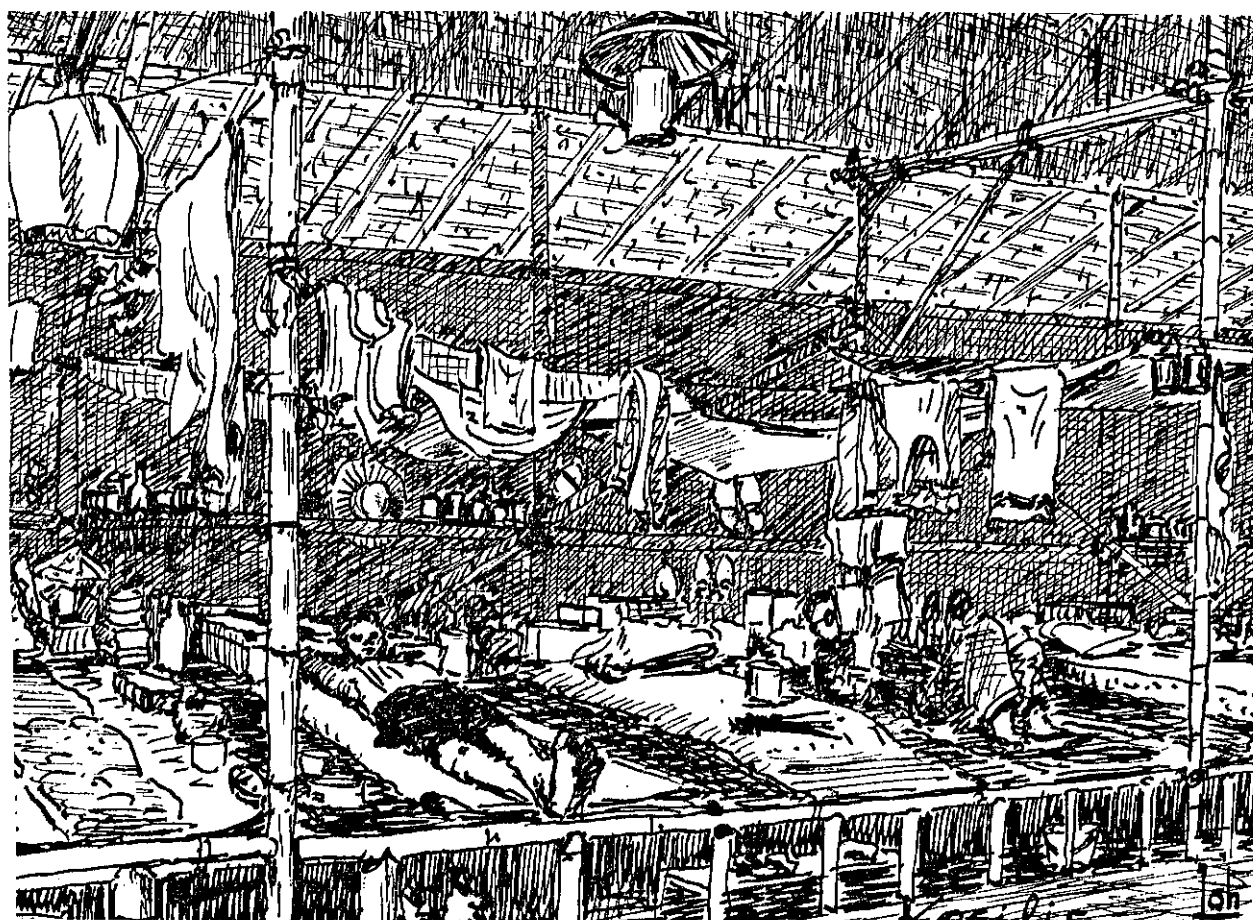
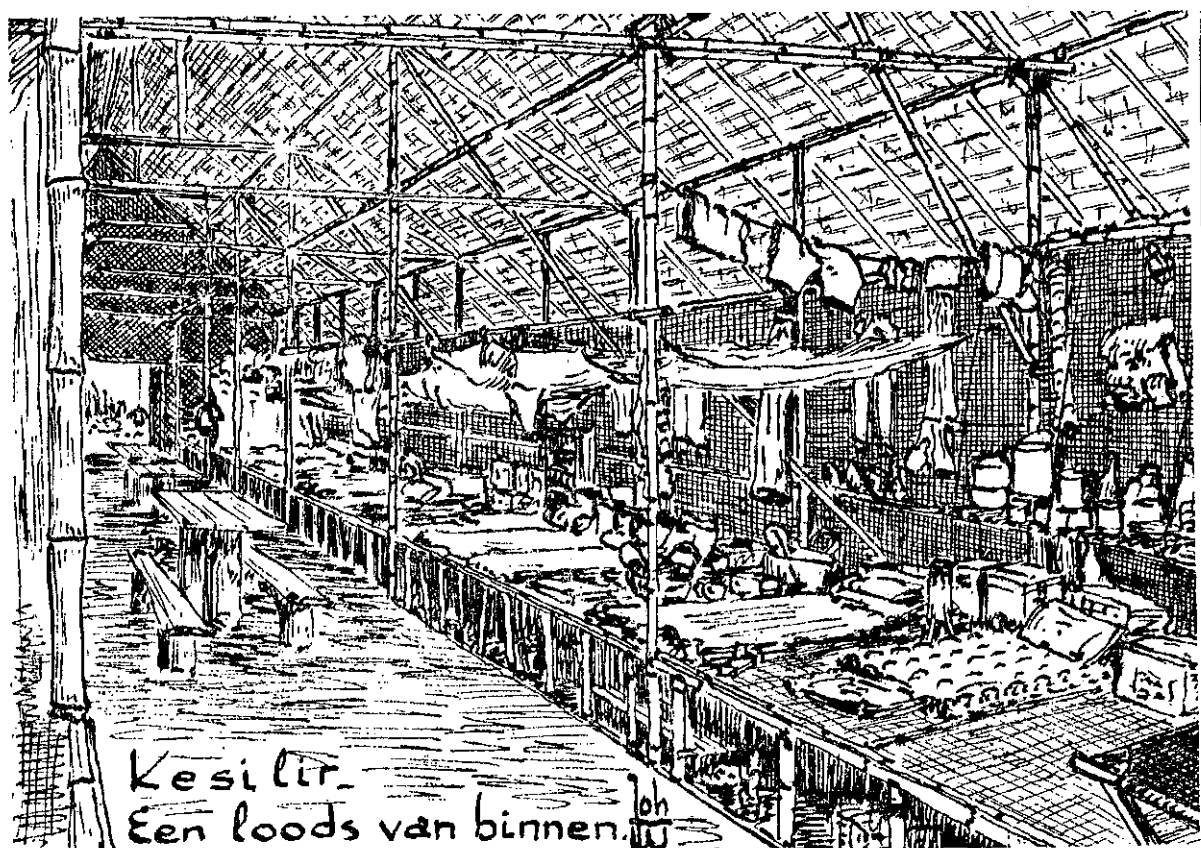
zeer veel te verbeteren, hetgeen met de gebrekkige middelen slechts zeer langzaam en primitief kon worden uitgevoerd, waardoor ontevredenheid bij het technisch personeel en de bewoners. Ik heb dan ook altijd bewondering gehad voor de volharding en animo waarmee de heer Heida en zijn collega's dit werk steeds hebben verricht.

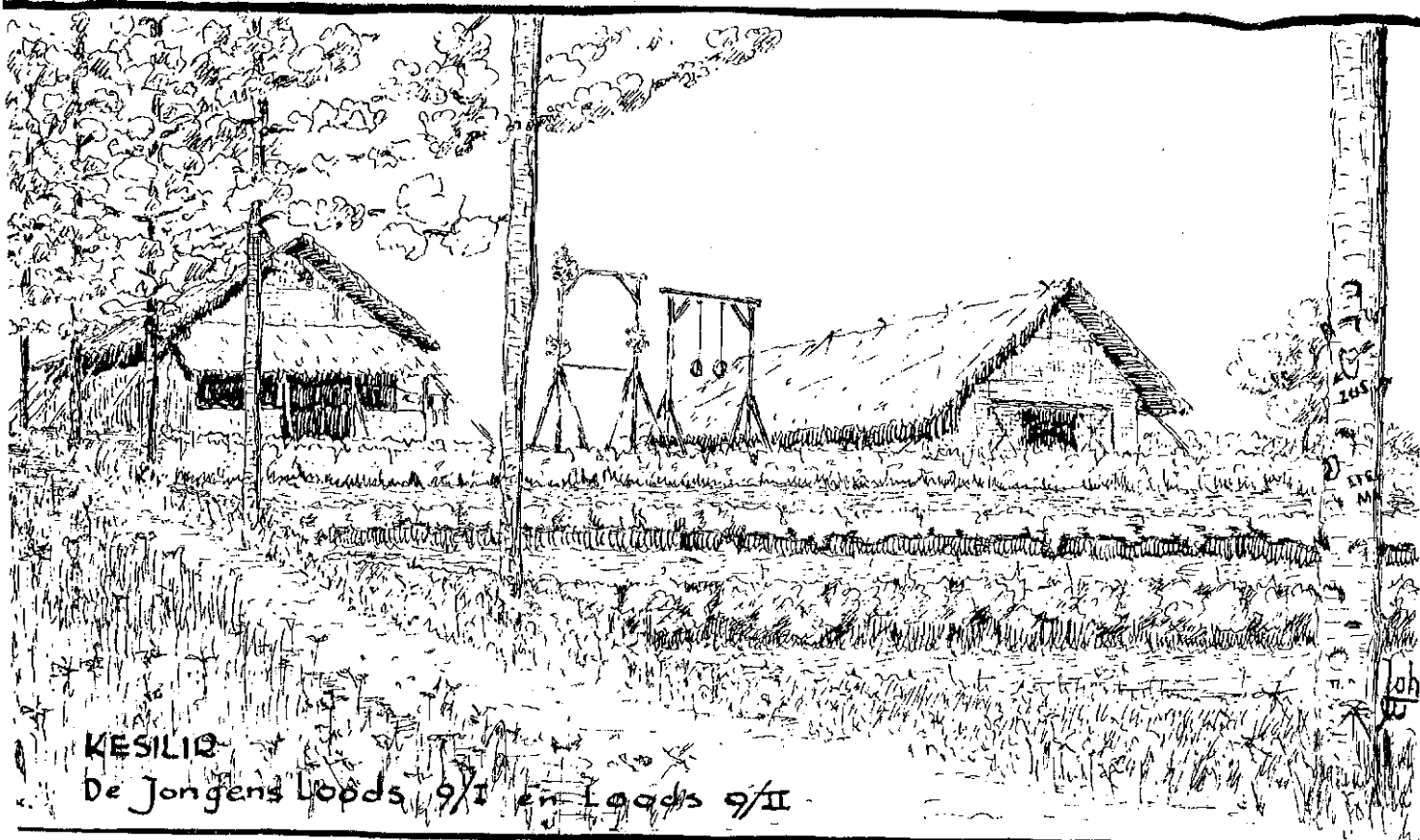
Het is hier de plaats nader in te gaan op de huisvesting te Kesilir. De eerst-aankomenden zijn ondergebracht in de huizen der oud-kolonisten. Hieronder was een enkel goed huis, maar de meesten waren niet veel zaaks en voor hun oppervlakte bewoond door te veel mensen. Toen deze huizen bezet waren, werd overgegaan tot bezetting der door de Japanners reeds gebouwde gedek-loodsen. Deze werden gebouwd door Indonesiërs onder leiding van den directeur van regentschapswerken te Banjoewangi Moestadjab. Opzet en uitvoering waren slecht. De loodsen waren van bamboe en gedek (gedek = gevlochten bamboe) zonder vloer met daken van welits; aan weerszijden van een middengang waren twee baleh-2; ook van gedek die dus al spoedig doorzakten. De afmetingen waren 20 x 6 M.; voorschrift der Japanners was dat hierin 50 mensen moesten wonen. Na korten tijd werd de eisch 70; wij hebben dit tenslotte kunnen tegenhouden en na ca. 8 maanden ging men accoord met 40 per loods. In nog slechter gebouwde bijgebouwen waren een goedang, een keuken zonder of met slechte ovens, een ruw gemetselde bak voor drinkwater, die meestal lek was en enkele privaten, die op die naam nauwelijks aanspraak konden maken en waarop Dr. de Nooy en de technische dienst eerst hun krachten moesten beproeven. Het is duidelijk dat deze loodsen steeds slechter werden en het onderhoud feitelijk niet bij te houden was. In 1943 zegden de Japanners op onze herhaalde dringende verzoeken toe de loodsen voor de a.s. Westmoesson door betere te zullen vervangen (gepleisterde vloeren, houten opstand, wanden van dubbel gedek, pannen daken); toen wij in Augustus/September 1943 vertrokken was hier echter nog steeds niet aan begonnen. De Japanners waren begonnen deze loodsen West en Oost van de door de kolonisatie Kesilir loopende weg te bouwen. Deze weg ligt op een rug, er was daar dus geen water! Na lang praten gelukte het de in aanbouw zijnde loodsen overgeplaatst te krijgen naar betere plaatsen; de vier reeds voltooide moesten blijven staan. Tenslotte zijn de meeste loodsen gebouwd langs de Kali Baroe, waar drink- en badwater beschikbaar was en de ligging ook overigens niet onaardig was.

Nadat ook de toen beschikbare loodsen vol waren, werden de mensen ondergebracht in de huizen van de dessa Sanggar. De eerste weken was dit niet veel zaaks, leeghe dessahuizen, zonder meer, hoogstens nog met eenige rommel die de door de Japanners eruit gejaagde bevolking niet eens wilde medenemen.

Maar geleidelijk werden de huisjes door den Technischen Dienst en de bewoners zelf opgeknapt en tenslotte was deze woongelegenheden zeer in trek. Men woonde er met weinig mensen tezamen, richtte de huisjes naar eigen smaak en kundigheden in, had een eigen erf, waar steeds aardiger en nuttiger beplanting tot stand kwam, en kreeg er veel minder - soms in het geheel niet-bezoek van Japanners dan in de loodsen.

De grootere huizen om de passar van Sanggar, meest van Chineezers, reserveerden wij voor een deel voor speciale doeleinden, zooals kantoor Sanggar, goedang, toko, kerk- en O. & O. gebouw, e.d. Door den technischen dienst werden deze huizen zooveel mogelijk voor hun doel geschikt gemaakt. Ook op het oude

kolonisatie-terrein had de technische dienst het hospitaal, goedangs, toko's, kerkgebouwtjes e.d. in te richten.

Voor het hospitaal te Sanggar heeft de technische dienst een waterleiding met pompinstallatie aangelegd vanaf een irrigatieleiding ca. 250 m. Noord daarvan. Voor het hospitaal te Kesilir kon volstaan worden met een pompinstallatie op het erf van het hospitaal boven de hierlangs loopende irrigatieleiding.

Ook op het gebied van wegen en bruggen was veel te doen, niet alleen wat herstel en onderhoud betreft, doch er zijn ook verschillende nieuwe wegen met bruggen aangelegd, zoodat na eenigen tijd het transport, ook per vrachtauto, behoorlijk te regelen was.

Naito, die groote plannen had met Kesilir, vroeg den technischen dienst ook wel eens teekeningen te maken voor nieuwe gebouwen, o.a. voor een hospitaal. Dit project is door den technischen dienst in overleg met de doktoren geheel uitgewerkt. Naito deelde later mede dat hij dit gebouwen-complex voor f 30.000,— had uitbesteed aan een Chineeschen aannemer. Inderdaad is men einde Juni op het aangewezen terrein in Sanggar met het uitzetten en graven van fundatie's begonnen, maar reeds na enkele dagen werd dit weer stopgezet. Spoedig daarna kwamen er geruchten en later de bevestiging van de liquidatie van Kesilir.

De technische dienst was ook een afdeeling waarmede wij voorzichtig moesten zijn met verzoeken, resp. opdrachten van de Japanners voor bepaalde werkzaamheden, die ten bate van het Japansche leger konden komen. Zoo heeft men wel eens palen voor prikkeldraad-versperringen gevraagd, maar dit na gemaakte bezwaren niet doorgezet.

Zooals gezegd was één der groote moeilijkheden voor den technischen dienst aan materialen en gereedschappen te komen, de Japansche leveringen waren zeer onvoldoende, vooral b.v. wat betreft cement, spijkers, e.d. Van ons inkoopkantoor te Soerabaia werden soms bevredigende zendingen ontvangen, voorts kregen wij wel eens het e.e.a. van ondernemingen, zooals ijzeren bakken, een vrachtauto, ploegen, pompen, pijpen, gereedschap, enz.

Smederij & atelier:

Deze heeft zich geleidelijk tot een heel bedrijf ontwikkeld; allerlei reparatie's werden hier verricht, o.a. ook aan de auto, de vrachtauto en de tjikars. Zonder dit waardevolle bedrijf zouden heel wat zaken op Kesilir onuitgevoerd of ongerepareerd gebleven zijn.

Als neven-afdeelingen zijn te noemen een kleine instrumentmakerij (uurwerken e.d.) en brillenreparatie-werkplaats, die in een grote behoefte hebben voorzien.

Irrigatie:

Deze afdeeling was uitermate belangrijk omdat het irrigatiestelsel in stand gehouden moest worden voor voorziening in drink- en badwater van de niet aan de Kali Baroe liggende kwartieren. Af en toe was overleg noodig met den buiten de kolonisatie wonenden mantri-irrigatie over de voor de kolonisatie door te laten waterhoeveelheden en een enkele maal hebben wij advies gegeven voor reparatie's buiten de kolonisatie aan dijkbreuken, waardoor onze watertoevoer was onderbroken. De belangen waren dikwijls tegenstrijdig - water voor de groententuinen, drooglegging met het

oog op dreigende malaria-explosie's, veel water voor de sawahs van Naito, e.d. - en de positie van den heer Bekkeringh van Loenen niet benijdenswaardig, maar in het algemeen heeft deze dienst zeer bevredigend gefunctioneerd.

BEWAKINGSDIENST

Deze dienst is een doorlopend zorgenkind geweest. De Japanners hadden bezwaar tegen de door ons nodig geachte sterkte, zij gaven ondanks herhaalde besprekingen en aanvragen geen uniformen, geen bewapening, geen fietsen, geen flash-lights, enz. en het was moeilijk om onder de geïnterneerden voldoende voor dit werk geschikte mensen te vinden.

De situatie was delicaat. De Japanners hadden uiteraard bezwaar tegen een Nederlandsch "machtsinstrument", hoe klein en hoe zwak het ook was; de geïnterneerden gevoelden als echte Nederlanders niet veel voor een eenigszins streng optredende politie en werkten niet mede. Toch was er een politiedienst noodig, naar binnen omdat er veel slechte elementen onder de geïnterneerden waren en er veel gestolen werd, naar buiten, d.w.z. tegenover de Japanners, omdat er voldoende orde en rust moesten heerschen om ingrijpen, resp. overnemen van dezen dienst door de Japanners te voorkomen. Dit gevaar dreigde steeds, vooral later toen Matsuoka met zijn groot aantal Indonesische politieagenten hiervoor personeel genoeg had. De Japanners vroegen wel eens straffer op te treden, boden de daarvoor noodige middelen aan; vanzelfsprekend zijn wij daarop nooit ingegaan, maar het ongedisciplineerde en onverstandige optreden van verscheidene geïnterneerden maakten het wel eens moeilijk ongewenschte inmenging te voorkomen. Gelukkig hebben wij dit steeds weten te voorkomen, maar ik heb op dit gebied - om in elk geval de eigen politie maar te behouden - meer moeten schipperen dan mij lief was. De moeilijkheden werden nog vergroot door de omstandigheid dat wij nooit goede leiders van dezen dienst hebben gehad, behalve enkele maanden onder den heer Landmeter, maar deze kwam dan ook met de Japanners in conflict en ondanks alle gedane moeite heb ik hem daarna niet in deze functie kunnen handhaven. Tegen zijn benoeming kort daarna tot rayonleider maakten zij echter geen bezwaar.

Wel kwam het de laatste maanden meer voor dat de Japanners naast onze eigen politie optraden en menschen medenamen, voor onderzoek en eventueele bestraffing. Een dergelijk onderzoek had plaats of in de Japansche nederzetting aan de Oostzijde van de Kali Baroe of in Banjoewangi en ging bijna steeds met mishandelingen gepaard, dikwijls op uiterst onmenschelijke wijze. Dit strenge optreden ging wel samen met een algemeen op Java groeiend wantrouwen der Japanners en een daardoor straffer optreden van de Ken Pei Tai, maar te Kesilir werd dit nog verergerd door veel voorkomend verraad door leden van de PAGI en van de NSB. De grootste slag is wat dit betreft de kolonisatie toegebracht door het medenemen en berechten resp. waarschijnlijk voor een deel vermoorden door de Ken Pei Tai van de z.g. groep Lang c.s., verraaden door de PAGI, welk verraad waarschijnlijk een aantal Nederlanders het leven heeft gekost. Deze menschen, resp. een deel ervan zijn wel zeer onverstandig en onvoorzichtig geweest door reeds in augustus 1942 te gelooven dat de geallieerden op Java zouden landen - en natuurlijk juist bij Kesilir! - en in verband daarmee plannen te beramen wat bij de komst der geallieerden te Kesilir te

doen, alles zonder mij daarin te kennen. Had men dit gedaan, zooals door enkele andere groepen wel is geschied, dan had ik hun, evenals de anderen, onmiddellijk aangeraden dit gedoe te staken, resp. eventueele maatregelen aan mij over te laten.

Onze politie deed dus op haar manier door bezetting van vaste posten en door patrouillegangen haar werk en werkte daardoor tenslotte altijd eenigszins preventief. Af en toe bracht zij zaken tot klaarheid en de daders bij mij voor. Voorts trad zij regelend op de bezoeken, bij soms plotseling door de Japanners gehouden contra-appéls, hield een oog op het baden en zwemmen in de Kali Baroe, waardoor in verband met de door de Japanners gegeven voorschriften dikwijls moeilijkheden ontstonden, enz. enz.

Deze contra-appéls hadden meestal als aanleiding ontvluchtelingen, hetzij van Kesilir of van elders. Het was uiteraard niet mogelijk in deze op een groote oppervlakte zeer verspreid wonende gemeenschap betrouwbare appéls te houden. Dit is echter steeds verwonderlijk goed verlopen, de Jappen hebben ons nooit kunnen verwijten dat onze appélregeling niet deugde. Ontvluchte geïnterneerden zijn wel eens door de Japanners "gestraft", doch slachtoffers zijn onder hen nooit gevallen.

Een uitermate moeilijke zaak was die van de bestraffing voor overtredingen t.o.v. een normalen gang van zaken. Ik had wat dit betreft geen enkele autoriteit - op die door de Japanners genoemd in hun "Regulations" wilde ik mij vanzelfsprekend op geen enkele manier beroepen - en de kolonisatie wist dit. De eenige basis resp. rechtsgrond was de overweging dat er in een dergelijke groote gemeenschap orde, discipline en rust moeten heerschen en dat om dit te bereiken en te handhaven er enig gezag moet zijn dat voor begane overtredingen kan straffen. Op basis van deze overweging ben ik begonnen toen de eerste gevallen zich voordeden recht te spreken en eventueel straf uit te deelen en het heeft mij wel eens verwonderd dat dit direct en steeds zonder morren is aanvaard. Ik deed zooveel mogelijk af met reprimandes en strafte zoo licht mogelijk, maar er waren helaas meerdere gevallen van diefstal, onderlinge bedreiging en vechtpartijen, ernstige overtredingen van door het Nederlandsche beheer gestelde regels, enz. die in het belang van een goeden gang van zaken niet ongestraft konden blijven.

Het groote bezwaar ook hierbij zat in de permanente aanwezigheid en bemoeizucht van de Japanners en het feit dat de kolonisatie niet liep zooals zij wenschten. Men informeerde dikwijls waarom er zoo weinig gestraft werd en beval aan flink te straffen. In het begin voldeden wij niet aan de instructie der Japanners mededeling te doen van de straffen maar later werd dit door hen geeischt. Dit maakte dat deze zaken zoo mogelijk nog nauwkeuriger moesten worden overwogen en heeft tot gevolg gehad dat soms juist zwaar gestraft werd (maximum is geweest 3 weken politiekamer), nl. om te voorkomen dat de behandeling door de Japanners zelf of door de Indonesische politie-agenten zou worden overgenomen. Dit werd nl. soms geoffreerd, maar een dergelijke overname moest vanzelfsprekend om redenen van principieelen en practischen aard (mishandelingen en erger) tot eventueel hoogen prijs worden voorkomen. Zooals hiervoor meegedeeld is het wel gebeurd dat de Ken Pei Tai menschen weghaalde en "in behandeling" nam, maar het

is nooit voorgekomen dat interne zaken door ons afgedaan door de Japanners zijn overgenomen, hoewel het er in enkele gevallen (diefstal van telefoondraad van het Japansche leger, een ontvluchtingsgeval dat men mij toestond af te doen en enkele andere) soms wel om gespannen heeft.

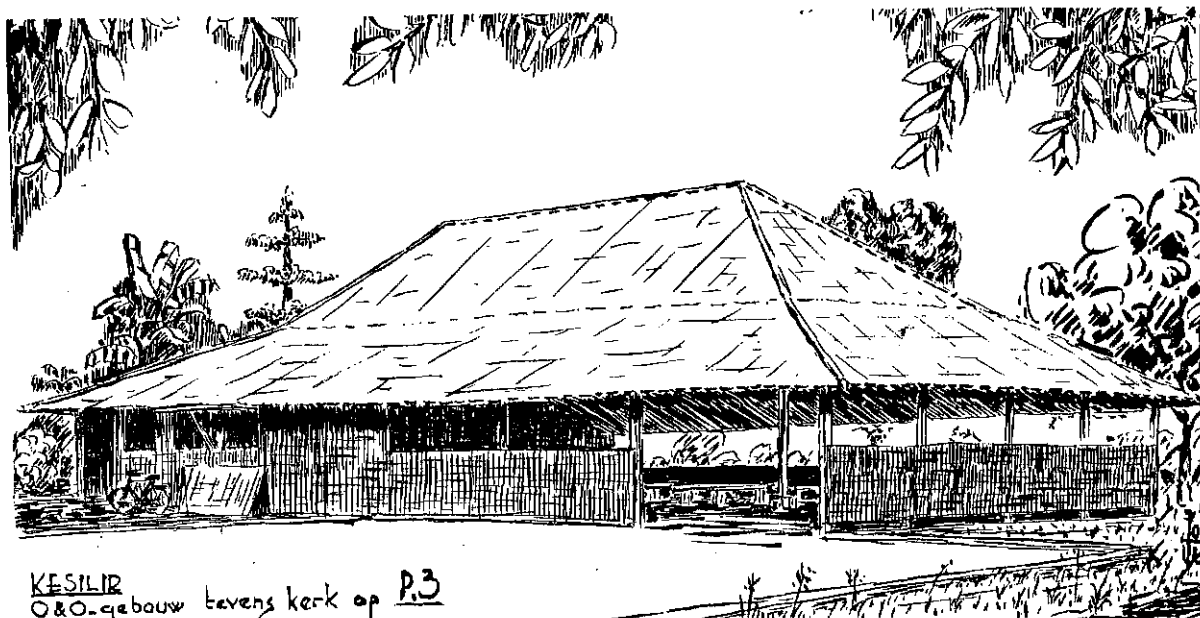
Ik heb in het begin ernstig overwogen of ik deze zaken alleen zou behandelen of een soort rechtbank instellen, ben tot de conclusie gekomen dat het eerste in verband met de moeilijkheden met de Japanners in dit geval de voorkeur verdiende. Ook achteraf beschouwd meen ik, al druischt zij wat in tegen onzen volksaard en onze opvattingen terzake, dat deze wijze van behandeling onder de gegeven omstandigheden, de beste is geweest. Deze zaken hebben mij echter heel wat meer moeilijke momenten bezorgd dan de kolonisatie ooit geweten heeft.

GEESTELIJKE VERZORGING

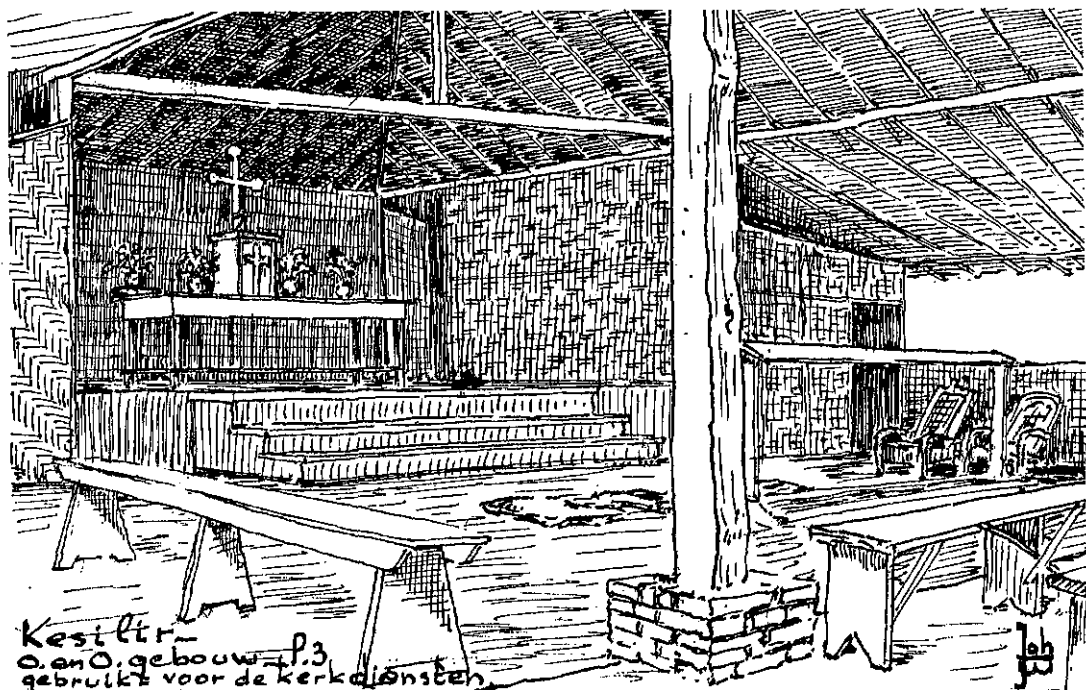
Deze was bij Ds. Könemann, Ds. Kuiper en Pastoor Schalkwijk in uitstekende handen. Elken Zondag werden op drie verschillende plaatsen in daarvoor - heel eenvoudig - ingerichte gebouwen op geëigende uren kerkdiensten gehouden, die goed bezocht werden. Bovendien waren genoemde geestelijken steeds voor de gemeenschap bezig door ziekenbezoek, huisbezoek, het geven van catechisatie's, het houden van bijbellezingen, e.d. Wij hebben, ook om meer leiding aan de jongens te kunnen geven, lang pogingen gedaan om nog een dominee en nog een pastoor op Kesilir te krijgen, maar de Japanners hebben hieraan niet willen medewerken.

Op bijzondere Christelijke feestdagen werden er steeds bijzondere diensten gehouden, resp. missen opgedragen, die aan die dagen ook in onze gevangenschap steeds een passende wijding gaven. Er is een tijd geweest als gevolg van een hierna te vermelden verloop van een O. & O.-avond, dat de Japanners dergelijke extra bijeenkomsten verboden, tenzij er vooraf schriftelijke toestemming werd gevraagd. Het is gelukkig altijd gelukt dergelijke diensten te doen doorgaan - zelfs de Katholieke nachtmis op 24 december 1942 om 24 uur - en het daarmee gepaard gaande verzoek die dagen (Kerstdagen, Goede Vrijdag, 2e Paasch- en Pinksterdag, Hemelvaartsdag) wat het werk betreft als een Zondag te beschouwen, ingewilligd te krijgen. Evenals op gewone Zondagen kwamen er dan geen Japanners de kolonisatie binnen. In het begin heeft dit wel moeite gekost, want de Japanners wilden ook op Zondag laten werken; het argument van de noodzaak van het houden van kerkdiensten is in dezen strijd van grooten steun geweest. Deze bescheiden viering, resp. erkenning, van Zondagen en Christelijke feestdagen is steeds een bijzonder groote steun geweest Kesilir het karakter van een Nederlandsch Christelijke samenleving te doen behouden.

Het lijkt hier de plaats nog even stil te staan bij de te Kesilir plaats gehad hebbende begrafenissen van de daar overleden mede-geïnterneerden, omdat aan het graf steeds ook werd gesproken, resp. een korten dienst gehouden, door één der dominee's of den pastoor. De oude kolonisatie had een zeer eenvoudig kerkhof dat door onzen technischen dienst verder is ingericht, resp. onderhouden. Elk graf was voorzien van een kruis met duidelijk opschrift, vermeldend naam en plaatsen en data van geboorte en sterven van den overledene. Bij ons vertrek waren op dit kerkhof de in goede staat zijnde graven van één daar voor onze aankomst begraven oud-kolonist en van 33 van de 34 te Kesilir overleden geïnterneerden.

KESILIR
O&O-gebouw tevens kerk op P.3

Kesilir
O&O-gebouw op P.3
gebruikt voor de kerkdiensten

Wijlen G. Nicolai is daar nl. slechts tijdelijk begraven geweest, nog tijdens ons verblijf te Kesilir is dit stoffelijk overschot op verzoek van de familie overgebracht naar Malang. Met waardeering moet nog vermeld worden dat een ploeg R.K. fraters en broeders zich permanent beschikbaar heeft gesteld voor het delven van de noodige grafkuilen.

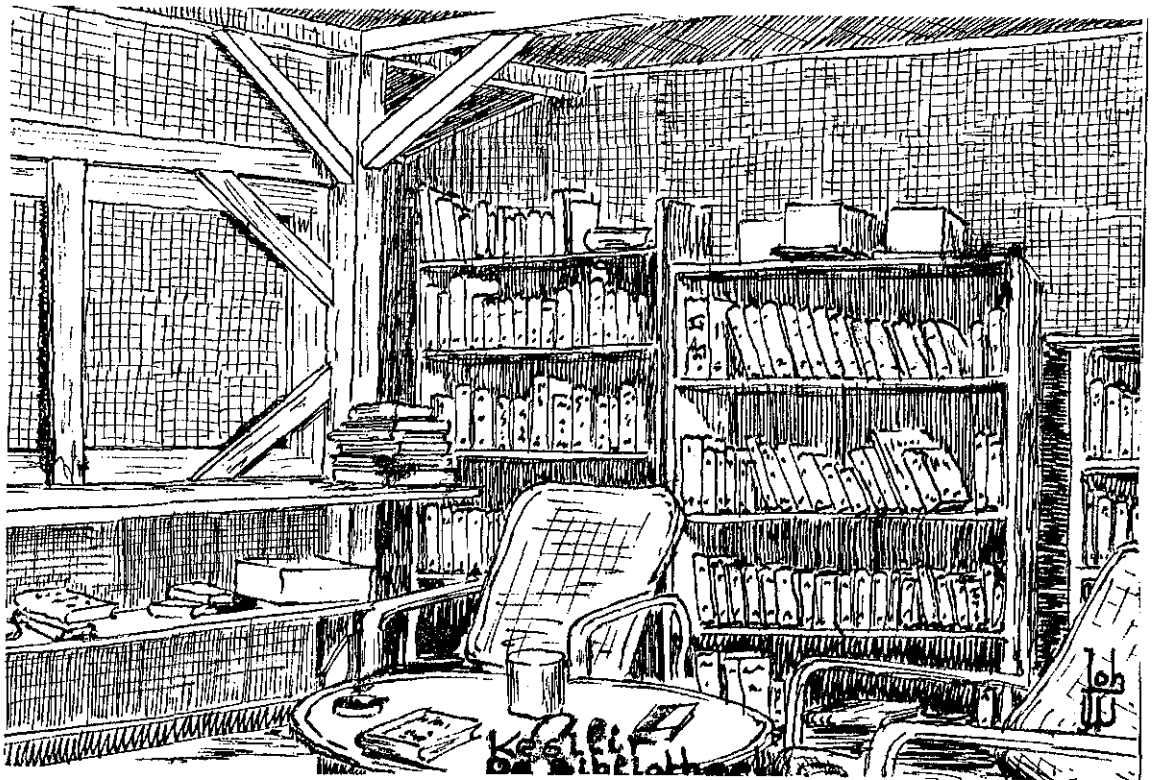
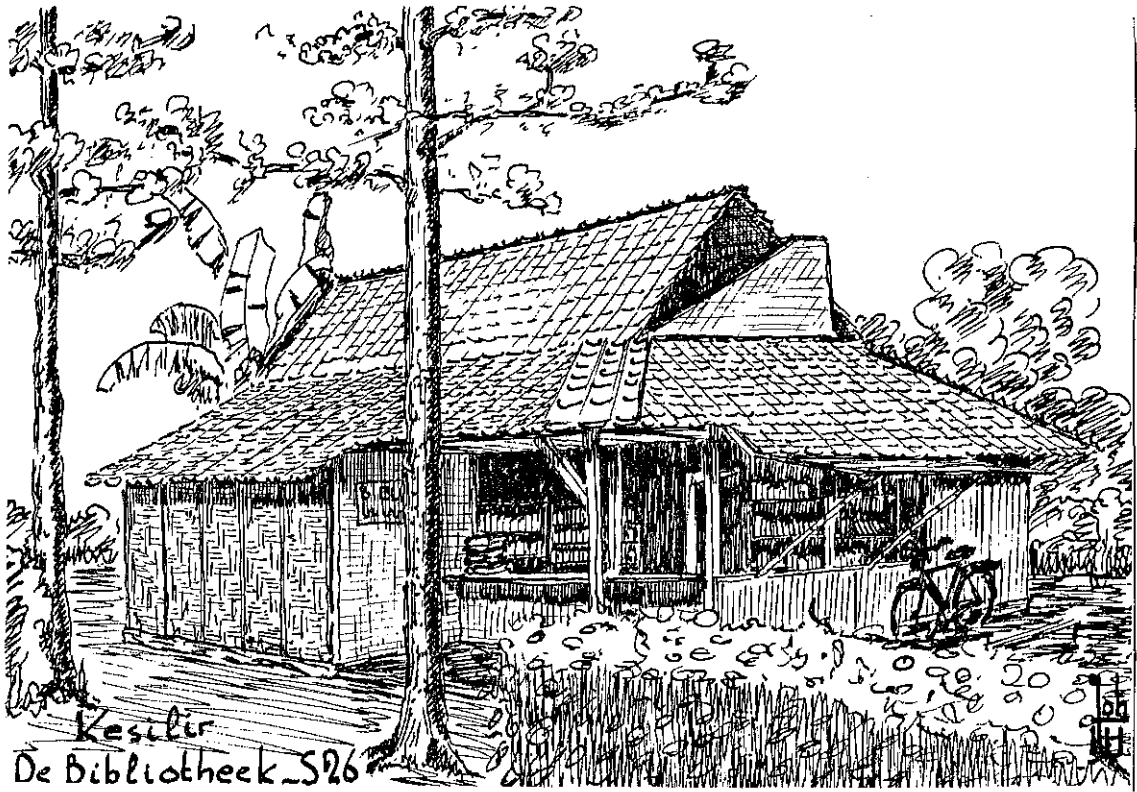
De begrafenissen te Kesilir waren eenvoudig maar waardig. Het is steeds mogen gelukken tijdig - hoewel soms door onwil en slechte medewerking van de Japanners, van wie wij voor de planken afhankelijk waren, op het laatste nippertje - eenvoudige maar goede houten kisten ter beschikking te hebben. Het stoffelijk overschot werd van één der beide hospitaaltjes per vrachtauto of tjikar, onder begeleiding van de kwartiergenooten, naar het kerkhof gereden. Kort voor het kerkhof stelde de dominee of pastoor zich aan het hoofd van den stoet en de daar soms in grooten getale wachtende belangstellenden sloten zich aan. Na 20 oktober 1942 deelde de Kawasaki-Butai mede dat zij onze dooden beter zouden eeren dan het leger gedaan had en van dat moment af kwamen er bij de begrafenissen steeds eenige Japanners met een krans bloemen. Dit was zeer onaangenaam maar het was niet te vermijden. De regeling was steeds zoo dat er zoo weinig mogelijk acht op deze kerels werd geslagen, maar op een zeker moment kwamen zij naar voren, deponeerden hun krans, bogen eenige malen onder het brabbelen van eenige onverstaanbare woorden en trokken zich terug. Doordat geregeld was dat de heer Cellarius of ik steeds het woord voerden en dominee of pastoor de plechtigheid sloten, werd voorkomen dat hun optreden erg opviel.

Toen wij Kesilir verlieten heb ik Naito bezworen goed voor dit kerkhof te doen zorgen, hetgeen toegezegd werd. Het is echter de vraag hoe het over eenigen tijd zal worden teruggevonden. Hoewel eigenlijk ten overvloede, moge hier het verzoek gedaan worden aan het Binnenlandsch Bestuur deze laatste rustplaats van landgenooten, die onder zoo tragische omstandigheden zijn overleden, in goeden staat te doen brengen en houden. Dit geldt uiteraard ook voor de graven van hen die buiten Kesilir gestorven zijn, hetgeen betreft 1 graf in Soerbaia, 1 in Bondowoso, 1 in Lawang, 1 in Poentir, 4 in Malang en 3 in Glenmore, waar de te Krikilan overledenen werden begraven. Van de te Krikilan overledenen en te Glenmore begraven zijn nl. de stoffelijke resten van A.L. Wille en P.C. Verwayen later overgebracht naar Malang.

ONTWIKKELING & ONTSPANNING

Aan onderwijs is in tegenstelling met de latere ontwikkeling in andere kampen, in Kesilir niet veel gedaan. In de eerste plaats omdat er geen jonge kinderen waren, er waren heel weinig leerkrachten onder de geïnterneerden en de geheele situatie werkte niet mede, vooral door de zeer verspreide huisvesting en de lange afstanden, het geregelde buitenwerk, het huishoudelijk werk in de kwartieren, e.d. Er zijn wel enkele kleine cursussen geweest en wij hebben wel jongens door overplaatsing geconcentreerd voor dit doel, maar een groote vlucht had dit op het moment van ons vertrek, toen wel voorbereidingen voor verbetering onder handen waren, nog niet genomen.

Op het gebied van ontspanning is wel veel gedaan. In een groot Chineesch huis met goedang te Sanggar is een O. & O. gebouw (tevens kerkgebouw) ingericht waar wij verscheidene bijzondere

avonden hebben beleefd zoowel op het gebied van vroolijke als ernstige kunst. Voorts waren daar ook dam-, schaak- en bridge-avonden. Maar ook in de kwartieren was 's avonds afleiding door het maken van muziek en het houden van lezingen en vertelavonden. Een bekend man op dit gebied was Dr. van der Sleen, die op aanvraag in alle kwartieren interessante lezingen hield over zijn buitenlandsche reizen. Begin December 1942 dreigde aan dit alles een einde te komen toen op een vroolijke avond eenige honderden de populaire liedjes medezongen en de Japansche politie plotseling verscheen en voortzetting verbood, een dergelijke groote verzameling in een dergelijke eensgezinde stemming schijnbaar niet vertrouwend. Een daarop volgend onderzoek liep zonder ongelukken af, maar er kwam een algemeen verbod voor dergelijke samenkomsten. Wij hebben dit weer ongedaan moeten trachten te maken en tenslotte kunnen bereiken dat kleine bijeenkomsten door mij konden worden toegestaan en voor grootere schriftelijke toestemming moest worden gevraagd. Dit gaf wel last en soms oponthoud, maar meestal werd de gevraagde goedkeuring wel verleend. Een bezwaar was dat dikwijls één of twee Jappen de voorstelling kwamen bijwonen en dat onder de groote bijeenkomsten waarvoor toestemming nodig was, ook de extra kerkdiensten - vide hiervoor - vielen. Maar zooals met alles, verslaptten Japanners ook in dit opzicht en geleidelijk liep alles weer gemakkelijker.

Op sportgebied was het voornamelijk voetbal dat beoefend werd. Vooral "groote" wedstrijden als Kesilir versus Sanggar trokken veel publiek en waren voor zeer velen een prettige afleiding. De heer van Goudoever en Dr. Keizer hadden ook een programma voor korfbal, handbal, kastie en athletiek ontworpen, maar deze zijn minder tot ontwikkeling gekomen dan voetbal.

Tenslotte was er onder leiding van den heer Jilderda een bibliotheek met eenige duizenden boeken, die veel aftrek hadden. Verscheidene geïnterneerden gaven hun gelezen boeken aan de bibliotheek, maar de meeste boeken zijn verkregen door groote zendingen van het Roode Kruis, verschillende Banjoewangi-planters en vooral van de Djembersche Sportclub, die ons honderden boeken heeft gestuurd.

Werkuren:

Ook hierover is steeds strijd geweest. Naito, die van Kesilir één groote landbouw-onderneming wilde maken, sprak op 20 oktober 1942 reeds van een 8-urigen weekdag. Wij hebben dit zooveel mogelijk tegengehouden en ons in elk geval als doel gesteld de middaguren voor de geïnterneerden vrij te houden, waarvoor als argument tegenover de Japanners gold dan in de kwartieren te verrichten huishoudelijk werk. Geleidelijk voerde hij den werktijd op, tenslotte tot 6 uur, nl. van 7.30 tot 13.30 uur. Wij hebben hiertegen lang geprotesteerd, terzake ook doktersadvies te hulp roepen en de order niet aan de kolonisatie doorgegeven; tenslotte gaf Naito toe en daarna is de werktijd steeds 7.30-12.30 uur gebleven; 's Zondags vrij.

Toeslagen:

Per 1 maart 1943 gingen de Japanners aan de werkers kleine

geldelijke belooningen geven, "toeslagen" zooals zij het noemden. De bedragen liepen uiteen van f 0.25 per dag voor de "hoogst betaalde" leden van den staf.

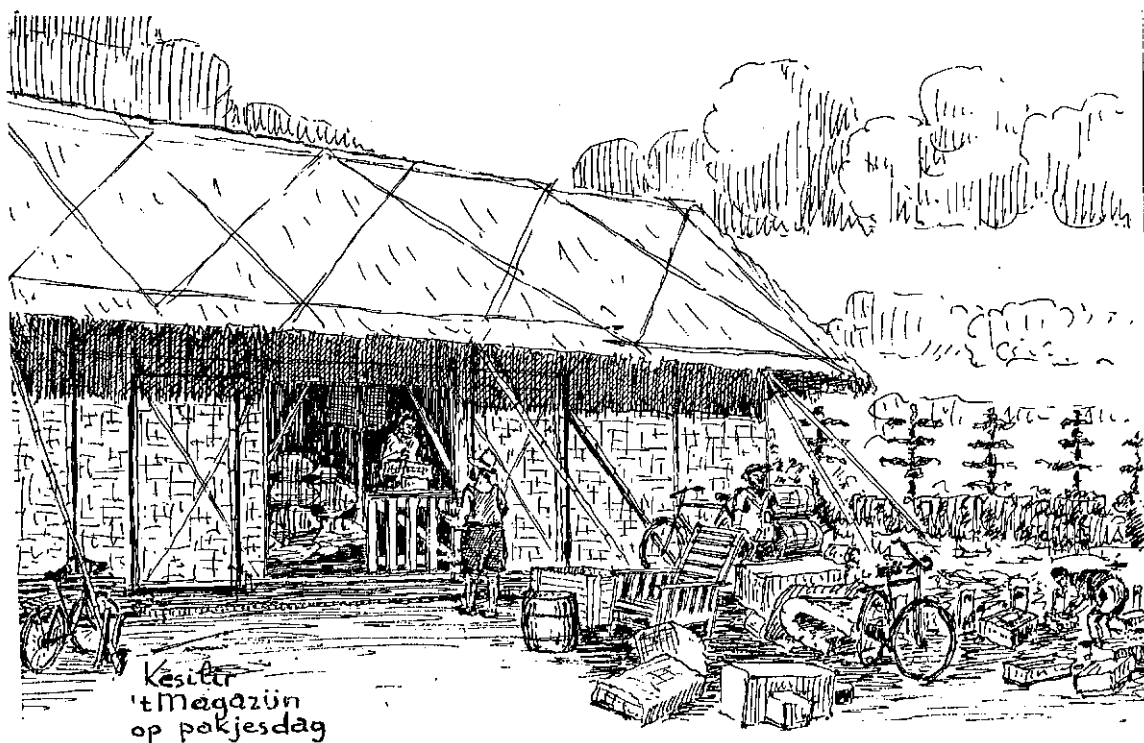
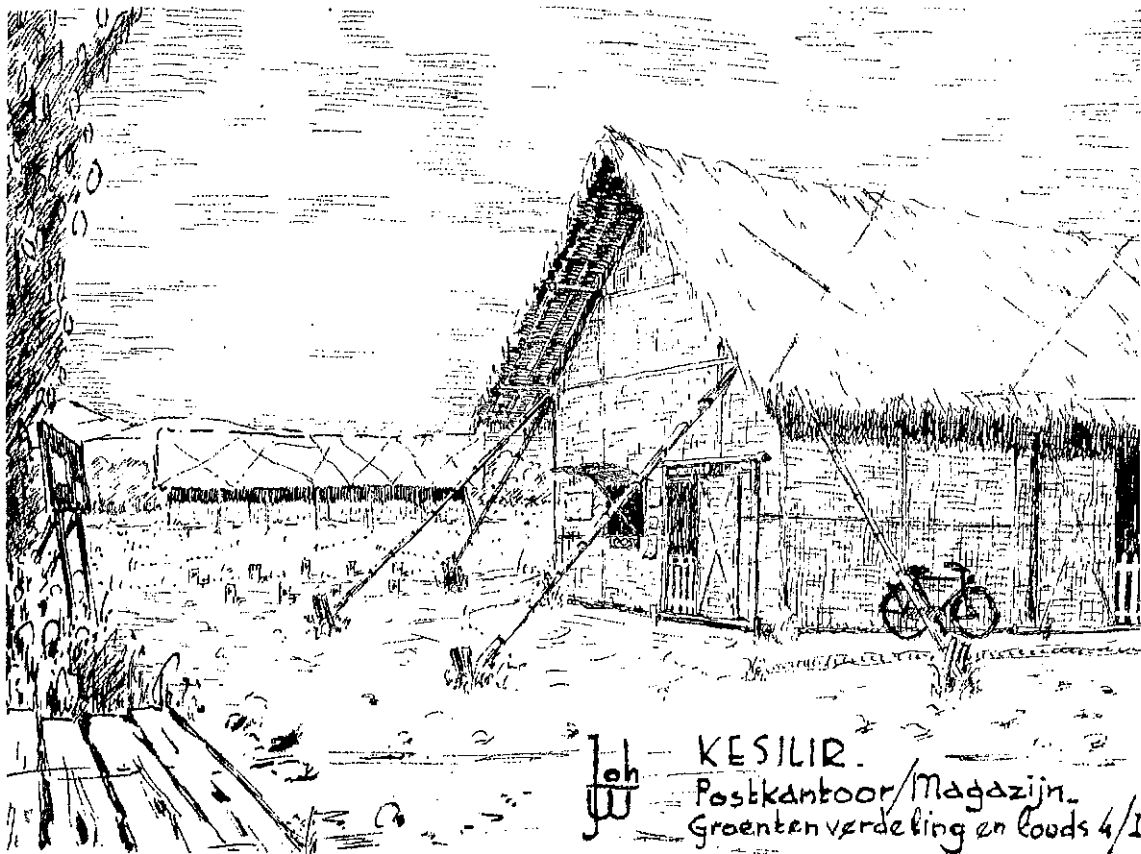
Echt Japansch werd alleen betaald voor dagen, waarop gewerkt was, waardoor een omvangrijke administratie noodig was, waarvoor zij de benodigde "loonboeken" verstrekten. De animo tot werken werd hierdoor wel gestimuleerd; verscheidenen die tot nu toe geen hand uitstaken om iets te verrichten zuiver ten bate van onze Nederlandsche gemeenschap drongen nu om een baantje om per dag enkele door Japanners beschikbaar gestelde contanten te bemachtigen. De ass. leiders en de leider kregen zelfs maandbetaling, nl. f 10.-- resp. f 15.-- per maand. De her Cellarius en ik (de heer Lang was toen al weg) hebben dit echter nooit geaccepteerd, maar deze bedragen, evenals verscheidene andere leden van de staf, steeds direct in de algemeene kas laten storten ten gebruike voor algemeene betalingen voor de kolonisatie.

Post/telegrammen/pakketten/postwissels:

Correspondentie met de familieleden was van den beginne af toegestaan, echter alleen in het Maleisch op briefkaarten, die steeds werden gecensureerd, eerst door de Japanners van de groep Ueda, later dor de Indonesische politie-agenten van Matsuoka. Doordat de post op deze wijze door vele onbetrouwbare handen ging raakte er soms vrij veel weg, maar over het algemeen was de verbinding met de familieleden toch niet onbevredigend. In het begin bemerkten wij dat er soms honderden briefkaarten door de Japanners werden weggegooid als middel om door hun achterstand heen te komen. Zij klaagden ook dikwijls dat de briefkaarten zoo onduidelijk geschreven waren en beperkten daarom het aantal op één briefkaart per week en per briefkaart het aantal regels. Niettemin klaagden zij ook daarna over het vele werk aan de censuur verbonden en over hetgeen men naar buiten schreef en het kostte soms moeite dit uiterst belangrijke "privilege" te behouden. Als voorzorgsmaatregel, die uitbarstingen kon voorkomen en dit ook zeker gedaan heeft, hebben wij op een zeker moment een interne voor-censuur ingesteld, waardoor veel onverstandige mededeelingen na overleg met betrokkenen niet zijn doorgegeven en - vooral de laatste maanden - waarschijnlijk erger, zooals b.v. een algemeen postverbod, is voorkomen.

In geval van ernstige ziekte e.d. hebben wij gedaan gekregen dat telegrammen mochten worden verzonden en ontvangen; geleidelijk werd men hierin gemakkelijker en er zijn heel wat telegrammen naar en van Kesilir gestuurd.

Met het argument dat vele menschen plotseling en zonder voldoende uitrusting naar Kesilir zijn gezonden hebben wij in augustus 1942 van het leger gedaan gekregen dat de familieleden pakjes naar Kesilir mochten zenden. De regeling werd tenslotte dat deze werden bezorgd in de verschillende plaatsen bij de kantoren van het Roode Kruis en het Leger de Heils en in Soerabaja ook op het kantoor van de kolonisatie. De Japanners zonden e.e.a. franco per S.S. tot Bentjoeloek en vandaar per vrachtauto naar Kesilir. Natuurlijk raakte er soms vrij veel weg en soms was er in Bentjoeloek stagnatie, maar na herhaald aandringen onzerzijds kwam dit meestal wel weer in orde. Geleidelijk werd het onderzoek van deze pakketten veel strenger en werden er behalve dat ontvreemdingen door de onderzoekende Japanners en Indonesische politie-

agenten plaats hadden, waar wederkeerig onze eigen politie weer het oog op hield, wel eens "ongewenschte" voorwerpen door de Japanners geconfiskeerd, maar over het algemeen heeft deze voorziening goed gelopen en is voor de geïnterneerden van ontzaggelijk voordeel geweest. Het was verbazend wat er op deze wijze binnenkwam; niet alleen zijn zoo de honderden fietsen in Kesilir gearriveerd, doch ook talrijke stukken meubilair tot groote kasten toe.

Met hetzelfde argument werd bereikt dat den geïnterneerden geld mocht worden toegezonden om in de toko's hun onvolledige uitrusting aan te vullen. Dit geld werd niet alleen door middel van postwissels verzonden, maar vooral ook door stortingen op ons Soerabaia-kantoor, dat ons deze adviseerde, waarna uitbetaling uit den Kesilirkas volgde. Dit was tevens voor het beheer een welkome clearing, waardoor minder of geen remise van Kesilir naar Soerabaia noodig waren voor betaling aan de tokoleveranciers. Na sluiting door de Japanners van het Soerabaia-kantoor in mei 1943 nam het aantal postwissels geweldig toe. Kort daarna werd men ook hiermede lastiger, betaalde slechts in gedeelten (f 25.--) uit, maar tot begin augustus 1943 zijn nog postwisselzendingen mogelijk geweest.

Voor al dit werk was een eigen postdienst noodig met postkantoor, dat gevestigd was in een deel van de centrale goedang. Elke dag werd de post gehaald van en gebracht bij het Japansche kantoor Oost van de Kali Baroe, dat in verbinding stond met het postkantoor te Bentjoeloek. De heeren Spruyt en Dambrink hebben in dezen dienst ten behoeve van de kolonisatie veel nuttig en voor henzelf soms onaangenaam werk (veel contact met de Jappen) verricht.

Tenslotte rest nog onder dit hoofd te vermelden dat de directie^{van} het Soerabaiasch Handelsblad in Juli 1942 direct elke dag 200 exemplaren van haar blad ten behoeve van de geïnterneerden naar Kesilir stuurde, waarmede de Japanners accoord gingen en op welke basis het later mogelijk was - en tot Augustus 1943 bleef - elke dag meerdere exemplaren van de Asia Raya binnen te krijgen. Zonder dat Japanners, PAGI en NSB hiervan iets bemerkten hebben ook de staf wist dit niet - heeft voorts nog eenigen tijd in een afgelegen goeboek (hut) een radio gefunctioneerd, waardoor mij toen elke ochtend om 8 uur het nieuws van San-Francisco van den vorigen avond werd medegedeeld.

Bezoeken aan Kesilir:

Na eenigen tijd werd in verband met de vele pogingen tot bezoeken van geïnterneerden een vaste bezoekdag op den 10en van elke maand ingesteld. Dit waren steeds bijzondere dagen, het werk lag stil en het grootste deel der kolonisatie begaf zich naar een terrein vlak bij den ingang, West van de Kali Baroe, waar de familieleden mochten komen en dat op die dagen den indruk maakte van één groote pic-nic. Er kwamen op die dagen veel etenswaren en andere zaken binnen en uiteraard ook het laatste nieuws. Het is waarschijnlijk om deze reden - de Japanners hadden steeds hun spionnen tusschen de menschen en deze zijn in deze zaken nu eenmaal onverstandig - dat de Japanners bij het vertrek der gasten op 10 februari 1943 ineens bekend maakten dat deze bezoekdagen werden afgeschaft.

Het mag hier nog wel eens vermeld worden welke groote

opofferingen de vrouwen - zoowel fysiek als financieel - zich elke maand getroostten om hun echtgenooten, zoons, of andere familieleden resp. kennissen te bezoeken. De reizen heen en terug van Soerabaia en Semarang waren geen sinecure. De meesten arriveerden tegen den avond van den 9en in Bentjoeloek, zochten daar een onderdak en gingen reeds 'snachts in dogcarts e.d. op weg naar Kesilir om na registratie en onderzoek van hun bagage de kolonisatie binnen te mogen gaan. Na het bezoek werd weer in Bentjoeloek en omstreken overnacht en den volgenden dag de terugreis aanvaard. In Bentjoeloek vond een groot aantal onderdak in een goedang, die door den heer en mevrouw Lagerwey daartoe zoo goed mogelijk was ingericht en waar, evenals bij de fam. Stok, voor een goeden maaltijd werd gezorgd.

Na 10 februari 1943 ging nog wel ziekenbezoek door, zoowel naar Kesilir als door geïnterneerden naar ernstige zieken thuis, waarmede de geheele bezoekenregeling eigenlijk begonnen was. Maar het werd al gauw veel moeilijker om hiervoor toestemming te krijgen en na enkele maanden kwam ook hieraan, evenals aan bezoeken aan het kerkhof, een einde. Maar ook toen bezoeken aan zieken thuis nog wel eens mogelijk waren had dit reeds veel voeten in de aarde; men moest verklaren op een bepaalden dag terug te zijn, de leider moest hiervoor een garantie-verklaring teekenen, de kosten moesten zelf betaald worden (have-nots kregen dit uit onze algemeene kas), men moest zich ter plaatse bij de politie melden, e.d.

Roode kruis/Leger des Heils:

Bij mijn bezoeken aan Soerabaia bezocht ik steeds de heeren M. Keller en A. Wieslander, consuls van Zwitserland en van Zweden, leden van het plaatselijk bestuur van het Internationale Roode Kruis en den heer M. André Jansma, voorzitter van het Roode Kruis te Soerabaia.

Ik lichtte hen dan in over de toestanden te Kesilir en besprak met hen de maatregelen voor assistentie, die het Roode Kruis in zoo ruime mate aan Kesilir heeft verleend, zooals voor de ontvangst en expeditie van de pakketten, Roode Kruis inzamelingen en zendingen voor have-nots, e.d. Om ook plaatselijk zooveel mogelijk te helpen heeft het Roode Kruis, tezamen met het Leger des Heils, nog een post gestationneerd in Bentjoeloek, waarvoor het Roode Kruis en de heer Zeydhoff en voor het Leger des Heils de heer Sieffers werkzaam zijn geweest. Deze beide heeren, vooral de heer Zeydhoff, hebben veel voor Kesilir gedaan door opkoop ter plaatse en doorzending naar Kesilir van groote hoeveelheden pisangs, van groenten, peulvruchten, enz. enz., door het doorgeven van post en pakketten, door het doorgeven van onze aanvragen naar Soerabaia als de communicatie weer eens slecht was, voor het doorgeven van nieuws- en andere berichten, e.d. In het begin mochten deze heeren de kolonisatie binnenkomen voor overleg; al spoedig werd dit beperkt tot contact en financieele afrekening onder toezicht aan de wacht, tot tenslotte de Japanners hun te kennen gaven dat zij uit Bentjoeloek hadden te verdwijnen.

Ook Majoor Uilings van het Leger des Heils heeft geruimen tijd nuttig contact onderhouden door regelmatige reizen van Soerabaia naar Kesilir, maar ook deze werden tenslotte onmogelijk gemaakt.

Een in augustus 1942 door het Internationale Rode Kruis aan

den Japanschen staf gedaan verzoek om toestemming voor een Roode Kruis delegatie om Kesilir te bezoeken werd door de Japanners geweigerd.

Vooral in het begin heb ik mij nogal zorgen gemaakt over een eventueele liquidatie van Kesilir. Het beeld dat wij ons vormden was vooral dat van een plotseling wegtrekken van de Japanners en een in deze afgelegen streek geheel aan haar lot overlaten van de kolonisatie. Wij hadden toen in het geheel geen voedselvoorraden en practisch geen geld in kas. Om een reserve voor voedsel aankoop te hebben heb ik den heeren Keller en Wieslander toen een geldsom gevraagd. Zij hebben den heer Zeydhoff voor dit doel f 3.000,— ter beschikking gesteld, waarvan deze f 1.000,— zelf heeft bewaard, f 1.000,— in bewaring heeft gegeven aan een vertrouwden Chineesch in Djadjag en f 1.000,— aan mij. Dit laatste bedrag heb ik in Augustus 1943 toen Kesilir werd geliquideerd overgedragen aan het inmiddels ook in Kesilir geïnterneerde Roode Kruis bestuurslid Mr. André Jansma.

Het Kesilir-kantoor te Soerabaia:

Dit is het eerst geleid door den heer Pfeiffer, daarna door den heer Houtstra en tenslotte weer door den heer Pfeiffer. Ook de heer Küpper heeft hier nog verdienstelijk werk verricht voor aankoop van technische artikelen, door het geven van technische adviezen, e.d.

Zooals uit het voorgaande blijkt is dit vaste steunpunt te Soerabaia voor Kesilir van bijzonder groot belang geweest. Het kantoor hield doorlopend contact met de leveranciers, waardoor met de beschikbare gelden maximum goederen konden worden verkregen, ontving gelden en pakketten voor de geïnterneerden, was een informatiepost voor de familieleden, had tot 20 oktober 1942 contact met genoemden luitenant Saraya, waardoor enkele voordelen verkregen werden als bespoediging zendingen, e.d.

In mei 1943 werd dit kantoor door de Japanners gesloten. De voorziening van onze toko's werd toen uiteraard veel moeilijker, maar met schriftelijke bestellingen bij eenige leveranciers hebben wij toch nog wel wat bereikt.

Ons vertrek van Kesilir:

De eerste indicatie voor de liquidatie van Kesilir kregen wij einde juni 1943 in het plotseling stopzetten van de werkzaamheden voor het nieuwe hospitaal. Dit was daarom een aanwijzing omdat dit plaats had direct na een bezoek aan Kesilir en omgeving van enkele hoge Japansche militairen. Dat militaire redenen aan dit besluit der Japanners ten grondslag hebben gelegen vindt naar mijn meening steun in de strengere maatregelen na dit bezoek genomen wat betreft onze bewegingsvrijheid, de veel strengere controle op de appels, e.d. en tenslotte in een in de laatste maanden genomen maatregel, die eerst bleek bij ons vertrek. De omgeving van de brug over de Kali Baroe was in juli/augustus nl. tot verboden terrein verklaard en in dien tijd hebben de Japanners het terrein bij de brug waarop vroeger op de bezoeken de familieleden werden toegelaten, voorzien van een hoge palissadeering, kennelijk met de bedoeling om, indien er eens militaire operatie's in de buurt mochten hebben plaats gehad, ons allen daarin te

drijven en opgesloten te houden - 3.000 Nederlanders, verspreid over het uitgestrekte kolonisatie-terrein, waren dan voor hen ongewenst, resp. gevaarlijk geweest.

Op 9 augustus 1943 hield lt. kol Katsube zijn laatste toespraak tot de op de bekende wijze verzamelde "kolonisten". De toespraak was ditmaal kort en in mineur. Hij zeide niet veel meer dan dat de kolonisatie werd opgeheven en wij naar twee andere verblijfplaatsen zouden worden getransporteerd.

Naito kwam direct daarna allerlei voorschriften geven voor de liquidatie en voor de reis, zooals inzake inlevering van ons geld (de Japanners hebben daarna nog korten tijd speciaal kampgeld uitgegeven), de regelingen voor de bagage, het stopzetten van het werk, van de correspondentie, van de uitbetaling van postwissels, van de aflevering van pakketten, de indeeling van de transporten, het vervoer van de zieken, e.d., bepalingen die telkens in de volgende dagen gewijzigd werden. Voor belangstellenden is e.e.a. terug te vinden in de 13 "mededeelingen inzake ons vertrek", die van 10 augustus t/m 17 september zijn uitgegeven en waarin de bepalingen nadat daarin de lange discussie's met Naito verschillende gunstige wijzigingen zijn gekomen, zijn vastgelegd.

Het vertrek had plaats in drie transporten van ca. 500 man op 15, 20 en 25 augustus 1943 naar Kamp A, dat later Banjoebiroe bleek te zijn en drie idem op 8, 15 en 22 september 1943 naar kamp B, Tangerang. De verdeeling over A en B werd door de Japanners voorgeschreven, nl. naar A. de "totoks" en naar B. degenen die indertijd z.g. voor de Japanners hadden gewerkt (degenen b.v. die in den eersten tijd van de bezetting een band gekregen hebben), de Indo-Europeanen en de staf, die de kolonisatie zooveel mogelijk moest liquideeren en derhalve met het laatste transport, B.3, kon vertrekken. Het transport had plaats op trucks naar Rogodjampi en van daar per S.S. op de bekende wijze, ruim 60 man met hun handbagage in een vierde klasse wagon, die gedurende de geheele reis, die voor kamp A. ca. 40 en voor kamp B. ca. 70 uur duurde, geblindeld bleven.

Voor het vertrek werden ook nog de door ieder voor hooge bedragen gekochte registratiekaarten afgenomen.

Gelukkig hebben wij ons verzet - en met succes - tegen de aanvankelijke bedoeling dat al onze bagage eerst zou achterblijven en daarna door de Japanners zou worden nagezonden. Wij hebben erop gestaan dat alle groote bagage voor kamp A. werd nagezonden voordat kamp B. aan de beurt kwam en dat alle groote bagage voor kamp B. werd verzonden voordat transport B.3 vertrok. Al deze bagage is op de plaatsen van bestemming angekommen (in kamp A. echter niet uitgereikt); de nog grootere bagage als kasten, stoelen, honderden fietsen is nooit angekommen, evenmin als dat wat naar familieleden mocht worden gezonden en als zoodanig van adressen was voorzien. Ook van plaatselijke verkoop van goederen en crediteering van de deposito-rekeningen van betrokkenen is slechts voor enkelen iets terecht gekomen.

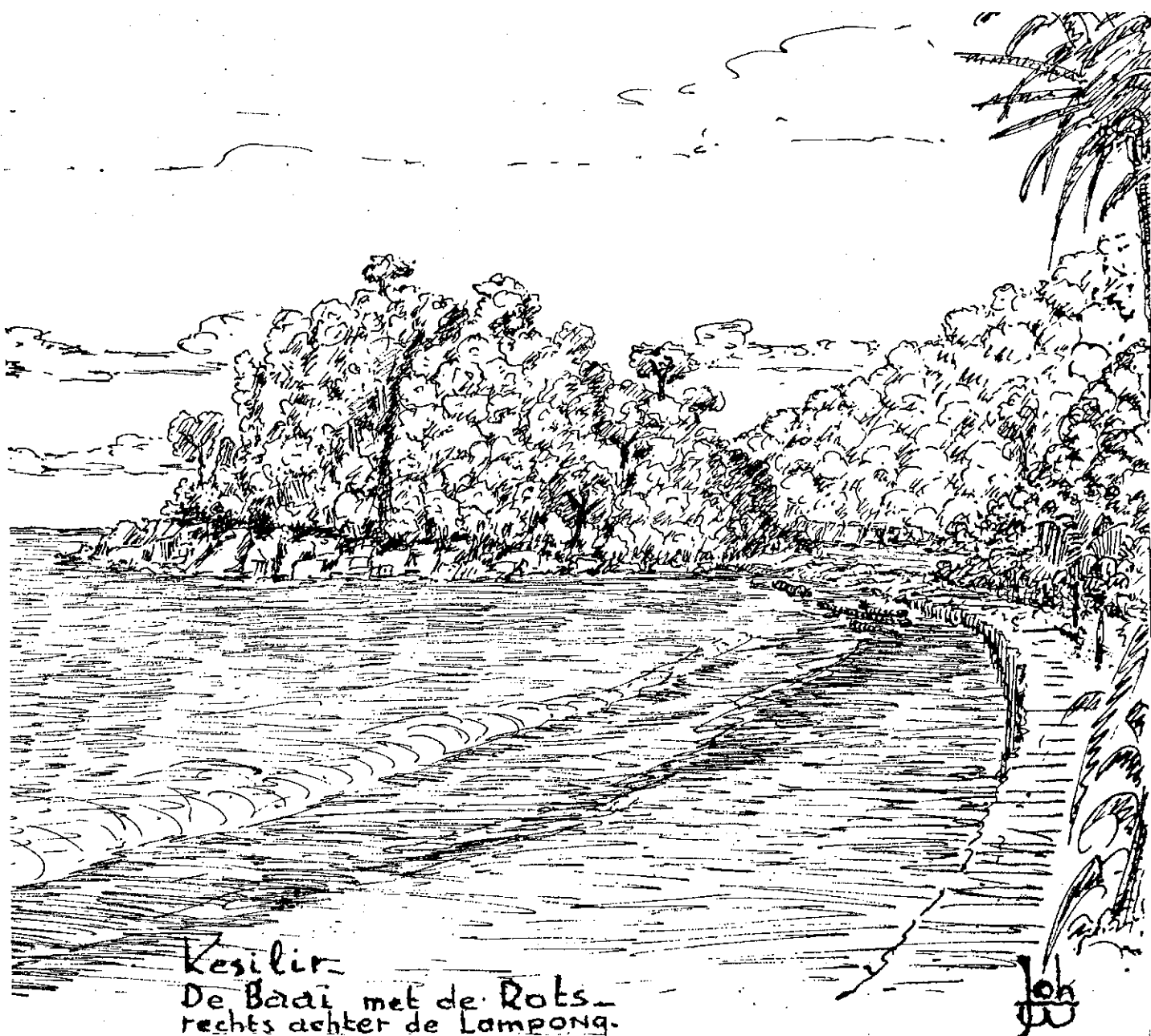
Het einde van dit hoofdstuk lijkt de meest geschikte plaats voor een

RESUME & SLOTWOORD

De Japanners hebben van Kesilir een kolonisatie willen maken die zichzelf geheel bedruipen kon en die bestuurd werd volgens hun richtlijnen en waarin geleefd werd zooveel mogelijk volgens hun gewoonten en gebruiken. Wij hebben om de hiervoor genoemde en overigens vanzelfsprekende redenen ons tot taak gesteld dezen opzet te verhinderen en de gemeenschap, die nu eenmaal tijdelijk te Kesilir ~~moest~~ verblijven, te doen zijn en blijven een Nederlandse samenleving. Wij hebben daarbij de politiek gevolgd er tegenover de Japanners steeds openlijk voor uit te komen dat wij hen als onze vijanden beschouwden, niettemin den toestand onder oogen konden zien en beseften dat wij tijdelijk orders hunnerzijds hadden op te volgen, echter alleen voorzover deze in overeenstemming waren met de rechten en plichten van een bezettende macht en redelijk waren. Werden wat dit betreft de grenzen overschreden dan behielden wij ons het recht voor daartegen te protesteren, en wij hebben dit ook menigmaal gedaan. Voor eenig succes met deze houding was noodig erkenning van de juistheid ervan en vertrouwen. In verband met dit laatste hebben wij den Japanners in kleine zaken dan ook nooit bedrogen, resp. laten bedriegen - met hun hierop voor 100% ingestelde mentaliteit komen zij hier bovendien toch direct achter - en nooit aanslagen gedaan, resp. laten doen op hun corruptheid; in Kesilir is nooit getracht Japanners om te koopen of door ander gekonkel niet officieel hun medewerking op een of ander gebied te verkrijgen. Door het leger werd deze houding geaccepteerd en later door Naito ook wel. Toen wij in augustus/september 1943 Kesilir verlieten was er tot dan een Nederlandsche samenleving geweest en van de door de Japanners gewenschte kolonisatie was geen sprake; wel voorzagen wij toen voor 100% in onze behoeften aan groenten en hebben wij een kleine, zeer slecht onderhouden djarak-aanplant achtergelaten, maar daarin heb ik geen groot bezwaar gezien; al te principieel moet men bij een dergelijk spel waarbij de macht uitsluitend bij den tegenstander berust, ook niet zijn.

Wij hadden echter tegenover de Japanners nog wel wat meer kunnen bereiken indiende geheele kolonisatie één front gevormd had en het niet telkens was voorgekomen dat onze mededeelingen niet werden gedekt door houding, handelingen en uitlatingen van verschillende geïnterneerden. Het was dikwijls bedroevend en ergerlijk hoe weinig begrip er bestond voor onze situatie en bij hoevelen behartiging van hun eigen belangen en belangetjes uitsluitend houding-bepalend waren.

Maar als groote creditpost hiertegenover staat het juiste inzicht en de goede houding van vele anderen en vooral van de staf, zooals die tenslotte gegroeid was door aanvulling van de eerste groep uit de later aangekomenen. Vooral zij ondervonden in hun dagelijksch werk doorlopend de bezwaren en het deprimeerende van gebrek aan medewerking, van latente en openlijke tegenwerking door vele geïnterneerden uit alle vroegere rangen en standen, zoowel ambtenaren als particulieren. Ik heb steeds groote bewondering gehad voor hun werklust en hun juist inzicht dat goed Nederlanderschap, ondanks alle verdachtmakingen van de zwakke en slechte elementen in de kolonisatie, juist eischte in hun zaak te

Kesilir
De Barai met de Rots-
rechts achter de Lampong.

volharden. Alleen door deze grooten steun en volle medewerking van de staf is het mogelijk geweest te Kesilir aan den aanhoudenden Japanschen druk voldoende weerstand te bieden. Het stemt mij tot voldoening dat het tenslotte mogelijk is dit belangrijke werk van deze groep Nederlanders hier te hebben kunnen memoreeren en het is mij een behoefte hen hier nogmaals van ganscher harte dank te zeggen voor hun grooten steun en medewerking in die moeilijke omstandigheden steeds zonder eenige reserve verleend. Namen noemen heeft hier geen zin, waardeering en dank gelden hen allen. Echter wordt niemand tekort gedaan indien ik hier vermeld de extra moeilijke positie, waarin de heer Cellarius af en toe verkeerde wanneer hij tijdens mijn reizen naar Soerabaia het leiderschap moest waarnemen en de verdienstelijke wijze waarop hij deze taak volvoerde.

Dit geldt ook voor zijn werk tijdens twee reizen door hem naar Soerabaia gemaakt.

IV. FINANCIIEEL VERSLAG

A. DE KOLONISATIE

Voor het financieele beheer hiervan kunnen wij zonder meer verwijzen naar de door den heer Joanknecht gemaakte en van duidelijke toelichtingen voorziene afsluitingen per 31 december 1942 en 13 augustus 1943. Zooals hieruit blijkt was het tekort per 13 augustus 1943 nog slechts f 616,95, waartegenover nog beschikbaar waren geheel afgeschreven transportmiddelen, gereedschappen, inventaris goederen, enz. van tezamen veel hogere waarde. Financieel waren wij toen dus practisch bij en het was reeds de bedoeling om nadat een matig saldo aan "eigen" kasmiddelen zou zijn ontstaan, de winst op de toko-goederen tot een lager percentage terug te zetten en grootere uitkeeringen aan have-nots te gaan doen.

Uit deze financieele bescheiden is verder te zien, dat onze voornaamste bronnen van inkomsten zijn geweest giften, die firma's en particulieren voornamelijk van Soerabaia te onzer bechikking hebben gesteld, hetzij voor algemeen gebruik, hetzij voor speciale doeleinden, voorts de winst gemaakt met het toko- en passarbedrijf en tenslotte door leden van den staf teruggestorte, resp. niet ontvangen salarissen en toeslagen. Over de geheele periode juli 1942 - augustus 1943 beliepen onze inkomsten:

Giften:

algemeen	f 3.842,57
voor niets-bezitters	f 4.015,37
voor hospitaal Krikilan	f 963,--

f 8.821,94

Teruggestorte, resp. niet ontvangen

salarissen	f 10.190,--	
toeslagen	f 131,47	
		f 10.321,47
Winst toko- & passarbedrijf		f 12.328,92
Ontvangen van Jap. staf te Soerabaia		f 100,--
		<hr/>
		f 31.572,33
		=====

De giften voor niets bezitters kwamen voornamelijk van enkele Soerabaiasche firma's die ons voor dit doel in 1943 geregeld geld zonden. Initiatief en leiding hiervan berustten voornamelijk bij de heeren Groothuis van het Stroohoedenveem en den heer Holvast van de fa. Holvast & Co.

De salarissen betreffen salarissen, die de Japanners in 1942, zooals zij toen meer deden, b.v. aan de commissies voor de voedselvoorziening te Soerabaia, e.d., aan de leden van de staf wilden toekennen. Een deel stelde hierop voor hunne gezinnen prijs, zoodat het helaas niet mogelijk was dit van den beginne af en bloc te weigeren. Zelf heb ik dit direct principieel geweigerd, maar de Japanners hebben ook mij op de lijst gezet. Evenals verscheidene anderen heb ik dit geld echter nooit ontvangen, doch voor algemeen gebruik direct in de kas laten storten. Een deel van de leden van de staf heeft van de eerste uitbetaling wat ontvangen ten behoeve van hunne gezinnen; bij de tweede uitbetaling heeft practisch iedereen ontvangst geweigerd, resp. het geld in de algemeene kas gestort. De Japanners hebben deze bedragen betaald van half oktober 1942 tot eind februari 1943 en slechts voor een deel van de staf, nl. voor degenen, die in september 1942 daarvan deel uitmaakten. Uit bovenstaande opstelling blijkt wel van hoeveel belang deze weigering van ontvangst voor de kolonisatie is geweest.

Zooals reeds in de toelichting op de balans per 13 augustus 1943 vermeld, hebben de Japanners - tegelijk met de prive-gelden der geïnterneerden - op 13 augustus 1943 de kasgelden der kolonisatie opgevorderd. Tezamen met het restant van de kas van het Soerabaia-kantoor, die de Japanners ons in mei 1943 na de sluiting van dat kantoor niet hebben willen afdragen, en verminderd met het valsche geld en een bedrag van f 15,-- voor een door de Japanners volgens hun beweringen uitbetaalde postwissel, beloopt dit bedrag totaal f 14.168,42. Naito heeft ons medegedeeld dat hij van dit bedrag zou betalen de leveringen van plaatselijke leveranciers aan onze toko's/passars in den tijd toen wij alleen kampgeld hadden en hen dus niet konden betalen, totaal f 3.852,915 en misschien f 2.006,10 aan enkele toko-leveranciers in Soerabaia e.d., die hierom dringend gevraagd hadden. Van het restant ad ca. f 8.300,-- zou hij ca. f 3.300,-- zenden naar Kamp A. en ca. f 5.000,-- naar Kamp B., tezamen met de opbrengsten van de plaatselijke vendutie's na ons vertrek. Er schijnt in die nieuwe kampen wel nog wat geld ex Kesilir aangekomen te zijn, maar de bedragen die wij later hebben hooren noemen stemden niet.

Het is echter niet noodig lang stil te staan bij de financiële operatie's van de Japanners na de liquidatie van Kesilir. Vast staat in elk geval dat de crediteuren van Kesilir, die deze gemeenschap van landgenooten in hun moeilijke omstandigheden zoo goed geholpen hebben, als gevolg van het plotseling ingrijpen der Japanners, voor een deel niet betaald zijn. Het is naar mijn meening de plicht van de Ned.-Indische Regeering, zoodra er in dit land weer eenigszins ordelijke toestanden gaan heerschen, deze firma's alsnog af te betalen.

B. DE GEINTERNEERDEN

De opvordering van het geld in augustus 1943 betrof niet alleen de algemeene middelen van de kolonisatie doch ook de gelden van alle geïnterneerden afzonderlijk. Natuurlijk ging deze inlevering niet van harte, veel werd achtergehouden en in mede te nemen bagage en kleeën of te Kesilir in den grond verstopt. De Japanners waren hiervan uiteraard prompt op de hoogte door verraad van de PAGI en N.S.B. en als gevolg van de onverstandige wijze waarop velen hierover praatten. De Japanners deden dan ook nog enkele aanmaningen, waarna ook telkens weer wat werd gestort! Wij hebben na lang aandringen van Naito gedaan gekregen dat iedere geïnterneerde voor zijn contante storting een door hem gestempelde kwitantie ontving.

De vorderingen van de geïnterneerden individueel beliepen echter hogere bedragen omdat men nog vorderingen had uit hoofde van niet of slechts gedeeltelijk door de Japanners uitbetaalde postwissels, niet uitbetaalde toeslagen over juli en augustus 1943 en niet uitbetaalde vergoedingen voor geleverde groenten en aangeplante groenten en djarak. Voorts hadden de in mei 1943 gearriveerde geïnterneerden uit de gevangenis te Soerabaia nog vorderingen uit hoofde van hun daar afgenomen bedragen. Ons kantoor heeft al deze bedragen nominatief op staten gecompileerd en samengevoegd in Bundel A. voor kamp A. en id. B. De Japanners zouden deze bedragen op "deposito-rekeningen" crediteeren, op basis waarvan in de andere kampen geregeld uitbetalingen zouden worden gedaan. Van geregelde betalingen is uiteraard niets terechtgekomen, maar af en toe kwam dit later wel voor en na 15 augustus 1945 is aan velen, misschien wel aan alle nog in leven zijnden, het restant uitbetaald. Niettemin hebben de menschen hierop groote verliezen geleden, want de stortingen zijn geschied in N.I. geld, de uitbetalingen in steeds minderwaardiger "Japansch" geld. Voor de groote meerderheid maakt dit, vooral na de latere ontwikkelingen, niet veel uit omdat de meeste bedragen gering tot zeer gering waren, maar in een enkel geval zou nog wel eens een bedrag geclaimd kunnen worden d.w.z. alleen op basis van de in Kesilir, resp. Soerabaia gestorte bedragen en van niet uitbetaalde postwissels.

De totalen van deze bedragen waren als volgt:

	Kamp A. Banjoebiroe	Kamp B. Tanggerang	TOTAAL
A. Gestort te Kesilir	f 25.320,28	f 16.669,66	f 41.989,94
B. Niet uitbetaalde Postwissels	f 1.066,50	f 530,--	f 1.596,50
C. Niet uitbetaalde gedeelten van postwissels	f 1.499,--	f 1.010,--	f 2.509,--
D. Toeslagen over Juli & Augustus '43	f 1.813,57	f 1.814,75	f 3.628,32
E. Uitbetalingen voor groenten	f 849,145	f 997,195	f 1.846,34
F. Uitbetalingen voor bebouwde oppervlakten	f 1.055,56	f 1.513,31	f 2.568,87
G. Gestort te Soerabaia	f 18.832,78	f 8.276,76	f 27.109,54
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	f 50.436,835	f 30.811,675	f 81.248,51
H. Uitbetaalde f 10,-- aan Soerabaia-ge- interneerden	f 3.710,--	f 1.700,--	f 5.410,--
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	f 46.726,835	f 29.111,675	f 75.838,51
Debetsaldi	f 231,39	f 27,17	f 258,56
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	f 46.958,225	f 29.138,845	f 76.097,07
	=====	=====	=====

Te Kesilir is in juni 1943 per, in mei 1943 uit Soerabia gekomen, geïnterneerde, onverschillig hun saldi, door de Japanners f 10,- uitbetaald (sub. H); de daardoor ontstane debetsaldi bedragen totaal f 258,56.

V. DE COLLABORATEURS TE KESILIR, TANGGERANG EN VOLGENDE KAMPEN

KESILIR

In October 1942 werd door de Japanners naar hun kantoor opgeroepen P.M. van den Eeckhout, ons toen nog geheel onbekend. Ongeveer een week later kwam deze man op ons kantoor zijn terugkomst melden. Hij vertelde toen dat hij naar Bondowoso was geweest en daar in die week de gast was geweest van de Ken Pei Tai. Hij was, alles volgens zijn zeggen, zeer vriendelijk door de Ken Pei Tai ontvangen, had veel omgang met hen gehad, had tezamen met hen de maaltijden gebruikt, e.d. Bovendien had zijn echtgenoot, die bij de Japansche Marinestaf in Soerabaia werkte, naar Bondowoso mogen komen en hadden zij samen in een naast het kantoor van de Ken Pei Tai gelegen huis mogen verblijven. Op onze vraag in welke taal hij zich met de Japanners onderhield deelde van den Eeckhout mede dat hij behoorlijk Japansch sprak, dat hij o.a. geleerd had in Samarinda, waar hij voor den oorlog enkele jaren gewoond had en veel omgang met Japanners gehad had. Hij had toen reeds de Japanners en hunne opvattingen leeren waardeeren. Waarom hij naar Bondowoso was opgeroepen en waarom hij daarna weer naar Kesilir was teruggestuurd was hem, volgens zijn zeggen, niet duidelijk.

Er waren twee mogelijkheden, nl. dat v.d. Eeckhout door de Japansche huichelaars inderdaad vriendelijk was ontvangen, conform diens vreemde openhartige verhaal of dat hij door de Ken Pei Tai straf was aangepakt, resp. bedreigd. In beide gevallen was er uiteraard nog een door hem verwezen vervolg, nl. dat v.d. Eeckhout voor de Ken Pei Tai in Kesilir zou optreden als hun "agent".

De man was voor ons in elk geval een uiterst verdacht individu geworden. Wij hebben hem dan ook van toen af aan laten observeeren. Al gauw werd er meer over hem bekend en tenslotte werd bevestigd dat P.H. van den Eeckhout één der muiters van de "Zeven Provinciën" was.

Het bleek al spoedig dat hij zich begon te weren. In zijn loods en omgeving hield hij wel eens bijeenkomsten met Indo-Europeanen, sprak hen eerst rustig toe, maar ging geleidelijk verder in de richting van de noodzaak van het verbeteren van de bestaansmogelijkheden in dit land van de Indo-Europeanen dat zij nu ook grond in eigendom moesten kunnen verkrijgen, e.d. Deze voordeelen waren hun tot nu toe onthouden, maar de Japanners zagen dit beter in, zouden hun meer geven wat hun toekomt. Maar dan moest men natuurlijk de Japanners niet vijandig gezind zijn, integendeel, met hen samenwerken; deed men dit, resp. gaf men van zijn goeden wil hiertoe blijk; dan zouden de zegeningen van Japansche zijde vanzelf komen, te beginnen met over eenigen tijd vrijlating van Kesilir. Natuurlijk kreeg hij in het vreemde mengelmoes dat te Kesilir was samengebracht meelopers in ontevreden en slechte elementen en vele domme lieden, die door een demagoog als v.d. Eeckhout - hoewel op een laag niveau - ongetwijfeld was, gepakt werden. Op de lijsten die hij liet circuleeren verkreeg hij dan ook handtekeningen, wier aantal hij nog vermeerderde door allerlei bedrog.

Toen kwam de oproep der Japanners om vrijwilligers voor sawahmaken en natuurlijk waren v.d. Eeckhout en zijn volgelingen daar bij. In deze afgelegen streek - hij kwam toen op perceel no. 30 te wonen - kon hij niet alleen actiever optreden, maar in deze

verzameling van 270 sawahverbouwers had hij natuurlijk meer succes. Alleen al met de belofte dat zij over eenigen tijd Kesilir mochten verlaten en naar huis terug gaan en verder dat zij door met de Japanners samen te werken nog financieele en andere voordeelen zouden genieten, kreeg hij in deze groep van overwegend domme, debiele en slechte elementen al spoedig meer aanhangers.

Het duurde niet lang of onze inlichtingen wezen uit dat v.d. Eeckhout een organisatie gesticht had die den volgenden naam had: "Persaudaraan Asia Golongan Indonesia", afgekort PAGI.

P.A.G.I.

De leen van de PAGI beschouwden zich als Aziaten, als in Indonesië wonende onderdanen van Groot-Azië. Zij wilden geen Nederlandsch onderdaan meer zijn, waren in houding en uitlatingen bepaald anti-Nederlandsch. Onder elkaar spraken zij geen Nederlandsch meer maar Maleisch of Javaansch. Zij probeerden dit ook tegenover anderen vol te houden. Vanzelfsprekend namen wij daar geen genoegen mede en steeds gaf men in een onderhoud vrij spoedig toe en sprak Nederlandsch met mij, ook v.d. Eeckhout. Verscheidenen, ook v.d. Eeckhout, droegen dikwijls Indonesische kleederdracht en namen Indonesische namen aan.

Tegenover de Japanners waren zij kruipend vriendelijk en onderdanig; zij waren er steeds op uit goede beurten te maken en zochten deze mogelijkheid zeker niet het minst in het verraden van andere geïnterneerden, hetgeen op grond van opmerkingen en uitlatingen dikwijls gemakkelijk was. Overigens gedroegen zij zich tegenover de andere geïnterneerden vijandig en uitermate onbeschoft.

Intern werd de groep door v.d. Eeckhout fascistisch beheerd en ook naar buiten bleek dit steeds duidelijker door hun optreden in groepsverband, vooral na Kesilir in Tangerang en ook in Tjimahi.

Natuurlijk wekte dit optreden van deze groep reactie's op, speciaal bij de Indo-Europeanen, die hen beschouwden als afvalligen en verraders van hun goede zaak. (Er was slechts één totok lid van de PAGI). Er hebben te Kesilir dan ook enkele kloppartijen plaats gehad tusschen Indo-Europeanen en leden van de PAGI.

Zoodra wij van het vormen van deze organisatie vernamen hebben wij Naito gezegd dat aparte organisatie's onder de "kolonisten", en vooral op politiek gebied, uiterst ongewenscht waren en dat ik deze organisatie zou verbieden. Wat ik al vermoedde werd toen duidelijk, Naito wist er ook al van, speciaal van de relatie's van v.d. Eeckhout met de Ken Pei Tai, gevoelde er persoonlijk niets voor, maar kon en durfde niet ingaan tegen het werk en de wenschen van de Ken Pei Tai. Dit en verscheidene volgende gesprekken hierover kwamen niet verder dan verzekeringen zijnerzijds dat deze beweging z.i. niet bezwaarlijk was, geen moeilijkheden zou opleveren, dat deze menschen in de sawahs zulk goed werk presteerden, enz.

Wij hadden van deze beweging telkens last, b.v. doordat v.d. Eeckhout in het geheim en speciaal in de alleen langs bijna onbegaanbare wegen bereikbare sawahstreek bijeenkomsten toesprak en daarin haat zaaide tegen de "blanda's", waarop ook deze in hun houding en uitlatingen tegen de PAGI-lieden weer reageerden. Ook is het b.v. enkele malen voorgekomen dat geïnterneerden een oproep kregen den volgenden dag op een bepaald punt te verschijnen,

geteekend namens de Ken Pei Tai door v.d. Eeckhout. Betrokkenen waren door een dergelijke oproep door de Ken Pei Tai dan zeer verontrust, vroegen mij in hun angst wat te doen.

Het antwoord was steeds, dat men in de kolonisatie alleen orders resp. oproepen van mij kon krijgen, men behoefde op andere niet te reageeren. Men ging dan ook niet, maar de eerste keer was men niet eerder gerustgesteld dan wanneer het fatale uur gepasseerd en er niets gebeurd was. Orders aan v.d. Eeckhout, dit na te laten en protesten bij Naito hadden tijdelijk eenig gevolg, maar nooit permanent; Naito wilde wel maar durfde niet en v.d. Eeckhout werd steeds gesteund door de Ken Pei Tai. Dit laatste bleek ook duidelijk daaruit dat hij na eenigen tijd de wacht aan den ingang mocht passeeren en dan op het Japansche kantoor ontmoetingen had met de Japanners, ook met Japanners die van andere plaatsen kwamen, waarschijnlijk (enkele malen via onze kanalen geconstateerd) van de Ken Pei Tai te Banjoewangi, Bondowoso of Djember. Zoo was er door deze beweging dikwijls een onbehagelijke stemming onder de geïnterneerden, vooral door het door hen, als mogelijk, te plegen verraad. Het is in verschillende gevallen gebleken dat menschen die plotseling door den Ken Pei Tai werden weggehaald, waren verraden door de PAGI. Vooral anti-Japansche uitlatingen werden door v.d. Eeckhout o.a. met graagte aangebracht en door de Ken Pei Tai "behandeld".

Eenigen tijd na de oprichting gingen de PAGI lieden een insigne dragen, bestaande uit een roode bol op een wit veld (dus de Japansche vlag) en daaronder een roode of gele ban. De subalterne "officieren" kregen op deze roode baan 1, 2 of 3 sterren, de hoofd-officieren idem op de gele baan - v.d. Eeckhout had 3 sterren op een gele baan (kolonel?). Met het vorderen van den tijd werd hij steeds kwistiger met de promotie's, tenslotte waren er als in een Zuid-Amerikaans leger meer officieren dan soldaten. Waarschijnlijk hield dit verband met de tegenvallers die men telkens had te verwerken. Bij voorbeeld liet v.d. Eeckhout zich telkens verleiden voor de vrijlating der PAGI lieden uit Kesilir, later uit Tangerang, resp. Tjimahi, een datum te noemen, op welken dan steeds niets gebeurde. Dit zal dan ook wel de oorzaak geweest zijn van het zeer varieerende ledenaantal; soms had hij er een 250, maar zakte dan weer in, wel eens tot \pm 80. Bij hun vertrek van Kesilir was hun aantal volgens "officieele" opgave, nl. van de Japanners, 94. Dit insigne met den rooden bol heeft hun den bijnaam van "ballenjongens" bezorgd.

Het hoogtepunt in het telkens terugkeerende conflicten met deze lieden

kwam pas tegen 8 maart 1943. Onze inlichtingen wezen uit dat v.d. Eeckhout op 8 maart 1943, den verjaardag van de capitulatie op Java, op zijn perceel de Japansche vlag wilde laten hijschen, zijn lieden een eed van trouw aan Japan laten afleggen, waarna men gezamenlijk het Japansche volkslied zou zingen. Wij hebben Naito medegedeeld dat het nu mis zou gaan in de kolonisatie, nu zouden de groote onderlinge vechtpartijen komen, waarvoor de Japanners steeds zoo'n vrees hadden; de andere "kolonisten" zouden zich nl. tegen deze anti-Nederlandsche daden verzetten (men was inderdaad van plan het gedoe der landverraders met geweld tegen te gaan). Ik heb hem gezegd dat ik de PAGI zou verbieden hun plannen uit te voeren, maar i.v.m. den steun die de Japanners tot nu toe direct en indirect v.d. Eeckhout c.s. hadden verleend, niet te verwachten dat men zonder meer zich aan dat verbod zou houden en dat ik voor

de eventueele gevolgen, onderlinge vechtpartijen e.d., in verband met onze te geringe politiemacht niet kon instaan. Naito stelde dat hij begreep dat wij wat de PAGI wilde doen, niet konden waardeeren, maar dat het op zichzelf in het geheel niet belangrijk was, wij moesten hen hun gang maar laten gaan en de andere geïnterneerden opdragen dit eveneens te doen, resp. zich op 8 maart niet naar perceel 30 te begeven en hun dit eventueel met onze politie beletten. Geantwoord dat wij dit niet konden in verband met de steeds door de Japanners te zwak gehouden politie en ook niet wilden, dus de opdracht hiertoe ook niet zouden geven. Al waren wij geïnterneerd, de samenleving te Kesilir was een Nederlandsche en daarin hoorden geen manifestatie's van afvalligen van de Nederlandsche zaak. Den volgenden dag werd de zaak in den zelfden geest met Naito en Mujairi en Fukushima besproken; toen wij hetzelfde standpunt handhaafden, zeiden zij dat zij de zaak nog eens zouden overwegen. Zij hebben toen 'smiddags de aangelegenheid met den kolonel in Banjoewangi besproken en ons den volgenden dag het resultaat medegedeeld. Dit luidde, dat de kolonel inzicht en standpunt van v.d. Eeckhout c.s. zeer kon waardeeren, want Japan was immers onoverwinnelijk en de macht die ook in dit deel van Oost-Azië welvaart kwam brengen; aansluiting bij die macht was dus zeer verstandig, maar met alle appreciatie voor dergelijke gedachten was het toch de wensch van den kolonel dat zoolang men nog te Kesilir vereenigd was men deze en andere gedachten niet uitsprak en ook geen in dien geest sprekende handelingen pleegde. Verder had de kolonel nog gezegd dat allen in de kolonisatie gelijk waren en dat iedereen zich aan de interne regelingen had te houden en zich met verzoeken e.d. alleen tot den leider mocht wenden, resp. niet rechtstreeks tot de Japanners. Men verzocht mij e.e.a. bekend te maken, ook aan v.d. Eeckhout. Dit is gebeurd, wij hebben v.d. Eeckhout op ons kantoor laten komen en hem het noodige medegedeeld. De kolonisatie is terzake per circulaire ingelicht.

Den eersten tijd hierna was de PAGI wat kalmer, maar geleidelijk staken zij de kop weer meer op en hadden wij af en toe last van hun gedoe. Maar tot ons vertrek zijn er geen groote explosie's en perioden van groote spanning meer geweest.

Na den sawahoogst hielden deze lieden zich voornamelijk bezig met groententeelt en verzorging van sappies en varkens, die door de Japanners in het sawah-rayon in een kraal waren ondergebracht. Bij dit werk waren zij dagelijks in contact met hun Japansche vrienden en konden van hun serviliteit naar hartelust blijk geven.

Het is duidelijk dat in deze N.W.-hoek van Kesilir steeds gestookt werd en dat van daar gevaar dreigde. Wij waren van alles wat zich daar afspeelde vrij goed op de hoogte, vooral door de informatie's ons verschaft door den betreffende rayonleider, den heer van Zeyl en het hoofd van onze sawah-afdeeling den heer Klasing. Deze beiden hadden daar dikwijls een moeilijke en ondankbare taak, die zij steeds zeer goed en zonder vrees hebben vervuld.

Als voorbeeld welk tuig er onder de PAGI school diene, dat een drietal van hen schriftelijk bij de Japanners hebben gesolliciteerd naar in diensttreding bij het Japansche leger of bij de Ken Pei Tai. Toevallig hebben wij dit bemerkt doordat hun procedure blijkbaar niet juist is geweest en de Japanners ons kantoor verzocht hebben hun deze geopende brieven terug te geven. Afschriften van deze brieven zijn thans niet beschikbaar, deze

zijn bij de zich nog te Kesilir bevindende bescheiden.

De nauwe samenwerking die al te Kesilir bestaan heeft tusschen PAGI (en N.S.B.) en de Japanners bleek nog eens duidelijk bij ons vertrek van Kesilir. Het begon bij de begrafenis in begin September 1943 van één der vooraanstaande N.S.B.'ers. Er werd toen gesproken door vertegenwoordigers van de N.S.B. en de PAGI, die beiden betreurden dat de overledene niet kon medewerken aan de groote taak, die voor hen was weggelegd en waaraan binnen zeer korten tijd kon worden begonnen! Zij wisten toen dus reeds door besprekingen met de Japanners, wat wij ook reeds vermoedden, dat zij in het nieuwe kamp, nl. te Tangerang, door de Japanners met de leiding zouden worden belast. Naito had nl. opdracht gegeven bij het transport B.2 de geheele N.S.B. en PAGI in te deelen en v.d. Eeckhout moest van dat transport assistent-transportleider zijn. Opdat dit goed uitgevoerd zou worden kwam Naito twee door de Japanners zelf opgemaakte lijsten brengen, van enkele Japansche hieroglyphen voorzien, waarvan de één onder het opschrift "Persauderaan" Asia Golongan Indonesia, jang tetap setija toedjoean, HAKOITYOE" de namen van 94 PAGI-leden vermeldde met als eerste hun hoofdman P.H. van den Eeckhout, de andere onder het opschrift "Golongan N.S.B." de namen van 42 N.S.B.-ers. Hieruit blijkt al duidelijk dat deze beide groepen rechtstreeks overleg pleegden en samenwerkten met den vijand.

Wij hebben tegenover Naito onze vermoedens uitgesproken inzake de leiding in het kamp B. en gezegd dat dit een onjuiste handeling zou zijn, die ook hun moeilijkheden zou geven. Hij kon er niets aan veranderen, had terzake opdracht gekregen en een dergelijke regeling lag nu eenmaal in de lijn van de toen algemeen gevolgde politiek der Japanners.

N.S.B.

Ook hiervan hebben wij in Kesilir last gehad. Met de diverse transporten waren er ca. 40 N.S.B.-ers in Kesilir aangekomen. Zij woonden dus verspreid over de geheele kolonisatie.

Al spoedig kreeg ik van hun leider en zijn waarnemer eenige malen het verzoek alle N.S.B.-ers samen te laten wonen. Zij werden nl. volgens hun zeggen in de kwartieren waar zij woonden, wel eens bedreigd, in elk geval onaangenaam bejegend. Er was natuurlijk geen enkele aanleiding aan verzoeken van N.S.B.-ers tegemoet te komen. Zij hebben het daarna bij de Japanners geprobeerd en tenslotte heeft Naito dit toch toegestaan. Zij hadden een groot huis uitgezocht vlak bij de brug, zoodat zij bij een eventueele liquidatie gauw uit de voeten waren, maar dit hebben wij nog kunnen verhinderen en hen kunnen krijgen in twee slechte loodsen West van de dessa Sanggar.

Ook deze groep bestond vrijwel geheel uit verraders van de Nederlandsche zaak, die doorlopend heulden met onze vijanden. Stuk voor stuk waren zij verachtelijke laffe verklikkers. Vooral hun "leider" was een zeer gemeen type, die even goede vrienden was met de Japanners als v.d. Eeckhout.

TANGGERANG

Wij werden hier ondergebracht in een opvoedingsgesticht, tezamen met ca. 135 man die uit Bondowoso kwamen en in Rogodjampi bij transport B.1 gevoegd waren. De ligging was slecht, ± 60 cm.

per man op houten britsen, twee boven elkaar. Waschgelegenheden en privaten onvoldoende; van de badgelegenheden kwam nog iets terecht met pompen ex Kesilir. Ook hospitaal en apotheek liepen geheel op de Kesilir-voorraden. Gelukkig bestond het personeel daar praktisch geheel uit doktoren en verplegers van Kesilir, waardoor de geneeskundige behandeling goed was. Door de hierna te noemen leiding werd uiteraard als hoofd van den Medischen Dienst aangesteld de reeds eerder genoemde Dr. H; doch zelfs deze leiding waren zijn tekortkomingen te erg, zoodat hij na eenigen tijd werd afgezet. De voeding was veel minder dan te Kesilir en liep geleidelijk verder achteruit, hetgeen aan het fysiek der geïnterneerden, speciaal van de totoks, goed te merken was. Speciaal van de totoks omdat de voedselverdeling onder deze "volksregeerders" zoo geregeld was dat PAGI en NSB ruim voldoende kregen, de Indo-Europeanen minder, maar nog redelijke hoeveelheden, en het tekort geheel drukte op de ca. 400 daar aanwezige totoks.

Inderdaad was de leiding in Tanggerang door de Japanners opgedragen aan de slechte elementen van Kesilir. Dit was reeds geheel geregeld toen de staf van Kesilir met het derde en laatste transport in Tanggerang aankwam. De leiding berustte bij een driemanschap (Dji Dji Kai In), waaronder v.d. Eeckhout. Deze werkten nauw samen met de twee Japansche leiders, Fushitani en Mitanda (de laatste ex Kesilir), beide zeer slechte vertegenwoordigers van hun volk. De supervisie over Tanggerang berustte bij een wacht van Indonesische politie-agenten, die Japansch optraden.

Het driemanschap volgde zonder meer de orders der Japanners op en heeft den toestand voor ons nog veel slechter gemaakt dan alleen onder Japanners het geval zou zijn geweest. Vooral v.d. Eeckhout was plus royaliste que le roi. De appels werden militairerement gehouden, gepaard gaande met ceremonieën voor de Japansche vlag en slaag als er iets aan mankeerde, v.d. Eeckhout gaf orders en hield toespraken namens Dai Nippon, alle functie's (behalve op medisch en godsdienstig gebied) waren in handen van leden van de PAGI en N.S.B.-ers die deze op alle mogelijke wijzen ten bate van zichzelf en hun groep uitbuitten, deze lieden verrieden telkens totoks en Indo-Europeanen, die dan door de Japanners of de Indonesische politie werden afgeranseld, enz. enz. Al gauw kwam het verbod van gebruik van de Nederlandsche taal. Dit was een zeer funeste maatregel. Niet alleen om het vernederende ervan, maar nu waren er uiteraard voor de verraders gelegenheden te over om "vijanden" aan te brengen; zij deden dit dan ook menigvuldig en menigeen heeft de gevolgen daarvan aan den lijve ondervonden. Enkelen van ons werden soms dagen lang geschaduwd, alleen al om ons te betrappen op het spreken van onze eigen taal. Op een ochtend-appel vroeg v.d. Eeckhout wie niet voldoende Maleisch kon spreken; degenen die zich aanmeldden werden naar Mitanda gebracht, die hun zonder eenige nadere uitleg enkele harde halen met een dikke rottan over het hoofd gaf. De groote bagage moest centraal in een goedang worden opgeslagen met als voornaamste doel de mogelijkheid uit de barang van de totoks te rooven wat men wilde. De collaborateurs ontzagen zich niet om zich met gestolen kleeren mooi aan te kleden (rijbroeken, beenkappen, kaplaarzen, enz.) en daarin dagelijks pronkend rond te loopen. Bij voorbeeld bij aankomst van de bagage moest deze van de totoks gevisiteerd worden; hiervoor werd aangewezen de PAGI die er als wilde dieren op aanvielen, niet wachten konden op openen der koffers, maar de

sloten forceerden en de riemen doorsneden om hun roof maar spoedig te kunnen beginnen.

Later moest alle kleeding die men boven drie stuks per man had, worden ingeleverd ter uitreiking aan degenen, die minder hadden; ook dit ging grootendeels naar PAGI en NSB. Ook alle voedsel in blik werd afgenomen en verdween in een goedang, waaruit ook wel wat aan het hospitaal werd verstrekt, maar een groot deel ging naar de beide bekende groepen, vooral naar de drie leiders. Dit alles geschiedde op orders namens de Japanners maar wij waren allen overtuigd dat velen waren voorgesteld door het driemanschap.

Er zou over deze terreur door nauw met elkaar samenwerkende "landgenooten" en Japanners nog veel meer te vertellen zijn, maar ik geloof met het bovenstaande al voldoende een beeld daarvan te hebben gegeven. Wel dient nog vermeld te worden dat op Japansche feestdagen (zoals b.v. op 7 december) er steeds een plechtigheid georganiseerd werd, waarbij o.a. door PAGI-leden de Japansche vlag werd geheschen, het Japansche volkslied moest worden gezongen; waarbij er voornamelijk geluid kwam uit de gelederen van PAGI en NSB, die dit evenals een Japansch overwinningslied telkens vooraf instudeerden, alles begeleid door een strijkje en bij welke gelegenheden v.d. Eeckhout altijd een brallende toespraak hield, waarin o.a. de trouw van de PAGI aan Dai Nippon werd vermeld en hun werk ten bate van ASIA-RAYA, de goede samenwerking met de NSB.

Zoals uit het voorgaande blijkt werkte de NSB geheel met de PAGI en de Japanners samen. In dien tijd werd door een NSB-er een soort brochure opgesteld, getiteld "Het verraad van de N.S.B.", die de bedoeling had aan te toonen dat er van verraad geen sprake was. Het was een stuk in Nazi-stijl dat in zijn opzet uiteraard niet slaagde, wel vol onjuistheden stond. Het zou dan ook niet de moeite waard zijn dit ding te vermelden indien niet één der slotzinnen van dit in November 1943 geschreven stuk aan de vergetelheid moest worden onttrokken. Deze slotzin, resp. conclusie luidde nl. ongeveer als volgt: "In dezen strijd van Westersche volksgeest tegen het communisme staan wij, Nederland-sche nationaal-socialisten, dan ook geheel achter Adolf Hitler". In hun afdeeling te Tangerang hingen ook portretten van Hitler en Mussert. Hun groep had in Tangerang versterking gekregen in een tot Nederlander genaturaliseerden Oostenrijker, een zeer slecht individu, die voor en na zijn interneering - hij is in Tjimahi weer door de Japanners vrijgelaten - met een hakenkruis rondliep. In Tangerang leidde deze man elken ochtend de Japansche gymnastiek, op de maat van de muziek van de harmonica van een andere N.S.B.-er.

Behalve dat de wensch tot samenwerking met Japan een voorname drijfveer was voor het optreden van v.d. Eeckhout c.s. speelde hierin ook een groote rol de factor van wraakneming, b.v. tegen diegenen die hen in Kesilir hadden gedwarsboomd. De heer Cellarius en ik ondervonden dit al spoedig. Uiteraard was er heel gemakkelijk een beschuldiging tegen ons in te brengen. Dit geschiedde op grond van het van Kesilir medegenomen geld; niet alleen werden wij verantwoordelijk gesteld voor het geld dat de geïnterneerden afzonderlijk hadden medegesmokkeld maar vooral voor eenig bankpapier dat in algemeene barang, nl. in een schrijfmachine verborgen was meegekomen, daarin verstoppt door een lafaard die zelf het risico niet had durven dragen. Deze was in Tangerang bekend, is daarvoor ook op het matje geroepen doch heeft er geen nadeelige gevolgen van ondervonden.

Den volgenden dag echter moesten alle geïnterneerden aantreden, de heer Cellarius en ik moesten voor het front komen en kregen daar onze straf, eerst zooveel mogelijk stompen en trappen van vier Indonesische politie-agenten, daarna van Fushitani met jiu-jitsu en met een rottan overall waar hij ons maar raken kon. Naar onze stellige overtuiging is de Japanner hiertoe aangezet door v.d. Eeckhout die nog iets van Kesilir had te verrekenen.

Wij moeten nog even stilstaan bij een figuur die eerst in Tangerang naar voren is gekomen, C.H., den derden van het driemanschap, die als zijnde een even slecht individu als de beide anderen, daarin uitstekend paste.

In Kesilir bemerkten wij wel eens iets van de sterk anti-Nederlandsche gezindheid van deze man - hij heeft daar b.v. gezegd dat het nu gedaan was met de positie en den invloed der Nederlanders in Nederlandsch-Indië en dat de Indo-Europeanen nu moesten trachten de functie's in handen te krijgen - en hij had daar wel reeds contact met de PAGI maar bij ons weten is hij daarvan geen lid geweest. Hij is Indo-Europeaan, heeft een goed verstand, is zeer sluw en was sergeant-majoor in het K.N.I.L. Hij spreekt ook Japansch, was in Tangerang eenige malen tolk voor Fushitani.

Zooals gezegd was H. een "goed" lid van het driemanschap dat in Tangerang - in het beschermingskamp Tanah Tinggi zooals het kamp officieel heette - met de leiding belast was. Al spoedig begon ook hij politiek te bedrijven. In de zalen waar de Indo-Europeanen lagen - allen waren in één vleugel geconcentreerd - hield hij toespraken met steeds als hoofdmotieven dat zij tot nu toe niet gekregen hadden in hun geboorteland, dat waarop zij recht hadden, dat er nu andere tijden kwamen, waarin zij wel aan hun trekken zouden kunnen komen, dat daarvoor noodig was zich hecht te organiseren en onder goede leiding te stellen, dat de Nederlanders hen altijd op een afstand hadden gehouden, dat de tegenwoordige bezettende macht hun gunstig gezind was, enz. Toen hij hen voldoende voorbereid achtte liet hij verklaringen tevens volmachten teekenen. Daarin werd de naam van den kamercommandant - steeds een volgeling van H. - ingevuld en de naam van H., waarmede deze hun algemeene leider was geworden. Slechts ca. 50 van de ± 950 Indo-Europeanen hadden voldoende inzicht en ruggespraak om teekenen te weigeren. Deze 50 werden uit de vleugel van H. verwijderd en bij de totoks ondergebracht, een enkele kamercommandant, die geweigerd had te teekenen, werd afgezet.

Den dag volgende op het teekenen werd op het ochtend-appél bekend gemaakt dat H. "een politieke overeenkomst" had gesloten met v.d. Eeckhout, z.g. om te voorkomen dat er nog geschillen zouden zijn tusschen de in Tangerang aanwezige Indo-Europeanen. Toen ging een groot deel van degenen die geteekend hadden een licht op en gevoelden zij zich bedrogen. Dit was nog meer het geval toen daarna in hun zalen bekend gemaakt werd dat H. en v.d. Eeckhout contact zochten met D., den collaborateur die nog vrij was en geregeld met de Japanners samenwerkte. De beide "leiders" waren het met de politiek van D. eens en wilden probeeren met hem samen te werken en met dienst hulp van de Japanners gedaan te krijgen, dat hunne groepen werden vrijgelaten.

Ook nadat H. de meeste Indo's "gevangen" had bleef hij actief door toespraken tot hen te houden en hen met circulaires te

bewerken. Deze laatsten werden meestal opgesteld door een vroegeren secretaris van den bond van Douane personeel, een bekend quirlant, die in de groep veel achter de schermen werkte en die later in Tjimahi overging naar v.d. Eeckhout en diens secretaris werd.

De H.-groep ging ook aan een insigne doen. Het ontwerp vertoonde een rijpe padihalm op een rood/blauw veld. Tot het dragen ervan is het echter niet gekomen.

Moet men de PAGI en N.S.B.-groepen practisch geheel als fout beschouwen, met degenen die de verklaring/volmacht aan H. geteekend hebben is dit niet het geval. Het overgrootste deel van hen is te beschouwen als onverstandige meeloopers, bij wier teekenen vrees ook een rol heeft gespeeld.

Ons verblijf te Tanggerang heeft gelukkig niet lang geduurd. D.d. 7 en 8 februari 1944 werden wij in twee groepen overgebracht naar Tjimahi.

TJIMAHI-KAMP IN IVE en IXe BATALJON

Ook hier hebben wij van voren beschreven slechte individuen last gehad. Doordat wij hier een kampleiding kregen, die zich voor 100% op Nederlandsch standpunt stelde, was het verblijf in Tjimahi vanzelfsprekend niet te vergelijken met dat in Tanggerang, maar doordat de sluwe H., die transportleider was van het eerste Tanggerang-transport, zich in de leiding gedrongen had en daarin ondanks de onmiddellijk geuite waarschuwingen helaas gehandhaafd werd, hadden de slechte elementen weer eenig houvast gekregen. Voorts moest al vrij spoedig v.d. Eeckhout, die kort na onze aankomst in Tjimahi daar weer contact had met Japanners, o.a. met Fushitani, op een eisch van de Japanners in het dagelijks bestuur worden opgenomen. De toestand werd toen moeilijker en onaangenaamer, speciaal voor den Kampleider den heer de Villeneuve, die zich echter moedig en vastberaden tegen de practijken van deze heulers met den vijand verzette en erin slaagde het interne beheer een Nederlandsch karakter te doen behouden. Het verraad was echter uiteraard niet tegen te gaan en dit stak dan ook geleidelijk meer den kop op. Deze infiltratie in de leiding, waardoor deze slechte elementen via hun leidende functie's gemakkelijker contact met de Japanners konden onderhouden, resulteerde tenslotte in het leiderschap van H., toen de heer Villeneuve en zijn staf in mei 1945 ook naar Baros werden overgeplaatst en hun candidaat voor het Kampleiderschap niet door de Japanners werd geaccepteerd doch vervangen door H.

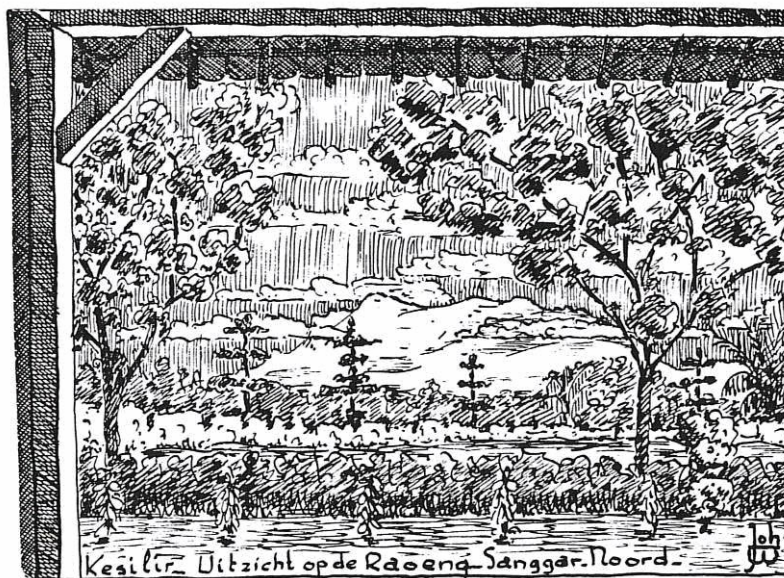
In Tjimahi ging v.d. Eeckhout door met aan zijn groep data te noemen, waarop hun vrijlating zou plaats hebben, b.v. werd dit tegen 29 april 1944 weer in uitzicht gesteld, maar ook toen ging dit niet door en moesten zij zich tevreden stellen met een door hun groep gebracht eeresalut aan een Japansche vlag. Maar tenslotte had hij toch gedeeltelijk succes en kon in 1944 met 6 voormannen het kamp verlaten. Deze lieden zijn daarna met en voor de Japanners hun misdadige werk t.a.v. de jongere Indo-Europeanen in Batavia begonnen. Geruimen tijd later, in 1945, werd de rest van de PAGI door de Japanners vrijgelaten, ook diegenen (6) die toen in het kamp Baros zaten.

Eenmaal over Kesilir schrijvende doemen er zooveel herinneringen op aan allerlei gebeurtenissen die daar hebben plaats

gevonden dat het dikwijls moeilijk was deze niet te vermelden. Ik heb gemeend mij echter te moeten bepalen tot een poging een zoo goed mogelijk algemeen beeld te geven van den gang van zaken en van daar geheerscht hebbende toestanden onder vermelding van voor direct belanghebbenden, zooals nabestaanden van overleden geïnterneerden, crediteuren, e.d., van belang zijnde gegevens. Niettemin is het verslag toch rijkelijk lang geworden; ik hoop echter dat het leesbaar zal zijn, ook voor hen die Kesilir niet hebben meegemaakt.

Batavia, maart 1946,

(J.G. Wackwitz)

BIJLAGE I VAN HET KESILIR RAPPORT

INSTRUCTION to the Head of the Dutch self-controlling
Settlement

You have been appointed head of the self-controlling body of the Dutch settlement. You must have the full knowledge of the difficulty of making a settlement. Among the settlers who know very little of each other and are lacking in unity, there may be constant strifes and discords, there may be indolence which comes from the lack of will to do any new job, there may be outbreaks of epidemics. To overcome these difficulties and gain succes in the control of them depends mainly upon the will, the physical strength and the intelligence of the leader.

Now you are the leader of the Dutch settlers. We can have no doubt about your talent as such. A heavy responsibility is hanging on your shoulders.

What great pleasure it will give us to see our trust in you rewarded by your uneasing efforts to perform this heavy task! We sincerely hope that you will be succesful in saving your people from unemployment.

Be always healthy and happy!

June 26th, 2602 Kohki

The Commander in Chief
of the Nippon Army

BIJLAGE II VAN HET KESILIR RAPPORT

Temporal Regulations about the New Settlement of the Dutch People

1. The Dutch will settle in the district West of Kali Baroe, Kederil, Banjoewangi.
2. The settlers will be all the male, Dutch by nationality, unemployed, excluding those under the age of 17 and above 60 and the sick.
But the settlers are allowed to call their families to stay with them if they have got suitable dwellings and if the head of their self-controlling body gives his guarantee and gets the permission from the Army Administration Department.
In some cases White people other than the Dutch may be settled in the above district.
3. The settlement will constitute a self-controlling body with one head. This head will be under the control of the Dutch section of the Army Administration Department and will exercise the following rights:
 - a. Control of the settlement: For this he will make up a plan of the necessary organization of his staff and get the permission from the Army Commander in Chief to put it into practice.
 - b. Guard of the settlement: For this he will appoint one % of the male settlers. He is not allowed to exercise this right outside the settlement. He is not allowed to interfere in the official business of the Army and the local police.
 - c. Apportionment of dwelling sections: Those from the same residency or city are to be collected in the same section with as little exception as possible, and each section will have its head.
 - d. Giving rewards and punishments to the settlers: When he exercises this right, he will give his report to the Army Administration Department.
 - e. He is allowed to raise the money necessary for the Administration from the settlers. For this he will make up a budget, which is to be approved by the Army Administration Department.
4. The settlers will make their own food. Foodstuffs will be given for the time being but they will gradually be reduced in amount.
5. The settlers are requested to use the houses that have already been there for their dwellings and the building of new ones will be limited to the smallest possible amount. But there is no objection to their building new ones at their own expense after they have settled. For this they will get the permission from the head.

6. Invalids will be treated by 3 doctors for the time being, and medical matters will be supplied by the Army Administration Department when asked.
7. The settlers will not be taxed for the time being.
8. Letters will be post-cards only and written in Malay. They will be subjected to the Army's examination before sending.
Listening to the radio-broadcasting is not allowed for the time being.
9. Report of the things that are wanted will be made to the Dutch section of the Army Administration Department for some measure.

BIJLAGE III VAN HET KESILIR RAPPORT

Directions to the Head of the self-controlling body of the Dutch settlers

You are requested to act according to the following besides doing your task prescribed in the Temporal Regulation about the New Settlement of the Dutch People.

1. On July 1st, Lead the first settlers to Bendjolok by train and then to Kediri by the motor-cars prepared by the Army.
2. As for the lodging at Kediri, Dutch houses in the old Dutch settlement as well as native houses are to be used.
3. At Kediri the Army will supply foodstuffs, with which the settlers will prepare their own meals.
4. From July 2nd onward, examine the places shown on the chart and distribute the settlers at the rate of 100 persons in 50 pau using the existing houses as their dwellings to the utmost; and, if insufficient, you are allowed to build new houses with materials supplied by the Army. From July 6th onward, 100 persons per day are expected to arrive there.
5. In apportioning the dwelling sections, you are required to make those from the same residency or city grouped in the same section with as little exception as possible.
And such section will have its head.
Those from a residency or city which has more than 200 will have a head for each hundred.
Immediately after you have chosen the heads, you will send a report to the Army through the hand of the chief of troop stationed there.
6. The place of the head office of the settlement will be fixed by an officer sent to the settlement.
7. There will be made a temporal hospital in the head office and with enlargement of the settlement, it will be removed to the Kediri Primary School.
Doctors will carry on with their own medical matters on their departure to the settlement.
The preventives against Malaria are to be supplied by the Army.
Other medical matters will be supplied by the Army when asked.
8. The crops already ripe will be reaped and gathered in by groups of settlers at first and the new planting for the next term will be started as soon as possible by a new plan.
9. The settlers will not be taxed for the time being.
But the amount of money necessary to maintain and improve the selfcontrolling system can be levied from settlers, if the budget made by the head of the self-controlling settlement is approved by the Army Administration Department.

June 28th, 2602 Kohki

The Nippon Army

BIJLAGE IV VAN HET KESILIR RAPPORT

Report about the Dutch self-controlling settlement KESILIR

This colony is based on field labour by Europeans. Europeans are not fit for this, the tropical climate and the agricultural fieldwork prevent them from performing a quantity of labour such as to provide for their minimum living-requirements in the tropics. Experiments taken with similar colonizations have so far always failed.

This applies particularly to this case in which especially very young people and men of a high age (up to 60 years) will be available. Especially for the older people, who for years have been doing quite other and much less strenuous work, it will be impossible to adapt themselves as yet to this fieldwork. There will practically be no strong jobs in offices, estates or factories.

In the tropics Europeans can only work in managing and controlling functions, on account of the wearing out climate they cannot do heavy physical labour. But this is by no means necessary in Java, because sufficient Indonesian workers are available who are very suitable for this class of work and perform it with pleasure.

Preparing the ground for cultivation, which is a much heavier job and has to be done under much more unfavourable circumstances: Malaria!, is a task for which a European is totally unfit; also for the majority of the Indonesians this work is too heavy; only special, very strong and hardened Indonesians can do it and also the mortality amongst them is very high. This has also been the case with the preparation for cultivation of Kesilir.

The above mentioned obstacles can be larger or be less in proportion to the prevailing conditions. During my visit to Kesilir from 5 to 11 July I had to notice - much to my regret - that conditions at Kesilir are very unfavourable.

CLIMATIC AND FIELDCONDITIONS

The climate of the plain of Kesilir, which does not exceed sealevel is very hot and therefore very unfavourable for the performance of heavy labour.

Some parts are even of a lower level and the waterdraining of them is not good, resulting in the occurrence of various swampy parts, breedingplaces for malaria-mosquito's, amongst which is a very dangerous type of fresh-water mosquito's.

Only a part of these swamps can be drained and even then by very expensive measures only. This work which would require a great deal of time is utterly unfit for Europeans and most certainly would not be worthwhile the expenses and the trouble. Apart from this, during this work very heavy malaria explosions would occur.

On the plots 25, 26, 27, 28, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 49, 50, 51 and 52 and partly also on 35, 36, 46 there is still virginal forest. These grounds are very dangerous for malaria and in the former colony of Kesilir the exploitation of these plots of land was forbidden. Preparation for cultivation of these grounds would result in very heavy malaria-explosions and would most

certainly not be justified.

Though with many obstacles the total available area of the Kesilir-colony may therefore be put at no more than 36 plots of 25 bouws each making in total 900 bouws or about 600 Hectares.

WHICH CROPS TO GROW

These 600 H.A. consists roughly for 2/3 in heavy and for 1/3 in lighter grounds.

Europeans cannot do sawahcultivation: too heavy labour, malaria, illness and legwounds. Moreover it is on account of healthconditions extremely important that the grounds are drained as much as possible and consequently we may not base ourselves on sawahcultivation.

During the Western-monsoon on all grounds the following crops could be grown: maize, katjang, ketella rambat (batata's), ketella pohon (cassava).

During the Eastern-monsoon on the heavy grounds kedeleh and onions and on the lighter grounds: sawi, lombok, tomatoes, spinach, endive, cabbage, a.s.o.

Special parts may be allotted for overseason-cultivations, such as pisang, papaja and djeroek.

The agricultural and horticultrual advisers estimate that the profits on those crops would be no more than f 30,-- to f 50,-- per H.A. a year, making an average of f 40,--, which totals for 600 H.A. about f 24.000,--. Taking the lowest minimum requirements for a family at f 30,-- a month or f 360,-- a year, Kesilir would offer minimum-conditions for living for no more than about 70 families. This is in accordance with the actual practice in which about 36 families, with partly also padi-cultivation, have a very poor living on these 600 H.A.

Assuming that provisionally the families cannot come, Kesilir could accomodate about 200 men, to whom about 100 men may be added for various activities, such as police, irrigation, upkeep of roads, general service a.s.o., making a total of 300 men, for whom a full supply of victuals must be provided for.

In this connection it should also be taken into account that all the work still has to be done, so that the first crops of some importance - which, naturally, with these amateurs will only be very low in the beginning - can only be expected after a year's time. It will therefore be necessary for a period of at least one year to supply each member of the Kesilir colony with food from outside; and also thereafter to a very large extent the supply of additional food or the money for it will be necessary.

The calculation given above, is of course, very rough and moreover optimistic inasmuch for a proper cultivation of the grounds at least 100 couples of cows (sappies) will be required. This will render it necessary to allocate grounds for pasturage as also for the growing of elephant grass for additional food for the cattle, as a result of which the total available area will come down from 600 to about 500 H.A.

The yield of the crops which are now on the field, with exception of the padi which is putrefied, may be estimated at no more than about f 200,-.

HEALTH CONDITIONS

As already stated Kesilir is very malaria-dangerous.

Dr. Venhuis, the well-known malaria expert from Eastern-Java, reports as official results of investigations, that in November 1935 80% of the population of Kesilir was infected and in November 1940 70%. These are extremely unfavourable figures.

During an investigation done during July 5 - 11th it came to light that all inhabitants suffer either permanently or temporarily from malaria and that the mortality especially amongst the Indonesians was very high.

As already mentioned big measures for improvement will require both time and money and will be accompanied by violent malaria-explosions.

The construction of only banks along the river Lampong would not offer a solution at all. In the final analysis coastmalaria will always occur to be very dangerous.

Small local improvements are of course possible, such as improvements in the water carrying off, respectively the draining of small swampy parts and pools, improvement and cleaning of the draining system, but these measures will require a great staff and utensils (material).

Furthermore for the houses many flit-apparatus' and sufficient supply of shell-tox (or other material) will be required.

Apart from this it is vitally necessary that everyone who comes to Kesilir possesses a field-mosquitonet. Furthermore that large dwellings, such as barracks, at least partly will be shut off and protected by mosquito-wirenetting for living during the evenings, as already at 7 O'clock at night it is too dangerous to stay outside.

WATER SUPPLY

It needs hardly to be said that a good supply of drinking-water is of primary interest for Europeans who in a tropical climate have to do physical labour.

And exactly at Kesilir the drinking-water supply is extremely bad. Only 16 of the 29 existing houses have a well which in many instances are in a very bad shape. These wells are very deep, some more than 20 meters and offer only very little water of a very poor quality. At present they are sufficient for the requirements of one family each but at the end of the dry season, thus during October/November, they hardly turnout any water at all. This well water is unfit for direct human consumption, has to be purified and boiled first.

It is therefore impossible at Kesilir to provide some hundreds of Europeans with drinking-water, unless large and special measures will be taken, which, again, will ask much time and cost a great deal of money. The solution should be found in purification and disinfecting surface water, therefore water from the Kali Baroe river or water from the small irrigation-canals. Disinfecting is absolutely necessary, this water being very bad and polluted by fecals, cadavers of animals and so on. As said above this will require very expensive and timetaking measures. The boiling of water for a couple of hundred people is out of the question as this would take much, too much time.

For the transportation of the water from the Kali Baroe River

to the various parts of Kesilir, small tankcars, driven by sannies, should be made available.

FOOD SUPPLY

It has already been stated previously that the supply of food to the colony has to be done entirely from outside. Self-supporting will never be possible and partly supporting only after a long time, say about a year. As in Kesilir a lot of work has to be done under very unfavourable circumstances, the quantity of food may never fall below a fixed minimum. Experts put this minimum as follows:

for each man each day:	600	grammes	rice
	150	"	meat
	100	"	vegetables
	50	"	fruits

to which should be added various substances required in the preparation of dishes, such as salt, sugar, spices, oils and/or fats and so on. Furthermore there will be required coffee and tea, and also flour for baking bread. It need hardly to be said that also sufficient equipment for cooking, fuel (wood) etc. will be required.

Also from the point of view of food supply Kesilir is not very favourably situated. The supply has to take place from Bentjoeloek, a distance of about 30 kilometers. Every day large quantities are required, stagnation - possible by insufficient supply at Bentjoeloek, blocking up of roads, use of the transport material for other purposes, reparation of transport material etc. - might have disastrous consequences. It will therefore be necessary to construct as soon as possible a good and central godown for storing a bufferstock of non-perishable victuals for at least a month. This will also facilitate greatly the work of the intendance of the Nippon Army.

LIGHTING

A sufficient number of lamps and a regular supply of oil will be necessary. A special stock of these materials in a separate godown should be recommended.

HOUSES COLONISTS

I have been told that the colonists will have to be accommodated in the existing houses and in barracks. The former colonists of Kesilir had only 29 houses, of which one is now in use by the staff and one allocated as temporary hospital, leaving a balance of 27. In many cases these houses are very small and properly speaking, are insufficient for Europeans. According to investigations made these houses cannot accommodate more than 231 people and after improvement of the drinking-water supply 340 people. These premises are very narrow and on the long run not sufficient, they can only be considered as a temporary accommodation. This also applies to the barracks which have already been constructed. They are extremely primitive and even for temporary shelter have to be improved. They are unfit for permanent shelter. In this particular

case it is not the point to accomodate as many as possible military men, but to shelter colonists who are bound to stay and who, therefore, have to have ample space at their disposal.

Moreover they have to be protected against the imminent dangers of Kesilir, of which in the first and most important place malaria should be mentioned.

The provisions for the improvement of the dwelling conditions will have to be taken centrally, respectively by the Nippon Army, because, as had already been pointed out, it is out of the question that the colonists can earn sufficient money at Kesilir to provide for their own dwellings.

In this connection it should be said that the use of the existing native houses is out of the question. They are just slums and absolutely unfit for Europeans.

MEDICAL ATTENDANCE

As clearly follows from the above a good and efficient medical attendance is of primary importance. Not only should there be a sufficient number of doctors in the colony, it should be arranged that they can dispose of the necessary equipment such as instruments, medicine, especially quinine. Also a simple hospital is necessary. As long as there is no hospital, one of the colonist-houses has to be allocated for this purpose. The staff's house does not offer sufficient room; this would moreover mean extra risks for the staff who under all circumstances should be in the best possible physical condition.

POLICE

It is necessary that the police will be provided with some armament, at least with a klewang. This not only because the police in the execution of its task will come across natives, who are displaced on account of the fact that they had to leave Kesilir for which they will hold the colonists responsible; also not only because there are still wild animals; but especially because the colonists will be equipped with petjols and arits and similar articles which will render an armament of a stick only absolutely insufficient.

Furthermore the police should have a uniform and should be equipped with:

- 1 bamboe hat
- 2 pair of shoes
- 3 pair of long khaki trousers
- 1 flashlight
- 1 pair of puttees
- 3 khaki shirts with ribbon
- 1 bicycle
- 1 klewang with belt

A corps of only 1% of the number of colonists will not be sufficient; their number should be larger. It is necessary to construct a separate barrack for the police.

INTELLECTUAL AND SPIRITUAL ATTENDANCE

It is very much desirable that a simple church will be built, to be used alternately by the Protestant and the Roman Catholic priest.

FINANCE

Though a great deal of the materials required will have to be supplied by the Nippon Army, it is absolutely necessary that, apart from salaries for the staff, some money will be put at the disposal of the leader for payment of various purchases and services, such as making of wells (which can only be done by natives), buying of carts, materials, medicine, paying of toekangs/koelies etc.

SELECTION COLONISTS

It is not only necessary that the colonists are physically examined and are injected against contagious diseases and only are sent to Kesilir when sufficiently equipped - especially with a mosquito fieldnet - but they should also be selected as to their fitness. People who on account of their age or for other reasons are unfit for field or other work at Kesilir should not be sent to the colony. Not only would they not do any work worthwhile speaking of; they will also have a very bad effect on the general mood and spirits of the colonists. This especially applies to those people who are out of a job now, but still have sufficient funds at their disposal to go on living. They would be very much discontented and this is only natural.

CONCLUSION

Summarizing the above is the conclusion that Kesilir for colonization by pure Europeans is unsuitable. The most important elements with render it impossible to make Kesilir a success viz. the unfitness of the Europeans for tropical agricultural fieldlabour and secondly the bad sanitary condition of Kesilir cannot be improved. Furthermore the drinking-water supply is an extremely vital and difficult problem which could only be solved to a certain extent only after spending a lot of money and after devoting a lot of time. But this very problem will immediately cause a great deal of trouble, when already now a couple of hundred of people are being sent to Kesilir, also an account of discontentedness and opposition from the part of the colonists.

It must therefore be strongly dissuaded to start at Kesilir with a colonization as projected. When for this purpose one or more other parts of Java are destined where the climate is more favourable and the ground suitable for horticulture - for which Europeans may be prepared and trained - there should be a reasonable chance for success. Horticulture has to be done on highlands or on the slopes of mountains so that there the cultivation, for which the European is fit, is coupled with a better climate.

When it will be decided that a better place for colonization

then Kesilir offers will be allocated (for instance in the neighbourhood of Malang, Djember or in Banjoeangi in the environment of Genteng or Kali Baroe), I am gladly willing to co-operate in the preparation and in the management. Such a decision would be in the interest of all parties concerned: the Nippon Army would start something which would be a success and the colonists would

find in horticulture a means of living. I however, cannot take the responsibility for a colonization at Kesilir.

Should as a result of the preparations already taken it be decided to continue the Kesilir scheme it is absolutely necessary that the number of colonists will be limited as indicated above, viz. no more than 300 men for Kesilir, whilst an expansion, if any, should be made proportionally on more Norther grounds. More than 300 men at Kesilir is positively not warranted on account of the conditions as set out in details above. We repeat that for the determination of the number of colonists the basis should not be the space in the available houses and the barracks (as also the barracks still to be constructed), but the possibilities which the ground offer in respect of their yield. In the Kesilir case about 200 men plus about 100 men for doing additional work represent the maximum. 100 men for each 30 bouws is absolutely out of the question.

But even for these 300 colonists a longer period of preparation than is now allowed is necessary - taking the drinking-water supply as an example. For this preparatory work the staff will at least need one to one-and-a-half month. And it should be prevented by all means that the colonists now or shortly will arrive in numbers of 100 per day. Such a system could certainly not be controlled, which in all probability cause great difficulties right from the start, such as insufficient dwelling accomodation, insufficient drinking-water, causing a general ill-feeling and resistance and preventing the staff from taking steps for an efficient mangement and administration of the colony.

In conclusions I do hope that this seriously meant warning-made in the interests of all parties concerned including the Nippon Army - will be taken into account to its full extent.

Soerabaia, 12th

July 2602.

BIJLAGE V VAN HET KESILIR RAPPORT

K O L O N I S A T I E K E S I L I R

REGELINGEN EN WENKEN
BETREFFENDE DE INWENDIGE ORGANISATIE

(bijgewerkt t/m circulaire no. 48)

15 MAART 2603

ALFABETISCHE INHOUDSOPGAVE

(Verwijzing naar de nummers, vermeld
voor de onderwerpen)

Appels.....	24	Muskietenbroedpl.....	19d
Baden in Kali Baroe	26	Muziekuitvoeringen...	37
Bezoeken.....	34	Nippon-kantoor.....	26
Bibliotheek.....	36	Pakketten.....	12
Boeken.....	38	Pasars.....	15
Brandgevaar.....	40	Politie.....	23
Brandhout.....	41	Post, telegrammen, geldzendingen en pak-	
Briefkaarten.....	9	ketten.....	9/12
Circulaires.....	44		
Corveeën.....	33	Raad van Advies.....	35
Drinkwatervoorziening	19a	Rayonindeeling.....	3
Faecaalafvoer.....	19b	Shoemakerij.....	16
Geestelijke verz....	8	Slachten.....	42
Geldzendingen.....	11	Staf.....	1
Goedangs.....	13	Stafkantoor.....	2
Grenzen v/h terrein.	25	Tandarts.....	22
Groeten.....	30	Technische Dienst....	7
Hospitalen.....	21	Telegrammen.....	10
Houden & optreden der kolonisten.....	29	Toeslagen.....	32
Irrigatie (zie lei- dingen en kunstwerken)	45	Toko's en pasars.....	15
Kapsalon.....	18	Verhuizingen.....	43
Kleermakerij.....	17	Verlotingen.....	39
Landbouw (Dienst)...	6	Voedselvoorziening...	14
Leidingen & Kunstw..	45	Vuil- & afvalverwij-	
Leveringen (afd)....	4	dering.....	19c
Lezingen.....	37	Waroengs (zie pasars)	15
Malariabestrijding..	20	Werkuren.....	31
Medische Dienst.....	5	Zindelijkheid en net-	
	en 19/22	heid van het erf...	19e

K O L O N I S A T I E K E S I L I R

REGELINGEN EN WENKEN BETREFFENDE DE INWENDIGE ORGANISATIE

(bijgewerkt t/m circulaire no. 48)

18 maart 2603

1. STAF

Leider der Kolonisatie	J.G. Wackwitz
Assistent-leiders	P. Cellarius J.C.Ch. Lang
Hoofd der administratie	W.F. Joanknecht
Rayonleiders	
Kesilir-Oost	Ir. M.P. Broekhuysen
Kesilir-West	M.F.S. van Zeyl
Sanggar-Oost	R. Wildervuur
Sanggar-West	F. Landmeter
Geestelijkheid	Ds. W. Könemann Pastoor G.J. Schalk- wijk
Hoofd afd. Leveringen	W. Passtoors
" Medische Dienst	Dr. J.W. Wolff
" afd. Tuinbouw	Ir. E.A.E. Lamping
" Technische Dienst	Ir. R. Heida
Hoofden Bewakingsdienst	L.J. Oudkerk Pool M.J. Zinnemers

De heer Cellarius oefent supervisie uit over de diensten Leveringen en Landbouw;

de heer Lang oefent supervisie uit over den Technischen Dienst en den Bewakingsdienst.

2. STAFKANTOOR

Het stafkantoor is gevestigd te Kesilir in perceel 13. Kantooruren iedereen werkdag van 7.1/2 - 12.1/2 en van 2 - 4 uur n.m. Zaterdagmiddag en Zondag gesloten.

Algemeene bijzondere kwesties of vragen van ernstig persoonlijk belang kunnen bij den leider der Kolonisatie via den rayonleider worden voorgebracht, na gemaakte afspraak.

De staf is doorlopend doende te trachten de condities voor U te verbeteren. Steunt deze heeren zooveel mogelijk in ons aller belang door het medehelpen aan algemeene werkzaamheden en hen niet te overstelpen met vele vragen.

3. RAYON-INDEELING

Kesilir-Oost: alle perceelen, loodsen en kwartieren in de oude kolonie Kesilir ten Oosten van den grooten weg (perceelen 1 tot en met 8);

Kesilir-West: alle perceelen, loodsen en kwartieren in de oude kolonie Kesilir ten Westen van den grooten weg (perceelen 9 tot en met 24, 29 t/m 34, 36, 45, 47, 48), benevens de perceelen S.150, S.152 en S.153;

Sanggar-Oost: alle kwartieren in de dessa Sanggar ten Oosten van den grooten weg, met uitzondering van de loodsen S.O.1 t/m ;

Sanggar-West: alle kwartieren en loodsen in de dessa Sanggar ten Westen van den grooten weg;

Rayon V : de loodsen S.O t/m ;

4. INDEELING AFD.: LEVERINGEN

Onderafd. Voedselvoorziening	W. Passtoors
Goedangs	N. de Zwart
Toko's	K.A. Wout
Pasars	J. Jansen
Transport)	
Schoenmakerij)	
Kleermakerij)	G.J. Rameau
Kapsalon)	

5. INDEELING MEDISCHE DIENST

Gezondheidszorg	Dr. J.A. de Nooy
Malariabestrijding	Dr. W.G. Venhuis
Hospitaal Kesilir	Dr. P. v. Oordt
	Dr. R. Bergman
Hospitaal Sanggar	Dr. W.J. Eerkens
	Dr. J.M.A. Haye
Tandarts	Dr. J.A. Coebergh

6. INDEELING DIENST LANDBOUW

Veeteelt	Dr. J.H. v.d. Bergh
Sawahcultuur	Ir. H.C.A. Klasing
Groentencultuur	Ir. H.F. Waterschoot
Tegallancultuur	Ir. B.B. Vos
Boschcultuur	Ir. G. Boot

7. INDEELING TECHNISCHE DIENST

Irrigatie	Ir. A.C. Bekkeringh v. Loenen
Gebouwen	H. Pluiter
Wegen en bruggen	Ir. K.E. Pomes
Smederij en atelier	Ir. J.H. Förch

8. GEESTELIJKE VERZORGING

Hiervoor zijn aanwezig Ds. W. Konemann, die wordt bijgestaan door Ds. G.D. Kuiper, en Pastoor G.J. Schalkwijk. Iedereen Zondag worden kerkdiensten gehouden t.w.:

Protestantsche diensten	perc. 32	om 9	u.v.m.
"	"	O. & O. gebouw Sanggar	om 9 u.v.m.
"	"	perc. 3	om 11 u.v.m.
Rooms-Kath. diensten	O. & O. gebouw Sanggar	om 7.½	u.v.m.
"	"	perc. 3	om 9 u.v.m.
"	"	O. & O. gebouw Sanggar	om 3 u.m.m.
			L o f

Bijzondere diensten worden steeds na afloop van de gewone diensten bekend gemaakt.

De gemeenschappelijke pastorie is gevestigd in het huis Irrigatieweg no. 1 (Sanggar West).

POST, TELEGRAMMEN, GELDZENDINGEN, PAKKETTEN

9. BRIEFKAARTEN

Ieder mag een briefkaart per week schrijven. De tekst moet in de Maleische taal gesteld zijn. Op de blanco zijde mogen 12 (twaalf) bij horizontaal gebruik of 18 (achttien) regels bij verticaal gebruik van de briefkaarten worden geschreven, op de adreszijde resp. nog 8 (acht) of 6 (zes) regels.

Bedenkt, dat Uw correspondentie onder censuur staat, beperkt U tot dus tot korte mededeelingen of vragen, die niet voor tweeërlei uitleg vatbaar zijn. Cijfers, teekens e.d. mogen niet worden opgenomen; het schrift moet duidelijk zijn. Vooral voor volledige adresseering dient te worden gezorgd, ook wat betreft Uw eigen adres als afzender. Wat dit laatste betreft, wordt verzocht te vermelden: naam met voorletters, perceel, loods- of huisnummer, Kolonisatie Kesilir, Bentjoeloek. Onvolledige adresseering heeft niet doorzending der briefkaarten ten gevolge. Wij verzoeken U in uw eigen belang hiermede goed rekening te houden. Bedenkt, dat korte berichten, die Uw familie bereiken, van meer waarde zijn dan lange of onduidelijke, die den Uwen slechte gedeeltelijk of heelemaal niet zullen ontvangen.

Briefkaarten moeten via den kwartierleider, - die moet toezien, dat per persoon niet meer dan eenmaal per week wordt geschreven -, voor verzending worden aangeboden uitsluitend aan het postkantoor Kesilir of aan het rayonkantoor Sanggar.

Het afhalen van binnengekomen post is als volgt geregeld: voor de beide rayons Sanggar wordt voor het afhalen der briefkaarten van het postkantoor Kesilir gezorgd door het rayonkantoor Sanggar, waar ze van dit kantoor uit de distributie aan de geadresseerde plaats heeft; voor Kesilir en Rayon V kan de post kwartiersgewijs worden afgehaald aan het Postkantoor Kesilir op de gestelde uren. De posthalers moeten voorzien zijn van een legitimatiebriefje van den kwartierleider. Het postkantoor is geopend op iedereen werkdag van 9. - 10.½ uur en van 2.½ - 4 uur n.m. Zaterdagmiddag en Zondags gesloten.

10. TELEGRAMMEN

Voorts bestaat de mogelijkheid voor het verzenden van telegrammen, op voorwaarde, dat de beteekenis, evenals van de briefkaarten, zonder meer duidelijk is en getallen voluit in letters vermeld worden. De tekst der telegrammen moet eveneens in de Maleische taal zijn gesteld. Bij elk telegram moeten de verschuldigde kosten gepast worden betaald. Telegrammen moeten uitsluitend aan het hoofdkantoor voor 10 uur v.m. ter verzending worden aangeboden.

11. GELDZENDINGEN

Binnenkomende postwissels moeten door de geadresseerden voor ontvangst worden afgeteekend; vervolgens worden de postwissels door onzen postdienst voor de verzilvering naar Bentjoeloek gezonden, waarna door het Postkantoor Kesilir aan betrokkene kennis wordt gegeven, wanneer het bedrag van den postwissel aan hem kan worden uitbetaald.

Uitbetaling van postwissels heeft uitsluitend plaats aan het postkantoor Kesilir aan den geadresseerde of een gemachtigde.

Het is ook mogelijk geldzendingen, bestemd voor kolonisten, over te maken aan of te deponeeren bij het kantoor der Kolonisatie Kesilir te Soerabaia (Tegalserie no. 36). Dit kantoor zendt dan bericht, dat de uitbetaling te Kesilir kan plaats vinden.

Steeds den afzenders verzoeken duidelijk Uw naam (met volledige en juiste voorletters) en het nummer van Uw perceel of loods bij elke zending te vermelden.

12. PAKKETTEN

Het is toegestaan, dat door hun familieleden aan de kolonisten pakketten kan worden toegezonden. Het is de bedoeling, dat deze zendingen worden beperkt tot hetgeen noodig is om Uw uitrusting aan te vullen. Het is bepaald noodig, dat er tegen gewaakt wordt, dat in de pakketten verboden waar, zooals wapenen, sterke drank, briefjes of andere mededeelingen e.d. worden bijgepakt. Fietsen, stoelen, e.d. kunnen ook worden toegezonden.

De regeling moet zijn, dat de pakjes worden gezonden aan- of bezorgd bij de plaatselijke afdeeling van het Roode Kruis of van het Leger des Heils; de pakjes worden aldaar verzameld en in collectieve zendingen doorgezonden. Rechtstreeksche toezending per spoor aan de Kolonisatie Kesilir, station Bentjoeloek (S.S.) is eveneens mogelijk. Men adviseere steeds zijn familie om op elk toe te zenden voorwerp enz. den naam van den geadresseerde te vermelden. In het algemeen, vooral bij verzending per Roode Kruis of Leger des Heils, zullen de pakjes wel eenigen tijd onderweg zijn. Laat U dus geen aan bederf onderhevige eetwaren toezenden (zie vervolg na No. 45).

L E V E R I N G E N

13. GOEDANGS

Het centraal Magazijn (bij perceel 13) en de goedang Sanggar zijn geopend iedereen werkdag van 7.½ - 12.½ en van 2 - 4 uur n.m. Zaterdagmiddag en Zondags gesloten.

14. VOEDSELVOORZIENING

Er zijn drie punten, van waaruit de kolonie van alle door Nippon te verstrekken voedingsartikelen (.w.o. ook petroleum e.d.) wordt voorzien, t.w.:

- a. centraal magazijn bij perceel 13 voor de percelen 2 t/m 14, 19 t/m 24;
- b. goedang 4-sprong voor de percelen 1, 15 t/m 18, 29 t/m 34, 36, 45, 47, 48, S.56, S.57, S.150, S.152 en S.153;
- c. goedang Sanggar voor alle Sanggar-kwartieren en loodsen, waar voor geen ander punt is aangegeven.

De etenhalers (fourageurs) mogen niet voor 10 uur v.m. aan de goedangs aanwezig zijn.

De voorraad rijstkokers en petroleumblikken is geheel uitgeput. Het is noodig, dat met dit materiaal meer voorzichtig en zuinig wordt omgegaan.

15. TOKO'S EN PASARS

Voor het koopen van bijvoeding en andere voor het levensonderhoud benodigde artikelen zijn drie toko's en twee pasars (waroengs) geopend en wel:

Toko Kesilir	op perceel 8a;
Pasar (waroeng) Kesilir	bij perceel 15;
Toko Viersprong	in perceel S.149;
Toko Sanggar	in perceel S.110 en
Pasar (waroeng) Sanggar	bij 4-sprong Sanggar

De toko's zijn iederen werkdag geopend van 12.½ - 5 uur n.m., de pasars (waroengs) van 12 - 5 uur n.m. Des Zondags zijn de toko's en pasars gesloten.

De Nippon-autoriteiten hebben indertijd, in verband met bepaalde voorvallen, welke zich in de kolonie hebben voorgedaan, de verkoop van etenswaren en huishoudelijke artikelen slechts toegestaan onder uitdrukkelijk beding, dat de inkoop centraal door het kantoor zou geschieden. De Chineesche en Indonesische verkoopters, die met hun goederen mogen binnenkomen, werden conform geïnstrueerd. Rechtstreeksche aankoop van deze verkoopters is dus streng verboden en brengt deze gelegenheid tot het verkrijgen van bijvoeding enz. voor de geheele kolonie in gevaar.

16. SCHOENMAKERIJ

(gevestigd in perc. S.56) De capaciteit der schoenmakerij is zeer gering in verband met de bescheiden hoeveelheid voorhanden materiaal. Daarom kunnen slechts hoogstnoodzakelijke reparaties worden uitgevoerd. Reparaties aan rubberschoenen zijn niet mogelijk. Het te repareeren schoenwerk dient in schoonen toestand te worden ingeleverd, voorzien van een aangehecht briefje, waarop naam en perceelnummer van en eigenaar en vergezeld van en reparatie-vergunning van den hoofdkwartierleider.

Alle reparaties zijn kosteloos.

Voor de verschillende rayons zijn dagen vastgesteld, waarop schoenen ter reparatie kunnen worden ingeleverd, nl. voor: Kesilir Oost op Maandag en Dinsdag;

Kesilir West op Woensdag;
 Sanggar Oost op Donderdag;
 Sanggar West op Vrijdag;
 Rayon V op Dinsdag;
 Alg. Dienst)
 Politie) op Zaterdag;

Voor iedereen hoofdkwartierleider is het aantal paren schoenen, dat per week in reparatie mag worden gebracht vastgesteld.

Gerepareerd schoenwerk kan worden afgehaald tusschen 4 - 6 uur n.m.

17. KLEERMAKERIJ

(gevestigd in perc. S.113) Daar geen stof aanwezig is, kunnen slechts reparaties worden uitgevoerd indien door belanghebbenden zelf stof wordt geleverd. Kousen en sokken komen voor reparatie niet in aanmerking. Alle goederen, die schoon moeten zijn, dienen bij inlevering voor reparatie voorzien te zijn van een briefje, waarop naam en perceelnummer van den eigenaar en de te verrichten herstellingen en voorts vergezeld van een reparatievergunning van den hoofdkwartierleider.

Alle reparaties zijn kosteloos.

Te repareeren kleedingstukken kunnen worden ingeleverd door:

Kesilir Oost op Maandag en Dinsdag;
 Kesilir West op Woensdag en Donderdag;
 Sanggar Oost op Vrijdag en Zaterdag;
 Sanggar West op Vrijdag en Zaterdag;
 Rayon V op Dinsdag.

De kleermakerij is geopend op werkdagen tijdens de normale werkuren.

18. KAPSALON

(gevestigd in perc. S.57) De kapsalon is geopend op werkdagen van 11½ - 1½ uur en van 3 - 6 uur n.m.

Haarknippen is kosteloos

M E D I S C H E D I E N S T

19. GEZONDHEIDSZORG

Controle dient te worden uitgeoefend op:

- a. Drinkwatervoorziening
- b. Faecaalafvoer
- c. Vuil - en afvalverwijdering
- d. Muskietenbroedplaatsen
- e. Zindelijkheid en netheid van het erf.

19a. Drinkwatervoorziening

Voor de drinkwatervoorziening zijn de kolonisten aangewezen op:

- a. rivierwater;
- b. irrigatiewater en
- c. putwater

Zorg ervoor, dat bij het baden en wasschen in de rivier geen water in den mond komt.

Alle drink- en huishoudwater moet worden gechloord of gekookt. Eventueel kan het water tevoren met aluin en krijt geklaard, daarna gechloreerd en later ontchloord worden met een koolfilter. Noodzakelijk en op den duur alleen practisch uitvoerbaar is slechts chloreeren. Controle op de juiste doseering van het chloor en zindelijke behandeling van het bereide water is noodzakelijk; hiermede zijn o.m. de controleurs van de gezondheidszorg belast. Reservoirs, afdekking, schep of gajong moet men geregeld controleeren en nagaan of het waterreservoir voldoende bewaakt wordt en veilig is.

Voor adviezen omtrent de drinkwatervoorziening en voor de verstrekking van filters, chloor, aluin en krijt houdt voor Kesilir Dr. de Nooy zitting in het hospitaal Kesilir op Maandag en Donderdag van 1 - 2 uur n.m. en voor Sanggar de heer Renaud, dagelijks van 4½ - 6 uur n.m. In het landbouwkantoor Sanggar no. 105.

19b. Faecaalafvoer

Faecalien mogen niet in irrigatieleidingen of rivier worden afgevoerd. Willekeurige bevuiling van erf en omgeving is ontoelaatbaar (vliegenbroedplaatsen).

Voor bijzondere gevallen (nachtprivaat of voor zieken) kan een gat gegraven worden; waarbij na elke defaecatie de productie met zand moet worden afgedekt. Zoo nodig moet voor zonsopgang nog eens gecontroleerd en met zand afgedekt worden.

Als definitieve voorziening worden zoo mogelijk bij de loodsen en huizen diepe kuilen gegraven, van boven geheel luchtdicht afgedekt, voorzien van een rechthoekige opening met een goedsluitend deksel. Creoline voor desinfectie is beschikbaar en wordt verstrekt aan de hospitalen Kesilir en Sanggar; ledige flesschen medebrengen. Dekfels moeten na gebruik van het privaat direct en nauwkeurig op de opening geplaatst worden.

Constructie van nieuwe privaten mag slechts in overleg met den hygienischen dienst geschieden.

19c. Vuil- en afvalverwijdering

Ter voorkoming van een vliegenplaag moeten etensresten, vruchtenschillen en keukenafval in een nauwe diepe kuil gestort en dadelijk met zand afgedekt worden. Men mag in een dergelijke afvalkuil nimmer etensresten zien liggen. Hierop kan niet genoeg de nadruk gelegd worden. Indien etensresten tijdelijk bij de keuken bewaard worden, moet dit geschieden in een petroleumblik met goed sluitend deksel.

Fouten en verwaarlozing worden steeds gestraft met een vliegenplaag. Stroo, bladeren, papier, enz. zijn ongevaarlijk,

kunnen op een hoop worden verzameld en verbrand (pas op voor brandgevaar). Dit geldt in geen geval voor etensresten e.d.; deze nooit verbranden. De kuil voor etensresten moet niet te ver van het huis of de loods worden gegraven.

19d. Musketenbroedplaatsen

De controle op de broedplaatsen van gevaarlijke musketen, zooals sawahs en irrigatieleidingen, wordt door den dienst der malariabestrijding uitgeoefend.

Plassen, weinig gebruikte mandibakken e.d. vormen broedplaatsen van de gewone lastige musketen en dienen gesignaleerd of onschadelijk gemaakt te worden.

19c. Zindelijkheid en netheid van het erf

Het is noodig, dat alles in en om de kwartieren steeds zoo schoon mogelijk is. Eens in de drie weken moet in den namiddag groote schoonmaak worden gehouden. Op dien dag moet alles uit het kwartier worden gehaald en het kwartier goed worden schoongemaakt.

Op de loodsen moet steeds een flinke strook grond goed gebabat worden.

20. MALARIA-BESTRIJDING

Laat U van 7 uur n.m. tot 8 uur v.m. zoo weinig mogelijk steken door musketen. Draag dus 's avonds zoo mogelijk een lange broek en kousen en een hemd met lange mouwen.

Sereholie of kajoepoetiholie en rook zijn goede afweermiddelen. Ga zoo vroeg mogelijk onder de klamboe. Zorg, dat Uw klamboe musketen-dicht is; stop haar aan den onderkant goed onder de tiker of bultzak. Leg geen handen, voeten of knieën tegen de klamboe.

Laat in geval van koorts zo spoedig mogelijk een bloedpreparaat maken.

Neem - indien voorgeschreven - kinine nauwkeurig volgens voorschrift in.

21. HOSPITAAL KESILIR EN SANGGAR

Iedereen werkdag van 8½ - 9½ uur v.m. polikliniek en spreekuur dokter.

Bezoekuren voor patienten iedereen dag van 4½ - 5½ uur n.m. en den Zondags ook van 11 - 12 u.

Wondbehandeling in de perceelen, kwartieren en loodsen geschiedt, in overleg met den dokter, door tourneerende verplegers.

In Sanggar-West, huis no. 1 aan de 3e Hoofddlaan (Tegallan 27) bestaat elken werkdag van 9 - 9½ uur v.m. gelegenheid tot wondbehandeling door den tourneerende verpleger.

Kistjes voor E.H.B.O. zijn geplaatst:

in Kesilir bij loods 9/I, perc. 18 en perc. 34;

in Sanggar bij de loodsen S.W. 3/4 en bij de houthakkers

Noord, 2e Hoofdzijlaan no. 2.

In het algemeen dient voor bezoek van den dokter aan de patienten op de perceelen, kwartieren en loodsen de tussenkomst van den dichtstbijwonenden verpleger te worden ingeroepen.

22. TANDARTS

De tandarts houdt zitting in het hospitaal Sanggar.

Spreekuur iedereen werkdag om 10 uur v.m. en 3½ uur n.m.
Zaterdagmiddag geen spreekuur.

23. POLITIE

Er is een eigen politiedienst (bewakingsdienst). Houdt U zich in Uw aller belang stipt aan de aanwijzingen of bevelen van de politie; Verzwaart haar moeilijke tak niet onnoodig.

Naar aanleiding van enkele onaangename voorvallen is het noodzakelijk gebleken in de loodsen en de groote kwartieren des nachts om het uur of om de twee uur afwisselend wacht te doen houden voor de handhaving van vrede en rust. De kwartierleiders regelen dit zelf.

24. APPELS

Om 6½ uur v.m. en 6½ uur n.m. moet in ieder perceel, kwartier en loods door den kwartierleider appel worden gehouden; op die tijdstippen moet ieder in zijn eigen kwartier aanwezig zijn, tenzij men in verband met dringende dienstaangelegenheden elders moet zijn.

De Nippon-autoriteiten hebben ons verzocht erop te wijzen, dat degene, die op een appel ontbreekt, zwaar zal worden gestraft, terwijl absenties ook voor de geheele gemeenschap groote moeilijkheden tengevolge kunnen hebben.

Personen, die tijdens de appel-tijdstippen in gezelschap zijn van iemand, die op zijn appel ontbreekt, zullen mede in gebreke worden gesteld. De kwartierleiders moeten er terdege op attent zijn, dat de appels nauwgezet worden gehouden.

De rapporten van de appels moeten zoo spoedig mogelijk door de kwartierleiders worden doorgegeven en door deze aan de rayonleiders. de rapporten van de rayonleiders moeten uiterlijk om 8½ uur v.m. en 8½ uur n.m. aan het hoofdkantoor (Heer F. Joanknecht of Heer O. van Rossum) ontvangen zijn. De kwartierleiders, hoofdkwartierleiders en rayonleiders moeten steeds met een briefje rapporteeren.

Indien iemand ontbreekt, moet de betrokken kwartierleider persoonlijk direct naar het hoofdkantoor gaan om inlichtingen te verstrekken. Hij rapporteert uiteraard eveneens op de gewone wijze aan zijn hoofdkwartierleiders.

25. GRENZEN VAN HET TERREIN

De grenzen van het terrein zijn als volgt vastgesteld:
ten Zuiden door het bosch Zuid van Kesilir;

" Oosten " de Kali Baroe;

" Westen " de Kali Lampong;

" Noorden " het bosch Noord van Sanggar.

In verband met enkele gevallen, die zich hebben voorgedaan, dat personen het kolonisatie-terrein verlaten hadden, is van Nippon-zijde gewezen op de practische onmogelijkheid om Java te verlaten. In eventueele volgende gevallen zullen zeer strenge maatregelen tegen de overtreders worden genomen, terwijl ook

algemene maatregelen tegen de geheel kolonie niet achterwege zullen blijven.

Wij hebben terzake reeds enkele malen gewaarchuwd en aanbevolen U te houden aan de hier nu eenmaal noodige bepalingen. Wij herhalen deze waarschuwing en aanbeveling nog eens met klem, zulks geheel in Uw eigen belang en voegen eraan toe dit vooral met de noodige rust te doen, dus niet te luisteren naar geruchten en praatjes, die practisch steeds onjuist zijn en deze vooral niet te doen ontstaan of te helpen verspreiden.

Bedenkt goed, dat het Uw eigen belang is, dat Uw verblijf te Kesilir zoo rustig en regelmatig mogelijk verloopt. Verkeerde handelingen, onjuiste stemmingen en onrust maken het leven hier alleen maar onaangenamer en zullen heusch ons verblijf te Kesilir niet bekorten.

26. BADEN IN DE KALI BAROE

Bij het baden in de Kali Baroe mag men zich niet over het midden van de rivier begeven. Het is in Uw en in het algemeen belang hieraan goed de hand te houden, derhalve ook niet zoover in de kali te gaan, dat inzake al of niet overschrijding van het midden misverstand kan ontstaan. De bevolking aan de Oostzijde der kali heeft opdracht gekregen niet te baden dicht bij plaatsen, waar kolonisten baden. Er is ons verzocht ter voorkoming van moeilijkheden te regelen, dat kolonisten niet gaan baden dichtbij plaatsen, waar de bevolking, speciaal vrouwen en kinderen, op een bepaald moment reeds baadt.

27. STRANDBEZOEK

Op elken Zondag is bezoek aan het strand toegestaan. Hiervoor geldt de navolgende regeling:

Tevoren moet toestemming worden gevraagd aan ons kantoor, onder opgave van de sterkte der groep, naam van den leider, uur van vertrek en terugkomst. De leider is verantwoordelijk voor zijn groep. Hij moet en lijstje met de namen der tot zijn groep behorende personen bij zich hebben. Op de heenreis moet hij de vergunning aan de politiepost bij perceel 9 afgeven; bij terugkomst moet hij die vergunning wederom daar afhalen.

Vergeet dit laatste vooral niet!

Het is verboden naar de monding van de Kali Baroe te gaan. Aan het einde van den boschweg gekomen, mag men dus rechtuit loopen tot aan zee of rechtsaf slaan naar de monding der Kali Lampong.

Zwemmen in zee is verboden, wegens het daaraan verbonden gevaar.

Denkt er steeds om tijdig voor het avondappel terug te zijn.

28. NIPPON-KANTOOR

De Nippon-autoriteiten hebben ons verzocht den kolonisten er nadrukkelijk op te wijzen, dat niemand zich rechtstreeks mag wenden tot het kantoor van Nippon Kesilir, doch dat alles steeds moet loopen via den leider der kolonisten.

29. HOUDING EN OPTREDEN DER KOLONISTEN

Naar aanleiding van verschillen in opvatting en standpunt onder de kolonisten en hieruit voortspruitende uitlatingen en optreden, hebben de Nippon-autoriteiten zich tot ons gewend om daarover hun meening kenbaar te maken.

Bij de besprekingen hierover is gebleken, dat hun standpunt is, dat, al mogen er onder de kolonisten verschillen in opvatting bestaan, deze nooit mogen leiden tot onrust en wrijving tusschen de kolonisten. Men mag zijn eigen opvatting huldigen, doch heeft deze voor zich te houden. Hierover praten, hiervoor propaganda maken, resp. de opvatting zoodanig uiten of kenbaar maken, dat een ander er aanstoot aan kan nemen, is onjuist en mag dus niet voorkomen. Overtredingen kunnen ook door de Nippon-autoriteiten worden onderzocht.

Het is de bepaalde bedoeling, dat alle kolonisten gelijk behandeld worden, doch zeer zeker ook, dat deze zich alleen op gelijke wijze gedragen, d.w.z. dat iedereen zich zonder meer moet houden aan de voor de kolonisten intern gestelde regelingen. Dit houdt in, dat men zich met wenschen of verzoeken alleen mag wenden tot de leiding van de Kolonisatie en niet rechtstreeks tot Nippon-autoriteiten en b.v. ook dat geen bijeenkomsten of vergaderingen mogen worden belegd of dat een bepaalde groep geen eigen bekendmakingen mag uitgeven.

Wij verzoeken U zich in het belang van allen goed aan het bovenstaande te houden. Zooals U bekend, is het ook ons standpunt, dat er in de kolonisatie geen verschillen in opvattingen tot uiting mogen komen en dat iedereen zich houde aan de geldende regelingen.

30. GROETEN

Zooals U bekend, hebben de Nippon-autoriteiten indertijd bekend gemaakt, dat hun bij ontmoetingen steeds de voorgeschreven groet moet worden gebracht. Er is nu medegedeeld, dat hieraan onvoldoende de hand wordt gehouden, speciaal ten opzichte van Nippon-militairen. Het is nl. de bedoeling, dat alle Nippon-militairen op dezelfde wijze worden gegroet als alle andere Nippon-autoriteiten, waaraan is toegevoegd, dat het in Uw belang is, dat hieraan de noodige aandacht wordt gegeven.

31. WERKUREN

De werkuren zijn van 7½ - 12½ uur. Hiervan kunnen alleen eenigszins afwijken de vrijwilligers voor de sawahs en de tegallans, omdat deze aan een bepaalde taak werken en ook omdat deze wel 'smiddags werken. Voor alle anderen, dus ook voor hen, ingedeeld bij diverse diensten, zooals technische dienst, houthakkers, irrigatie e.d. gelden de uren van 7½ - 12½ (natuurlijk niet voor diensten met een speciale indeeling, zooals hospitalen, toko's enz.) Wij attenderen erop, dat het uitkomen voor alle vaste en tijdelijke werkzaamheden gecontroleerd moet worden, dus ook b.v. voor de permanente groententuinen, voor tijdelijke indeeling als wegenploeg, voor de vrachtauto e.d. Dit rollen moet worden vastgelegd op rolstaatjes en kan op ongeregelde uren geschieden. Ook de opzichters, leiders en kwartierleiders dienen zich aan de vastgestelde werkuren te houden.

Voorts hebben de Nippon-autoriteiten reeds herhaalde malen medegedeeld, dat er behalve des ochtends ook 's middags gewerkt moet worden. Allerlei werkjes, als schoonhouden huizen en erven, water halen e.d., moeten 'smiddags geregeld worden.

32. TOESLAGEN

De Nippon-autoriteiten hebben ons medegedeeld, dat aan degenen, die in bepaalde functie's werken, van 1 maart jl. af toeslagen kunnen worden uitgekeerd.

Voor de sawahs en de tegallans houden deze verband met het daar verrichte werk, zooals reeds door het Hoofd der afdeeling Landbouw is medegedeeld.

Tenslotte resteeren nog vaste toeslagen per werkdag voor degenen, die nominatief vermeld zijn op den staat voor vaste diensten, en voor degenen, die daarop niet voorkomen, doch af en toe tijdelijk worden ingedeeld, zooals ploegen, die den technischen dienst helpen bij wegonderhoud, bruggenbouw, vrachtauto-transport e.d.

De toeslagen worden alleen uitgegeven voor dagen, waarop gewerkt is, dus niet voor Zondagen en andere vrije dagen en voor dagen, waarop men ziek is geweest of gemankeerd heeft.

De toeslag is gebaseerd op een werktijd van 5 (vijf) uur per dag of op een hierop door het hoofd van de betrokken afdeeling gebaseerd taakwerk. De werktijd blijft bepaald op $7\frac{1}{2}$ - $12\frac{1}{2}$ uur; degenen, die op een afstand van 1 km. of minder van hun werk wonen, moeten van $7\frac{1}{2}$ - $12\frac{1}{2}$ uur op hun werk aanwezig zijn (P.M. taakwerk), degenen, die een grooteren afstand moeten afleggen, mogen het meerdere boven 1 km. in den werktijd afleggen. Indien minder gewerkt wordt dan 5 uur of dan een opgegeven taak, wordt de toeslag voor dien dag met 50% verminderd.

De Nippon-autoriteiten behouden zich voor, indien zij dit noodig achten, in bepaalde gevallen vermindering toe te passen of extra premies te geven.

De toeslagen worden eenmaal per maand uitgekeerd, nl. op den 5den (ev. 6den) van de volgende maand. De hoofden van diensten en afdeelingen houden de daarvoor nodige administratie bij en zijn daarvoor verantwoordelijk.

De grootte der toeslagen zal door de hoofden van diensten/afdeelingen aan betrokkenen bekend gemaakt worden. In het algemeen kan medegedeeld worden, dat het maximum voor een werkdag f 0.35 bedraagt, dat de bedragen voor assistenten varieerend van f 0.10 - f 0.15 en voor de andere voor de vaste diensten ingedeelden van f 0.05 - f 0.10, terwijl degenen, die af en toe tijdelijk worden ingedeeld, f 0.05 per werkdag zullen krijgen.

33. CORVEEEN

Wij hebben opdracht gekregen voor de corveeën in te deelen menschen van 56 jaar en ouder, opdat zooveel mogelijk krachtige menschen voor den landbouw beschikbaar blijven. Dit slaat op koks, wasschers, goedangpersoneel e.d. Wij verzoeken de kwartierleiders conform te regelen.

De aandacht wordt erop gevestigd, dat degenen, die aangewezen zijn voor de bestaande vaste diensten, geen ander werk mogen verrichten, derhalve ook niet tijdelijk van hun werk mogen wegblijven, om in hun kwartier corvee-diensten te verrichten.

Mocht dit laatste toch het geval zijn, dan moet terzake eerst overleg gepleegd worden met den rayonleider en het hoofd van den betrokken dienst.

34. BEZOEKEN

De vaste maandelijksche bezoekdag is vervallen. Ingeval van overlijden of ernstige ziekte van vader, moeder, echtgenoot of kinderen, kan door den betrokken kolonist toestemming worden verkregen om voor enkele dagen naar huis te gaan.

Eveneens kan bij overlijden of ernstige ziekte van een kolonist aan de familieleden toestemming worden verleend om te Kesilir te komen. Nadere inlichtingen kunnen steeds bij de hoofdkwartierleiders, bij de rayonleiders of op ons kantoor worden verkregen.

35. RAAD VAN ADVIES

Ter verkrijging van een beter contact met de kolonisten is een "Raad van Advies" ingesteld, waarvoor de volgende bepalingen gelden.

1. Elke kolonist is in dezen Raad van Advies verkiesbaar.
2. Ter vermindering van een te groot aantal leden ingeval van groote uitbreiding der kolonie, wordt het aantal leden thans vastgesteld op een per 500 kolonisten.
3. De verkiezing heeft plaats bij gewone meerderheid uit door (geografisch ingedeelde) groepen van 500 kolonisten gestelde kandidaten. Kandidaten zijn zij, die door minstens 50 kolonisten van de betreffende groep als zoodanig worden voorgesteld.
4. De leden treden na elk half jaar af, doch zijn direct herkiesbaar.
5. Adviezen worden in den Raad van Advies vastgesteld bij gewone meerderheid van stemmen.
6. De Raad van Advies vergadert eens per 14 dagen.
7. Voorzitter van den Raad van Advies is de leider der kolonisatie; de vergaderingen kunnen als toehoorder worden bijgewoond door de assistent-leiders en de rayonleiders.
8. Wijzigingen in deze opzet van den Raad van Advies kunnen worden aangebracht, indien in een vergadering, waarvan 3/4 der leden aanwezig is, 2/3 der aanwezigen daarvoor stemt.

Als leden van dezen Raad van Advies zijn bij de eerste verkiezing (gehouden d.d. 12 oktober) gekozen voor groep:

A. de heer P.C.M. Gude,	wonende perc. 5
B. de heer J. van Tright,	wonende loods 1/1
C. de heer J.C.Ch. Lang,	wonende perc. 11
D. de heer J. S.	wonende perc. S.204
E. de heer W.A. van Goudoever,	wonende perc. S.26
F. de heer J.S. Eikema,	wonende perc. S.50

Indeeling der groepen:

Groep A	omvat	de	perceelen	Kesilir 1 t/m 4
" B	"	"	"	Kesilir 5 " 8
" C	"	"	"	Kesilir 9 " 15 en 21 en 24
" D	"	"	"	Kesilir 17 t/m 20, 29 t/m 34, 36,45,47 en 48.
" E	"	"	"	Sanggar Noord van den Broederweg
" F	"	"	"	Sanggar Zuid van den den Broederweg

34. BIBLIOTHEEK

Er is op de kolonisatie een bibliotheek aanwezig. Omtrent catalogus, dag en uur van uitleening, enz. informeere aan bij den heer W.A. van Goudoever (perceel S.26).

35. MUZIEKUITVOERINGEN EN LEZINGEN

Hiervoor is met de Nippon-autoriteiten de volgende regeling getroffen.

Voor elke uitvoering, lezing e.d. moet, onder opgave van hetgeen ten beste gegeven zal worden (spreker, titel en inhoud), tijdig tevoren toestemming gevraagd worden aan ons kantoor. Wanneer de uitvoering, lezing, of voordracht gehouden wordt voor een lood of kwartier, kan de toestemming verleend worden door den leider der Kolonisatie. Zoodra echter ook kolonisten van andere kwartieren komen mede luisteren, moet het verzoek om toestemming door ons worden doorgegeven aan het Nippon-kantoor te Kesilir. Dit slaat dus ook op alle uitvoeringen, enz. die gehouden worden in een speciaal gebouw, zooals het kerk- en O. & O. gebouw op Kesilir, perceel 3 e.d.

Alleen voor Sanggar mag van deze regeling in verband met de kleine kwartieren iets worden afgeweken ter beoordeeling van den leider der Kolonisatie, in dier voege, dat wel bewoners van enkele naastliggende huizen mogen medeluisteren. Ook hiervan, d.w.z. van de medeluisterende huizen, tevoren opgave te doen aan ons kantoor.

38. BOEKEN

Er is ons medegedeeld, dat er vooral den laatsten tijd aan de kolonisten steeds meer boeken, tijdschriften e.d. worden toegezonden, waar de autoriteiten bezwaar tegen hebben. Er is niet precies gesteld, welke de bezwaren zijn, doch het gaat er om, dat geen lectuur gezonden mag worden, die in eenig direct, indirect of verwijderd verband met den tegenwoordigen oorlog is te brengen. Wij verzoeken U hiermede bij Uw aanvragen Uw familieleden goed rekening te houden en ook overigens hun hiervan op de hoogte te brengen, opdat U terzake persoonlijk geen bezwaren zult ondervinden en in het algemeen de toezending van lectuur niet in gevaar gebracht worde.

39. VERLOTINGEN

Er is ons medegedeeld, dat alle loterijen e.d., ook kleine onderlinge verlotingen, streng verboden zijn. Hierop kan een enkele maal een uitzondering gemaakt worden voor een officieel geregelde verloting ten behoeve van menschen, die in behoeftige

omstandigheden verkeerren, doch deze moet dan eerst door de autoriteiten zijn goedgekeurd. Eventueel moet een dergelijke verloting dus vooraf op ons kantoor worden aangevraagd.

40. BRANDGEVAAR

Wij attendeeren U erop, dat het brandgevaar op Kesilir vooral in de droge moesson - zeer groot is; dit is in enkele gevallen reeds duidelijk gebleken.

Wij verzoeken U daarom steeds tegen brandgevaar te waken, dus ook geen brandende sigaren, cigaretten in alang-alang of andere opslag te werpen. De kwartierleiders gelieven ingeval van vuilnisverbranding de noodige voorzorgsmaatregelen te nemen en ervoor te zorgen, dat nooit alang-alang z.g. wordt weggebrand. Wij behoeven U niet uit te leggen, welk een ramp het zou zijn, indien alang-alang brand loodsen zou bereiken en deze in vlam zou zetten!

41. BRANDHOUT

De brandhoutsituatie is niet gunstig. Wij verzoeken U daarom met het aanwezige brandhout uiterst zuinig te zijn. Zelf zoeken van brandhout is uiteraard geoorloofd, doch het is bepaald verboden hiervoor te gebruiken dolken of bezaagd hout, waarvan de voorraden gering zijn en die dringend nodig zijn voor gebouwtjes, enz. Ook mogen geen ongebruikte goebooks voor brandhout worden afgebroken, tenzij met toestemming van den Technischen Dienst, t.w. voor Kesilir den heer Pomes (perc. 15) en voor Sanggar den heer Pluiter (perc. S.219).

42. SLACHTEN

Indien men vee (koeien, varkens of geiten) wil slachten dient hiervan opgave te worden gedaan aan ons kantoor, onder melding van de plaats en het tijdstip, waar en waarop zal worden geslacht. Voordat tot aflevering van vleesch mag worden overgegaan, moet dit eerst worden gekeurd. Met de keuring zijn belast de heeren Dr. J.H. van den Berg (perc. 11) en C. Duyvewaard (perc. 8), waarmede door belanghebbenden terzake een afspraak dient te worden gemaakt.

43. VERHUIZINGEN

Het is niet toegestaan op eigen houtje naar een ander kwartier te verhuizen. Verzoeken om verhuizing moeten via den kwartierleider (en hoofdkwartierleider) bij den rayonleider worden voorgebracht. Eerst nadat de betrokken kwartierleiders een z.g. mutatiebriefje van het hoofdkantoor heeft ontvangen ten bewijze, dat de verhuizing is toegestaan, kan belanghebbende naar het nieuwe kwartier vertrekken.

44. CIRCULAIRES

Het is gebleken, dat nog steeds niet alle kolonisten bekend zijn met den inhoud onze circulaires en at dit dikwijls een gevolg is van onvoldoende bekendmaking door de kwartierleiders. Wij verzoeken daarom alle kwartierleiders te regelen, dat alle circulaires eerst duidelijk aan de kwartierbewoners worden voorgelezen en daarna op een goede plaats in hun kwartier worden

opgehangen, zoodat iedereen nog eens van den inhoud kan kennis nemen.

45. LEIDINGEN EN KUNSTWERKEN

Kwartierleiders worden verzocht er op te letten en de kolonisten er op te wijzen, dat aan de leidingen en kunstwerken op het perceel niets mag worden gedaan, tenzij speciale instructies door daartoe bevoegde personen worden gegeven.

Wanneer er klachten zijn over te veel of te weinig water in de irrigatieleidingen, diene men dit direct te melden voor:

Sectie I, omvattende de perceelen 1 t/m 16 en 22 t/m 24, aan den sectieleider, den Heer J. van As (perc. 21);

" II, omvattende de perceelen 17 t/m 21, 29 t/m 51, aan den sectieleider, den Heer J. van Limburg Brouwer, Irrigatiweg 5;

Sectie III, omvattende Sanggar, aan den sectieleider, de Heer A.W. Nobbe, perc. S. 205.

Vervolg van punt 12. Pakketten

Het is de Nippon-autoriteiten opgevallen, dat de inhoud dezer pakketten soms naar luxe zweemt. Dit is niet hun bedoeling; de zendingen moeten zich beperken tot dingen voor gewone dagelijksche behoeften. Het is goed hiermede rekening te houden.

De distributie van ontvangen pakketten heeft plaats via het centraal Magazijn Kesilir.

BIJLAGE VI VAN HET KESILIR RAPPORT

LIJST VAN PERSONEN, DIE TE KESILIR OF OP ANDERE PLAATSEN ZIJN OVERLEDEN

No.	Naam	Plaats van overlijden	Datum van overlijden	Datum van aankomst te Kesilir
	Wille, A.L.	Krikilan	28/ 7/02	11/7/02
	Brink, B.J. ten	"	7/ 8/02	16/7/02
	Broek, W. v.d.	Kesilir	8/ 8/02	27/7/02
	Endenburg, J.G.	Krikilan	21/ 8/02	29/7/02
	Wal, E. v.d.	Kesilir	29/ 8/02	15/7/02
	Sprang, H.A. van	"	30/ 8/02	31/7/02
	Aveling, H.Ch.	"	9/ 9/02	13/7/02
	Nicolai, C.	"	21/ 9/02	7/8/02
	Rademaker, E.J.	"	9/11/02	28/7/02
	Oerthel, F.W. von	"	13/ 1/03	31/7/02
	Walraven, W.	"	13/ 2/03	13/7/02
	Blankenstein,	"	15/ 2/03	1/8/02
	Beek, A.G. van der	Malang	18/ 2/03	21/7/02
	Sellies, L.	Kesilir	19/ 2/03	12/7/02
	Verwayen, P.C.	Krikilan	20/ 2/03	13/7/02
	Teurlings, C.P.A.	Kesilir	21/ 2/03	4/8/02
	Gestel, J. van	"	21/ 2/03	31/7/02
	Houtzamer, J.A.	"	24/ 2/03	28/7/02
	Freudenberg, F.W.	"	6/ 3/03	1/8/02
	Bosman, W.G.	"	16/ 3/03	1/8/02
	Noordam, N.J.	"	18/ 3/03	5/8/02
	Lisnet, F.K.W.	"	19/ 3/03	15/7/02
430	Broekhals, A.H.	Soerabaia	12/ 5/03	3/8/02
451	Brouwer, J.C.	Kesilir	19/ 4/03	1/8/02
453	Bussche, K.J. v.d.	"	24/ 5/03	1/8/02
1762	Berg, W.K.J.J. v.d.	"	16/ 5/03	15/7/02
1771	Berger, F.H.	"	6/ 5/03	18/7/02
566	Dinger, G.A.	"	3/ 6/03	1/8/02
681	Dierx, A.H.F.	"	2/ 8/03	1/8/02
1336	Deerenberg, T.J.	"	29/ 5/03	13/7/02
1215	Ginkel, J. van	Poentir	6/ 7/03	29/7/02
101	Kerkhoven, J.	Kesilir	25/ 7/03	30/7/02
461	Kamp, W. van de	"	15/ 6/03	1/8/02
B.96	Kuikenga, W.H.	"	7/ 6/03	13/3/03
1274	Luinenburg, O.	Bondowoso	4/ 4/03	28/7/02
178	Nulock Houwer, Ch.L.	Kesilir	6/ 7/03	28/7/02
1324	Roosdorp, W.	Sbr. Porrong	29/ 5/03	13/7/02
1411	Roessler, Ch.W.	Kesilir	28/ 7/03	20/7/02
1364	Star, W.G.F. v.d.	"	11/ 7/03	17/7/02
1326	Ypey, M.	Krikilan	21/ 5/03	1/8/02

No.	Naam	Plaats van overlijden	Datum van overlijden	Datum van aankomst te Kesilir
468	Trossel, J.	Kesilir	9/ 8/03	1/8/02
1853	Paulus, Ch.F.	"	20/ 8/03	23/7/02
S.445	Meddens, G.A.	"	4/ 9/03	21/5/03
763	Spiero, B.P.	"	5/ 9/03	5/8/02

BIJLAGE VII VAN HET KESILIR-RAPPORT

O V E R L I J D E N S - A C T E

Op heden den vierden September negentien honderd drie en veertig
verscheen voor mij, Johan Godfried Wackwitz, leider der Kolonisa-
tie Kesilir,-----

PIETER VAN OORDT, arts, verblijvende te Kesilir, die mij verklaar-
de, dat op den vierden September negentien honderd drie en veertig
des voormiddags om elf uur is overleden in het noodshospitaal te
Kesilir:-----

-----GERARDUS ANTHONIUS MEDDENS-----

oud twee en vijftig jaar, geboren te Rotterdam den dertienden
November achttien honderd een en negentig, werktuigkundige,
gepensioneerd bedrijfsleider van de Bataafsche Petroleum Maat-
schappij, gewoond hebbende te Soerabaia en sedert een en twintig-
sten Mei negentien honderd drie en veertig verblijvende op
Kesilir, volgens zijn verklaring bij aankomst te Kesilir
gehuwd met Reintje Wouda, oud een en vijftig jaar, zijnde verdere
gegevens onbekend.

-----W a a r v a n A c t e-----

welke na voorlezing door mij is onderteeekend in tegenwoordigheid
van twee getuigen, Willem Frederik Joanknecht, oud zes en veertig
jaar, en Otto van Rossum, oud zeven en veertig jaar, beiden zonder
beroep en verblijvende te Kesilir.

De Aangever,

De Getuigen,

De Leider der Kolonisatie,

BIJLAGE VIII VAN HET KESILIR RAPPORT

LIJST VAN DOOR DE JAPANNERS GESTRAFTE PERSONEN, DIE OP
10 JUNI 2603 (TWEELATER) OP LAST VAN KANTOOR NIPPON
KESILIR UIT DE ADMINISTRATIE ZIJN AFGEVOERD

No.	Naam	Datum van aankomst te Kesilir
1748	Lang, J.C.C.	11/7/02
2237	Oudkerk Pool, J.L.	6/7/02
111	Wentzel, S.	14/7/02
2300	Damboer, C.A.	19/7/02
408	Deeleman, F.	12/7/02
79	Kwast, F.C. van der	19/7/02
941	Christen, E.	19/7/02
1242	Kannegieter, J.B.	19/7/02
1241	Jonge, Herman de	27/7/02
1924	Dungen Bille, D.F.D.	
	van den	17/7/02
1517	Böhle, E.	19/7/02
1582	Straube, V.H.K.	19/7/02
1650	Voigt, J.	19/7/02
1914	Brantz, B.M.	17/7/02
1923	Lans, C.F.	17/7/02
1918	Voogd, M.C.	17/7/02
1916	Thiel, U.A.	20/7/02
1915	Lentze, D.	17/7/02
2380	Helmich, D.	19/7/02
2379	Koot, E.	19/7/02
409	Visser, K.A.	12/7/02
1749	Bos, K.H.G.	11/7/02
483	Mussers, J.H.	11/7/02
411	Held, H.A.	12/7/02
439	Schoen, W.	29/7/02
1243	Bos, Adriaan	30/7/02
538	Noordzij, W.A.	13/7/02
1586	Esser, H.	20/7/02
49	Schell, J.A.	19/7/02
1381	Delmaar, E.	19/7/02
1380	Barneveld Binkhuysen,	
	R.	19/7/02
1392	Groenendijk, Th.J.	19/7/02
1543	Gude, P.C.M.	19/7/02
1793	Ardenne, A. van	12/7/02
1328	Vincent, L.	17/7/02
1524	Eman, R.A.d.	11/1/03
1265	Meyer, F.E.	23/7/02 (afgevoerd dd. 23/8/03)
2167	Smith, Ch.A.	23/7/02 (-" -)

BIJLAGE IX VAN HET KESILIR RAPPORT

MEDEDEELING VAN HET TOKO- EN PASARBEDRIJF

PASARS:

De artikelen, die op de pasars verkocht worden, betreffen meer de dagelijksche levensbehoeften zoals eieren, vleesch, klapperolie, groenten en allerlei artikelen voor de bijvoeding, waarvan geen nadere opsomming behoeft te worden gegeven.

TOKO'S:

In de toko's van de Kolonisatie zijn vrijwel doorlopend verkrijgbaar o.m.

Toiletartikelen: tandenborstels, tandpoeder, toilet- en waschzeep, scheerzeep, medicinale zeep, bedak, scheerapparaten, scheerkwasten, scheermesjes, slijpsteen voor scheermesjes;

Kleeding: sokken, kousen, sportkousen, schoenen, veters, schoensmeer, sloffen, singlets, overhemden, sarongs, riemen, naaigaren, knopen, naalden, spelden, stopnaalden, scharen;

Schrijfbehoeften: notitieboekjes, schrijfmappen, inkt, pennen, penhouders, potlooden, bridgekaarten;

Huishoudelijke artikelen: messen, vorken, lepels, mokken, drinkglazen, blikopeners, borden, ketels, muurlampjes, lampegglazen, gajongs, trechters, tali-api, waschknijpers, touw, kipassen, matten, pajongs, emmers, rijstkokers;

Rookartikelen: sigaren, cigaretten, pijptabak, shagtabak, cigarettenpapier, sigarenaanstekers, lonten, vuursteentjes;

Geneesmiddelen: boorzalf, zinkzalf, brandzalf, vaseline, influenza-tabletten, acetosa-tabletten, Wybert-pastilles;

Eet- en drinkwaren: klapperolie, klappers, zout, rookspek, melk (in blik), soep (in blik), eieren, suiker, Hoenkweemeel, ketjap, azijn, huishoudstroop, katjang-idjoe, aardappelen '), bruine boonen '), witte boonen '), thee, koffie biscuits, stroop, chocolade, cacao, enz.

') naar gelang er aanvoer is.

P E R E N T A H

N a m a : *Witt. de Adolf. Nicolaas*

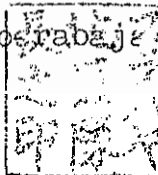
Orang jang terseboet diatas tanggal 25 Djoeli 2602 pagi-pagi
djam 10 datang di-interneeringskamp B O E B O E T A N dengan
membawak barang-barang seperti dibawah ini:

Noodrantsoen voor le dag-	Twee stel ondergoed
Bord	Twee stel bovenklearen
Sajoerkom	Hooge schoenen
Mes	Veldklamboe
Beker	Kussen
Lepel	Deken
Vork	Handdoeken
Toiletartikelen	Theedoeken
Zeep	Oude lappen
Bamboehoed	Sarong (slaapzak)
Puttees	Veldflesch
Rijbroek of lange broek	Petroleumblik met deksel

Soerat ini dibawak dan diberikan kepada officier Nippon jang ada
di Boebostan.

Perintah ini m o e s t i ditoeroet.

Atas nama Commandant Pandjaga Soerabaja

Menjinpan bagi WIT. A.N.de No 548

f 9.81 (3joemlah Sembilan roepiah delapan poeloech satoe
hoeroef sen.)

ketika meninggalkan Kesilir.

K A T U B E B U T A I,

Tanggal: 2603.

A 2.76
E 2.62
F 4.43
481

